Lifelong Learning

AGORA
POLITISCHE BILDUNG

Võtmekompetentsused ühiskonnaõpetuses
Käsiraamat keskkoolile

sisaldab DVD-d

Zita Beutler, Dirk Lange (Toim.)

VOICE
Kodanike kujundamine

Ilmumisandmed

Toimetajad
Zita Beutler
Prof. Dr. Dirk Lange

Projekti koordinaator
Prof. Dr. Dirk Lange
Inken Heldt
Leibniz University of Hannover
Institute of Political Science
AGORA Civic Education
Germany

Projektijuhid
Zita Beutler
Doreen Huget

Projekti kontseptsioon
Inken Heldt

Autorid
Mevlüt Aydoğmuş
Elena Begant
Zita Beutler
Seyit Ali Büyük
Petra Dorfstätter
Anne-Ly Eskla
Tanja Lakoše
Petra Mayrhofer
Piret Multer
Hüseyin Serçe
Muhammet Servi
Prof. Dr. Ali Murat Sünbül
Elisabeth Turek
Sulev Valdmaa
Bogdana Vratanar
Dina Yanni

Layout
Frauke Freitag, *immer* FREITAG, Atelier für Graphikdesign und Papierunikate, Germany

Copyright
Kõik õigused on kaitstud. Selle väljaande sisu võib hariduslikel ja muudel mitteärilistel eesmärkidel vabalt paljundada ja kasutada, märkides iga kord ära allika: “LLP project VOICE - AGORA Civic Education”.

Illustratsioonide autoriandmed
To be found at the end of this manual

Selgituseks
Seda projekti toetas rahaliselt Euroopa Komisjon. Käesolev väljaanne väljendab ainult selle autorite vaateid ning Komisjon ei vastuta selle sisus esitatu eest.

Projekti number: 510806-LLP-1-2010-1-DE-COMENIUS-CMP
Finantseerimislepingu number: 2010 - 4193 / 001 - 001

See käsiraamat on EL Elukestva õppe programmi Comenius multilateraalse projekti

VOICE. Developing citizens toode.

Projekti konsortsium

Leibniz University of Hannover
Institute of Political Science
AGORA Civic Education, Germany

Demokratiezentrum Wien, Austria

Jaan Tõnissoni Instituut, Estonia

Tallinna Inglise Kolledž, Estonia

Center za državljansko vzgojo, Slovenia

Srednja trgovska šola Maribor, Slovenia

Selçuk Üniversitesi
Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Turkey

Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Turkey

Boltzmann Institut für Menschenrechte - Forschungsverein
Zentrum *polis* - Politik Lernen in Schule, Austria

Sisukord

Sissejuhatus
Eessõna……4
Kuidas seda õppevahendit kasutada? ……5

Probleemõppe moodulid……7
Demokraatia……8
Euroopa……15
Inimõigused……22
Migratsioon……28

Võtmekompetentsuste moodulid……37

Metoodilised oskused
Digitaalne kirjaoskus……39
Andmete kogumise oskused……45
Esitlusoskused……52

Sotsiaalsed ja kodanikuoskused
Meeskonnatöö, toimetulek erinevuste ja konfliktidega……57
Diskussioon: arvamuse avaldamine, osalemine ja modereerimine……59
Kuidas osaleda demokraatias ja kodanikuühiskonnas……63

Õppima õppimise oskused
Töö korraldamine……66
Ajakasutus……68
Enesehinnang……70

Õpetajakoolituse moodulid……72
Probleemõppe ning kompetentsustele orienteritud õppe teoreetilisi probleeme kodanikuhariduses……73
Õppijakesksed aktiivõppe meetodid aktiivses kodanikuõpetuses……80
Õpilaste hindamise võimalused kompetentsustele suunatud õppes……85

Sõnastik……90

Illustratsioonide autoriõigused……96

Te leiate töölehed kaasasolevalt DVD-lt ja projekti kodulehelt:
www.voice-comenius.org > school materials for easy printing.

Eessõna

Käesolev VOICE käsiraamat on vahend, mis toetab õpetajaid ning teisi haridustöötajaid õpilaste kodanikuhariduse ja elukestva õppe võtmekompetentsuste arendamisel. Kompetentsustele suunatud õppe ja aktiivõppe abil pürgib see nii noorte inimeste õppima õppimise kui sotsiaalseid ja kodanikuoskusi arendama. Materjal on sobilik 14 - 18 aastastele õpilastele ning seda saab paindlikult õppijate teadmiste ja kompetentsuste vastavaks kohandada.

VOICE käsiraamat on osa multilateraalsest COMENIUS projektist. Selle on koostanud Austria, Eesti, Saksamaa, Sloveenia ja Türgi üheksa institutsiooni haridusekspertidest ning õpetajatest koosnev töörühm.

Elukestva õppe sotsiaalne ja poliitiline tähtsus on viimastel aastakümnetel hoogsalt kasvanud. Mõlemast on saanud Euroopa hariduspoliitika prioriteedid – ja seda olulisel põhjusel!

Tänase Euroopa ühiskonda iseloomustavad kiired muutused ja keerukad sotsiaalsed, majanduslikud ning poliitilised väljakutsed. Olla motiveeritud ning omada võimet õppida kogu elu on iga inimese jaoks oluline, sest ainult nii saab kaasas käia arengutega nendes eluvaldkondades.

Demokraatia aluspõhimõte nõuab kodanikelt osalemist demokraatlikus otsustusprotsessis. Samamoodi nagu on vajalik omada teadmisi, on tähtis omada ka kodaniku- ja sotsiaalseid kompetentsusi, et osata väljendada oma seisukohti, hinnata poliitikute poolt tehtud otsuseid, kaitsta iseenda ja teiste õigusi.

Üha kiirenev erinevate teadmiste lisandumine teeb järjest tähtsamaks mitte ainult ekspertteadmiste olemasolu, vaid ka õpilaste oskused/kompetentsused teadmisi hankida ning suutlikkuse oma õpistrateegiaid ning kriitilise mõtlemise oskusi täiustada.

Kompetentsused tähendavad keerukat kombinatsiooni teadmistest, oskustest, arusaamadest, väärtustes ja hoiakutest, mis suunavad inimesi aktiivselt tegutsema. Võtmekompetentsused on need, mida tunnustatakse 21. sajandi eduka elu “võtmetena”. Võtmekompetentsuste definitsiooni sõnastas Euroopa Parlamendi Haridusnõukogu 2006. aasta detsembris. Kaheksa võtmekompetentsuse hulgas on fundamentaalsed õppima õppimise oskused ja sotsiaalsed ning kodanikukompetentsused, mis võimaldavad inimestel ühiskonnas aktiivselt toimida.

Õppima õppimise, õpimotivatsiooni ja teadliku kodakondsuse valmidusi kujundatakse lapse- ja noorukieas ning neil on suur mõju kodanike pühendumusele (kodanikuaktiivsus) täiskasvanueas ning üksikisiku elukestva õppe motivatsiooni kujunemisele. Selleks, et edendada noorte isiklikke võtmepädevusi, on tarvis osalus- ja aktiivseid meetodeid.

VOICE’i materjalid on orienteeritud erilisele probleemõppe meetodile, mis pärineb 1970-ndate aastate alguse Kanadast. Nüüdseks on see meetod levinud laialt üle kogu maailma ning seda rakendatakse erinevates õppeainetes. Probleemõpe (Problem-based-learning - PBL) on õppijakeskne pedagoogiline lähenemisviis, mis edendab väikestes rühmades toimuvat kogemustel põhinevat tegeliku elu komplitseeritud probleemi tundmaõppimist. See õppeviis arendab selliseid võtmekompetentsusi nagu rühmas töötamine, iseseisev õppimine ning loominguliste lahenduste leidmine keerukatele probleemidele.

VOICE projektimeeskond soovib õppematerjali kasutajatele suurepäraseid õpetamise ja õppimise kogemusi!

Kuidas seda õppevahendit kasutada?

VOICE järgib interdistsiplinaarset ja integratsioonilist lähenemisviisi. Käsiraamat on koostatud kõikide ainete õpetajatele. See on paindlik, praktilisele tegevusele suunatud kasutajasõbralik õppevahend, mis pakub valikuid erinevateks tegevusteks. Mooduleid ja tööleheti saab valida või kohandada vastavalt konkreetsetele tingimustele klassis (aeg, õpilaste vajadused ja eeloskused, temaatilised eelistused jne).

VOICE käsiraamat koosneb 3 osast:

- Neli temaatilist probleemõppe moodulit: demokraatia, Euroopa, inimõigused, migratsioon
- Võtmekompetentsuste osa koosneb kolme mooduli õpetaja ja õpilase töölehtedest, mis käsitlevad metodoloogilisi oskusi, sotsiaalseid ja kodanikukompetentsusi ning õppima õppimise kompetentsusi. Töölehed on ka käesoleva materjali juurde kuuluval DVD-l, kus need on hõlpsasti välja prinditavad.
- Kolm õpetajakoolituse moodulit pakuvad süvainformatsiooni probleemõppe kohta, tutvustavad õpilaste hindamise võimalusi ning loovaid õppeviise.

Probleemõppe moodulid

Tegeldes probleemõppe temaatiliste moodulitega omandavad õpilased nendes sisalduvaid uusi teadmisi ning täiustavad nii tööprotsessi jooksul kui sellele lõpus hinnangut andes oma võtmekompetentsusi (nt andes hinnangut sellele, mida nad õppisid või sellele, kuidas õnnestus rühmatöö esitlemine).

Võtmekompetentsuste komplekt

Võtmekompetentsuste komplekt koosneb kolmest moodulist, mis käsitlevad (1) metodoloogilisi oskusi, (2) sotsiaalseid ja kodanikukompetentsusi ning (3) õppima õppimise oskusi. Moodulid pakuvad rikkalikult teavet ja materjale, mida teie ning teie õpilased võivad paindlikult kasutada probleemõppeprojekti eel, ajal või järel.

- *Kui teile tundub, et digitaalne infootsing on teie õpilaste jaoks väljakutse, leiate te koos õpilastega kasulikku teavet metodoloogilsiste oskuste moodulist nr 1.*
- *Kas suhtlus- ja oma arvamuse väljaütlemise oskus on klassis "kuum teema"? Te leiate asjakohast teavet ning harjutusi sotsiaalsete ja kodanikuoskuste võtmemoodulis nr 2.*
- *Kas teile tundub, et teie õpilastele võiks kasuks tulla oskus korraldada oma õppimist paremini? Õppima õppimise oskuste võtmemoodul nr 3 on siin abiks.*

Õpetajakoolituse moodulid

Õpetajakoolituse moodulid on koostatud selleks, et pakkuda neile õpetajatele täiendavat ressurssi, kes soovivad arendada oma õppijale, praktilistele tegevustele ja kompetentsustele orienteeritud õpetamise ja hindamise oskusi. Need moodulid sisaldavad juhiseid mitmekesiste pedagoogiliste võimaluste integreerimiseks (näiteks hindamise ja hinnangu andmise võimalused) ning erinevate õpetamismeetodite kasutamiseks (nagu probleem- ja kompetentsustele orienteeritud õpe ja interaktiivsed õppemeetodid).
Teemad:

- Probleem- ja kompetentsustele orienteeritud õppe teooria ning praktika ühiskonnaõpetuses.
- Õpilaste hindamise võimalused kompetentsustele orienteeritud õppes.
- Aktiivõpe ja interaktiivsed kasutajale suunatud ühiskonnaõpetuse õppemeetodid.

Probleemõppe projekti õppeprotsess – üldine kirjeldus

Probleemõpet hakati 1960-ndate aastate lõpul – 1970-ndate aastate algul kasutama meditsiinierialade õpetamisel Kanadas. Kõikides oma paljudes variatsioonides on probleemõppe lähtemomendiks keerukas reaalsest elust võetud probleem, mida tutvustatakse õpilastele. Õpilased töötavad kollektiivselt väikestes rühmades: nad määravad ise kindlaks, mida on vaja õppida ning teha ja asuvad uurima ning diskuteerima, et töötada välja keerukate probleemide kollektiivsed lahendused.

Probleemõppe üheks tähtsamaks momendiks on õpetaja roll. Traditsiooniline õpetaja – õpilase vahekord on muutunud: õpetajad pole enam “teadmiste jagajad”, vaid “õppeprotsessi korraldajad”. Õpetajad ei jaga “õiget” teadmist ega paku välja lahendusi, vaid toetavad protsessi kestel õpilasi neid juhendades ja uute teadmiste juurde suunates, kui viimased töötavad välja oma õppestrateegiaid ning lahendusi.

Probleemõppe teooria ning tausta kohta võib leida rohkem teavet õpetajakoolituse moodulist “Probleem- ja kompetentsustele orienteeritud õppe teooria ja praktika”.

Probleemõppe protsess koosneb põhimõtteliselt neljast osast:

1. Probleemõppe õppefaas 1: Väikesed õpilaste rühmad arutlevad esitatud probleemi üle, määratlevad õppeküsimused ja koostavad tegevusplaani soovitavale tulemusele jõudmiseks. Kes teeb mida, kuidas ja millal?
2. Uuringufaas: Õpilased tegelevad enda poolt koostatud plaani kohaselt ja koguvad andmeid. Neile peab olema tagatud juurdepääs erinevatele infoallikatele nagu Internetiühendusega arvutid, raamatukogu jne.
3. Probleemõppe õppefaas 2: Õpilased kogunevad uuesti oma õpperühmadesse ning tutvustavad vastastikku oma leidusid, arutavad vastavalt uuele teabele probleemi uuesti läbi ja jõuavad ühiselt lahenduseni.
   Pange tähele: Eesmärgiks ei ole *üks ideaalne lahend*, kui üks lahend üleüldse võimalik on. Reaalsed probleemid maailmas on enamasti ülimalt keerulised, mis teeb ühele kõiki rahuldavale lahendusele jõudmise ülimalt küsitavaks. Pigem on rahuldavateks tulemusteks komplekssed lahendused või isegi mitu lahendust.
4. Tulemuste esitlemine: Tulemusi, mille suhtes rühm on kokkuleppele jõudnud, jagatakse kogu klassiga, ning selgitatakse, et probleemide lahendamiseks on võimalik leida erinevaid teid. Moodulites on antud erinevate esitlusviiside soovitusi.

Enne kui te asute klassis probleemõppe juurde, on soovitatav anda õpilastele lühike ülevaade eelseisvatest tegevustest – iseäranis siis, kui probleemõpe on õpilaste jaoks uus. Õpilastel on tarvis töötada küllalt iseseisvalt ning ise ennast juhtides. Te leiate õpilaste töö juhendamiseks kasulikke näpunäiteid iga mooduli õpetajaraamatus.
Tegevuste alguses tuleb selgitada võõraid mõisteid ning teisi küsimusi, mis võiksid tekitada probleemõppe stsenaariumiga töötades küsimusi – näiteks kõnelda kooli arvutiklassi või raamatukogu kasutamise reeglitest.

Probleemõppe ja võtmemoodulite integreerimine.

On soovitatav, et te kombineeriksite õpilaste oskuste ja hoiakute arendamisel paremate tulemuste saavutamiseks probleemõppe temaatilisi mooduleid võtmekompetentsustega. Soovitused võtmekompetentsuste töölehtede kasutamiseks on esitatud probleemõppe moodulites. Pange seejuures tähele, et te kasutaksite just neid töölehti, mis on teie õpilaste jaoks kõige vajalikumad ja kasulikumad.
See, missuguses töö faasis ühte või mitut töölehte kasutada, sõltub täiesti õpetaja otsustusest. Näiteks võib teie õpilaste jaoks osutuda vajalikuks *enne* probleemõppega alustamist süvendada teadmisi selle kohta, kuidas teha uurimistööd ja mida pidada silmas enne kui viidatakse allikatele. Te võite integreerimise vajaduse üle otsustada ka peale esimest probleemõppe tundi, ent seda tuleb siiski teha enne infootsingu alustamist. Töölehti võib täita ka koduse ülesandena.

Probleemõppe moodulid

- Demokraatia
- Euroopa
- Inimõigused
- Migratsioon

MOODULI EESMÄRGID

- Õpilased õpivad mõistma demokraatia põhijooni ja erinevaid definitsioone.
- Õpilased õpivad mõistma demokraatia ja inimõiguste vahelisi seoseid ning ka nende kahe kontseptisooni vahelise vastuolu võimalusi.
- Õpilased mõistavad demokraatlikuks kodanikuks olemise ja demokraatia toime seost oma igapäevaelus (nt demokraatlikud hoiakud).
- Õpilased mõistavad, et vaadete, mõtete, uskumuste, arusaamade ning kultuuriliste väärtuste mitmekesisus on demokraatia tähtis osa, mis võib mõnikord tuua kaasa vastuolulisi debatte, ent rikastab ühiskonna elu.

VANUSERÜHM

Sobilik õpilastele vanuses 14 – 16 aastat.

AJAKASUTUS

Selle mooduliga töötamiseks on tarvis vähemalt 6 koolitundi või siis ühte projektipäeva. Teemaga töötamist on võimalik süvendada vastavalt soovitustele käesoleva käsiraamatu sektsioonis **TÄIENDUSEKS** toodud VÕTMEKOMPETENTSUSTE TÖÖLEHTI kasutades, mille te leiate DVD-lt ja VOICE kodulehe www.voice-comenius.org > õppematerjalide alt.

VAJAMINEVAD VAHENDID

► ÕPILASE RAAMATU koopiad igale õpilasele; ► Paber märkmeteks ► Vähemalt nelja arvuti kasutamise võimalus vastavalt rollimängu vajadustele; ► Materjalid, mida õpilased vajavad esitluse jaoks (pabertahvel, markerid).

MIDA TEIL ON VAJA TEHA JA TEADA ENNE KUI TE LÄHETE KLASSI?

- Lugege enne mooduliga tegelema hakkamist kogu selle tekst läbi.
- Kui mooduli sisu pole teile päris hästi tuttav, külastage käesolevas materjalis viidatud Internetilinke.
- Igale õpilasele on vaja paljundada ÕPILASE RAAMATU leheküljed, mis sisaldavad võtmemõisteid, stsenaariumit, suunavaid küsimusi, vajaminevate vahendite ja teabeallikate loetelu ning eneseanalüüsi lehte. Te leiate kõik selle DVD-lt ja VOICE kodulehe: ⌦ www.voice-comenius.org/ > õppematerjalide alt.
- Pange valmis materjalid, mida õpilased vajavad esitluse jaoks.
- Õpilased vajavad vähemalt kahe tunni jooksul juurdepääsu arvutile. Kasutage selleks arvutiklassi, raamatukogu või teisi sobivaid kohti. Osa tööst arvutiga on võimalik teha kodutööna.
- Enamuse mooduli tegevustest saab läbi viia grupitööna. Ärge moodustage liiga suuri gruppe (4 kuni 6 õpilast on optimaalseim).
- Õpilaste töö tulemust tuleb hinnata. Kui te soovite neile ka hindeid panna, teavitage juba eelnevalt oma õpilasi hindamiskriteeriumitest ja ootustest nende esitluse suhtes.

KUIDAS SEDA TEHA? NÕUANDEID ÕPETAJALE!

PROBLEEMÕPPE STSENAARIUMIS saavad teie õpilased ülesande korraldada konverentsisimulatsioon üsna keerukas küsimuses.

PANGE TÄHELE – eesmärgiks ei ole leida "parim lahendus", vaid tegelda probleemiga kompleksselt: õppida, kuidas esitada argumente; tõdeda, et ühes ja samas küsimuses on erinevaid vaatenurki, millesse tuleb lugupidamisega suhtuda; mõista, et parimale lahendusele jõudmiseks tuleb teha kompromisse või kogeda isegi ebameeldivaid olukordi, kui kõiki rahuldavaid lahendusi ei ole võimalik leida.

1. *Soovitusi tegevuste alustamiseks*:
- Tutvustage klassile demokraatia mõistet ning vestelge sellest klassiga.
- Arutlege õpilastega, mida tähendab elada demokraatias ning leidke vastus küsimusele, mida mõistetakse "demokraatlike hoiakute" all.
- Püüdke leida vastus küsimusele, kas mõnikord võib ette tulla, et demokraatia põhimõtted ei rakendu täiel määral kui tegemist on inimõigustega. Kas keegi on kunagi oma elus niisuguse olukorraga kokku puutunud?

2. Paluge oma õpilastel rääkida nendest probleemidest, mida nemad oma igapäevaelu olukordades seoses demokraatiaga näevad - perekonnas, suhetes naabritega, mujal. See arutlusring on mooduliga tegelemise alustamiseks heaks soojendusharjutuseks.

3. *Probleemõppe stsenaariumi esitamine*: Jagage igale õpilasele ÕPILASE RAAMATU KOOPIAD ning laske neil tutvuda teemaga, selgitage neile eelseisvaid tegevusi ja põhiküsimust, millele püütakse leida lahendust.
4. *Aidake oma õpilastel moodustada töörühmad ning andke neile tööülesanne:*
   Õpilastele antakse ülesanne valmistuda konverentsi simulatsiooniks: Neli konverentsist osavõtjat (kõneisikut) asuvad konverentsilaua taha. Iga kõneisikut hakkab küsitlema väike, sõltuvalt teie klassi suurusest 3 – 7 õpilasest koosnev rühm. Kõik õpilased peavad kuuluma uurimisrühma, mille liikmetest 2 – 3 asuvad konverentsilaua taha (selleks et toetada üksteist argumentidega). Kõikidel teistel, ka esitlevasse rühma mittekuuluvatel õpilastel on samuti lubatud küsida ning ennast väljendada. Kaks õpilast jälgivad kogu konverentsi reporteritena ning teevad toimuva kohta ülestähendusi, mida nad esitavad konverentsi lõpus.
   ► Õpetaja ülesandeks on olla õpilaste tegevuste toetaja ja nõustaja: andke neile soovitusi ja õhutage neid ühiselt töötama.
5. *Uurimistöö*: Neli õpilasrühma peavad töötama nii iseseisvalt kui võimalik. Nende ülesandeks on otsida materjale, millega toetada oma rühma kõneisiku esitlust eelseisval konverentsil. Õpilased vajavad selleks tegevuseks juurdepääsu Internetile. Uurimistöö võib toimuda ka kodus.
6. *Rollimäng*: Õpilased teevad läbi rollimängu (konverentsi simulatsioon) vastavalt ÕPILASE RAAMATUS toodud juhendile.
7. Rollimängu debatt ja tegevuse dokumenteerimine: Rühmade otsingutöös ja konverentsil esitatud tulemused ning seisukohad kogutakse kokku reporterite poolt, kes teevad nende põhjal üldise plakati vormis kokkuvõtte. *See ei ole nö kõik-ühes laadis kokkuvõte!* Õpilaste isiklikud rollimängust saadud kogemused ja seisukohad esitatakse teise plakatil
8. *Hindamine ja enesehinnang*: Enesehinnangu vorm on ÕPILASE RAAMATUS. ⟲ Kui soovite saada rohkem ideid hindamiseks palun vaadake ÕPETAJAKOOLITUSE MOODULID: *ÕPILASTE HINDAMISE VÕIMALUSED KOMPETENTSUSTELE SUUNATUD ÕPPES.*

PROBLEEMÕPPE STSENAARIUM

ÕPILASE RAAMATUS tutvustatakse õpilastele probleemõppe meetodit probleemi kompleksse püstituse kaudu. Käesolev moodul on koostatud tegelikus elus juhtunut aluseks võttes. Tegemist on juhtumiga, kus Šveitsis keelati püstitada religioosset hoonet. Probleemi stsenaarium sisaldab õpilasi suunavaid küsimusi ning juhiseid individuaalseks ja rühmatööks. mille eesmärgiks on arendada õppijate kompetentsusi.

VÕTMEMÕISTED

Demokraatia (otsene ja esindus-); demokraatia ja inimõigused; Inimõiguste Ülddeklaratsioon (Universal Declaration of Human Rights - UDHR). (Sõnaseletusi vaata SÕNASTIKUST käsiraamatu lõpus, DVD-l ja VOICE kodulehe ⌦ www.voice-comenius.org > school materials.)

LISA: KUI TE SOOVITE SELLEL TEEMAL SÜVITSI TEGELEDA

Valige allpooltoodud teemade hulgast üks ning paluge õpilastel sellel teemal väikestes rühmades arutleda. Paluge neil valmistada poster, mis pannakse klassis üldiseks tutvumiseks välja.

- Demokraatia igapäevaelu olukordades – kodus, koolis, noortekeskuses.
- Demokraatia ja ühiskond: mis vahe on ühiskonnal, kus demokraatia puudub ja demokraatlikul ühiskonnal?

⟲ Kui te soovite anda oma õpilastele lisainformatsiooni ning soovitada neile Internetiotsingut, palun vaadake METOODILISTE OSKUSTE TÖÖLEHTI: *ANDMETE KOGUMISE OSKUSED* ja *DIGITAALNE KIRJAOSKUS*.

RESSURSID

Siin on viited mõnedele allikatele ja taustainformatsioonile.

⌦ Demokraatia definitsioonid: http://www.democracy-building.info/definition-democracy.html (EN)
⌦ Demokraatiast lühidalt: http://photos.state.gov/libraries/korea/49271/dwoa_122709/Democracy-in-Brief_kor.pdf (EN)
⌦ ÜRO demokraatiast ja inimõigustest: http://www.un.org/en/globalissues/democracy/human_rights.shtml
⌦ Inimõigused ja demokraatia: http://www.phrmg.org/human_rights_and_democracy.htm#_edn22 (EN)

HINDAMINE

On soovitatav, et teie õpilased ise hindaksid oma õppimisprotsessi, tehes kindlaks, mida õpiti ja kogeti.

- Enesehinnangu vorm sisaldub ÕPILASE RAAMATUS. Enesehinnangu leht tuleb täita mooduli tegevuste lõpul. Soovitav on enesehinnanguid arutada ka üheskoos kogu klassiga. Rohkem võimalusi hindamiseks on leitav ÕPETAJAKOOLITUSE MOODULID: *ÕPILASTE HINDAMISE VÕIMALUSED KOMPETENTSUSTELE SUUNATUD ÕPPES* DVD-l ja VOICE projekti kodulehel www.voice-comenius.org > school materials.

VÕTMEMÕISTED

Lugege enne stsenaariumi juurde asumist läbi taustainformatsioon. Et oma ülesannet hästi täita, võib osutuda vajalikuks veel informatsiooni juurde otsida. Alljärgnev teave võimaldab teil tegevusi alustada.

DEMOKRAATIA

Abraham Lincoln defineeris demokraatiat järgmiselt: "Demokraatia on rahva valitsus, rahva poolt ja rahva huvides". Kaasaja mõistes defineeritakse demokraatiat kui valitsemisvormi, kus kõikidel täiskasvanud kodanikel on võrdne võimalus kaasa rääkida nende elusid puudutavates küsimustes. Demokraatia on oma kodanikele aruandev valitsemisvorm. Ometigi on demokraatia ühiskonna jaoks midagi palju enamat kui enamuse võim. Demokraatia tähendab, et inimeste omavalitsus algab kõige madalamast võimalikust "valitsemise" tasandist: igast üksikust inimesest enesest. Kodanikud teostavad võimu isiklike vabaduste (isiklik suveräänsus) ja eraomanduse kaudu, mis tavaliselt moodustavad koos kodanikukohuse (isiklik vastutus).

MÕNED DEMOKRAATIA TUNNUSJOONED

- Demokraatias teostavad kõik täiskasvanud kodanikud võimu ning täidavad kodanikukohust kas otseselt või vabalt valitud esindajate kaudu - esindusdemokraatia vormis.
- Demokraatia rajaneb *enamuse võimu* ja *individuaalsete õiguste* põhimõtetel. Demokraatia on vastand kõikvõimsale keskvalitsusele, mis detsentraliseerib võimu piirkondlikule ja kohalikule tasandile ning mõistab, et kõikide tasandite võim peab olema ligipääsetav ja vastama inimeste vajadustele nii palju kui võimalik.
- Demokraatia üks põhieesmärke on kaitsta põhilisi inimõigusi nagu nt kõne- ja usuvabadus, seaduste ühetaoline kaitse, õigus organiseeruda ja osaleda täiel määral poliitikas ning ühiskonna majandus- ja kultuurielus.
- Kodanikel pole demokraatias mitte ainult õigused, vaid ka kohustus osaleda poliitilises elus, sest nii kaitsevad nad oma õigusi ja vabadusi.

DEMOKRAATLIKU VALITSUSE KAKS VORMI

Demokraatiad jagunevad kahte põhimõttelisse kategooriasse - otsene ja kaudne. Otseses demokraatias võivad kodanikud osaleda otsustamisprotsessis ilma nimetatud või valitud esindajate vahendamiseta.

Tänapäeval on siiski nii 50,000 elanikuga linnas kui 50 miljoni elanikuga riigis üldlevinud *esindusdemokraatia*, kus kodanikud valivad ametnikke, kes hakkavad langetama poliitilisi otsuseid, koostama seadusi ja viima ellu programme rahva hüvanguks.

DEMOKRAATIA JA INIMÕIGUSED

Demokraatia ja inimõigused on erinevad mõisted. Demokraatia on suunatud *kõikidele inimestele kollektiivselt*, inimõigused *üksikisikule*. Kuid ei "puhas demokraatia" ega "puhas õigusriik" suuda tagada igale üksikule kodanikule inimväärikusel rajanevaid vabadusi. Demokraatiat ja inimõigusi tuleb vaadelda kui omavahel seotud nähtusi, mida on vaja õigusel rajanevates humaansetes riikides.

Inimõigused rajanevad arusaamal, et igal inimesel on õigus kasutada oma õigusi ilma diskrimineerimiseta. Inimõigused erinevad teistest õigustest kahe tunnuse poolest:

Esiteks, nad on:

- omased igale inimesele ainuüksi seetõttu, et ta on inimene (neid ei ole vaja näiteks pärida, osta või tagada);
- võõrandamatud (kehtestatud õiguslikes piirides); ja
- kõikidele võrdselt kohaldatavad.

Teiseks, inimõigustest tulenevad peamised kohustused on pandud riigile ja selle ametkondadele või esindajatele, mitte aga üksikisikutele.

Sellele vaatamata elab tänapäeval maailmas inimesi, kes kogevad oma põhiõiguste igapäevast rikkumist. Seetõttu on inimõiguste kaitse siiani rahvusvahelise kogukonna suure tähelepanu all.

STSENAARIUM

Lugege järgnev stsenaarium läbi ning järgige oma rühmage allolevaid juhiseid.

Väikeses Šveitsi linnas palus kultuuriselts luba püstitada oma kvartali keskusesse 6-meetri kõrgune religioosne torn. Kuna Šveitsis on usuvabadus, siis on religioossetel vähemustel religioossete enamustega ühetaoline õigus täita igapäevaselt oma elukohtades usulisi kombetalitusi, sealhulgas omada religioosseid ehitisi. Usuvabadus on põhiline inimõigus. Seetõttu arvasid taotlejad, et tegemist on vaid bürokraatliku asjaajamisega.
Sellele vaatamata pälvis torni püstitamise plaan ümberkaudsete elanike vastuseisu, kuna neile ei meeldinud, et naabruskonda rajataks niisugune suur religioosne ehitis – eriti kui nad veel mõistsid, et torni näol ei ole tegemist pelgalt võõra religiooni sümboliga, vaid nad nägid selles usulis-poliitilist sammu, mida nad ei pidanud vastuvõetavaks. Torni rajamise vastu alustati kampaaniat. Kogu sündmus omandas vastuolulise poliitilise iseloomu, kuna religioossete ehitiste püstitamise keelamine riivaks rahvusvahelisi inimõigusi, millele Šveits on allkirja andnud.

Kampaania lõppes sellega, et vastustajatel õnnestus välja kuulutada referendum: Šveitsi elanikelt küsiti, kas konkreetsel religioossel vähemusel on lubatud püstitada usulist rajatist või peaks see olema neile keelatud. 29. novembril 2009 andis 57,5% hääletajaist vastuhääle religioosse vähemuse õigusele püstitada usulist rajatist.

Keelustamine tõi üle maailma kaasa valitsuste, erakondade ja mittetulundusühingute reageeringu: *Demokraatia põhimõtteid oli demokraatliku hääletusprotsessi abil rikutud!* Veelgi enam, usulise rajatise juhtumit võidakse vaadata kui pretsedenti, mis võiks korduda ka teistes Euroopa riikides. Viimastel aastatel on paljudes Euroopa riikides tulnud ette usuvastaseid aktsioone.

Teie linnas toimub konverents “Demokraatia ja usuvabadus”. Teie ülesanne konverentsil on püüda jõuda kokkuleppeni Euroopa Liidu usuvabaduse tulevikustrateegia osas kaasaja Euroopa demokraatlikes ühiskondades: *Kas Euroopas peaks olema usuvastaste suundumuste ja usuvabaduse tagamise alane strateegia, mis arvestaks iga üksikisiku usuliste kombetalituste vabadust? Kuidas teie lahendaksite konflikti, mis on põhjustatud demokraatlike protseduuride abil demokraatlike vabaduste allasurumisest?*

Kuidas ülesannet täita?

1) Konverentsi rollid

Konverentsil on nelja erinevat vaatekohta esindavad osalejad. Konverentsil osalejad on palutud arutlema võimaluste üle, *kuidas säilitada rahvuslikest huvidest lähtuvalt usuvabadus* ja *kuidas tagada, et demokraatlik referendum ei kahjustaks põhilisi demokraatlikke õigusi.*

a) Šveitsi valitsuse esindaja, kes pooldab otsest *demokraatiat*. Kuna referendum on otsese demokraatia väljendus, tuleb selle otsust austada, millised iganes selle tulemused ka ei ole.	b) Šveitsi kodanik, kes arvab, et riigi alalised elanikud peaksid olema kaasatud demokraatliku otsustusprotsessi igas selle astmes. Kodanikel peaks olema õigus öelda “ei” ebatavalistele projektidele oma riigis, seda isegi siis, kui tegemist oleks demokraatlike- ja inimõiguste piiramisega.	c) Kultuurirühma esindaja, kes soovib täita usulisi kombetalitusi sealsamas, kus ta elab. Kuna usuvabadus on põhiline inimõigus, ei peakski see olema referendumi või mõne teise demokraatliku valikulangetamise objektiks.	d) Euroopa Liidu esindaja, kes soovib kaitsta usuvabadust Euroopa Liidus. Ta on häiritud demokraatiavastastest suundumustest Euroopa Liidus ja ta soovib religioonidevahelist dialoogi. Ta on veendunud, et usuvabadust tuleb kaitsta.

Keelustamise poolt	**Keelustamise vastu**
Peamine argument on see, et riigi elanikel peaks olema vabadus keelata ebasoovitavaid ja ebatavalisi projekte nagu usuliste vähemuste religioossete rajatiste püstitamine. Nad usuvad demokraatlikku referendumisse, kus *enamuse* otsese demokraatia protseduuri kohaselt langetatud otsus toob ühiskonnale parimaid tulemusi.	Peamine argument on see, et niisugune keeld seab ohtu uskude vahelise rahu ning rikub garanteeritud inimõigusi. Veelgi enam, nad ütlevad, et kodanike *enamuse* poolt langetatud otsused ei too sugugi alati kaasa rohkem demokraatiat. Vabadus ja võrdsus peaksid olema eelistatud.

2) Moodustage rühmad

a) Jagage klass neljaks konverentsirühmaks. Iga rühm peab otsima taustainformatsiooni, mis toetaks nende rolli argumente. Valige 2 – 3 õpilast, kes oleksid konverentsi laua taga hiljem kõneisikuteks.

b) Otsige informatsiooni, mis toetaks teie rolli argumente konverentsil. Püüdke aimata küsimusi, mida võidakse teie rollile esitada (nt tundmatud mõisted). Te võite selleks kasutada allpooltoodud SUUNAVAID KÜSIMUSI.

c) Mõelge, missuguseid argumente võiksite te konverentsil esitada: Mis on tema huvi? Miks? Mida tema võiks usuvabaduse tulevikustsenaariumina välja pakkuda ja miks? Kuidas peaks demokraatia tulema toime referendumiga, mis surub maha demokraatlikke õigusi? Pange oma rolli argumendid paberile kirja.

d) Pidage silmas, et konverentsil võidakse esitada väga erinevaid seisukohti. Teised konverentsil osalejad võivad püüda teie seisukohti ümber lükata. Kui te soovite kujundada asjus ühise strateegia, tuleb teil teha kompromisse. Olge valmis ka selleks, et ühistele seisukohtadele võidakse mitte jõuda.

e) Valige välja kaks õpilast, kes oleks konverentsil reporteriteks. Nende ülesanne on panna kirja konverentsil osalejate peamised argmendid, et neid hiljem teie klassi plenaaristungil kasutada.

3) Alustage konverentsi

Simuleerige nelja rühma konverentsi. Iga rühma esindab 2 – 3 õpilast, kes üksteist oma rühma argumentidega toetavad. Need õpilased, kes ei istu konverentsilaua taga, võivad publiku hulgast samuti arvamusi avaldada. Kaks reporterit panevad kirja konverentsil osalejate peamised argumendid.

► Teie kui õpetaja ülesandeks on konverentsi käiku jälgida ning tagada, et arutelu toimuks demokraatliku arvamustevahetuse õhkkonnas.

4) Vaielge ja tehke konverentsi käigus märkmeid

a) Kaks raportööri teevad esitatud argumentidest kokkuvõtte ning sõnastavad pabertahvlile ühise otsuse (pealkiri: *Kriisikohtumise tulemused: "Demokraatia ja usuvabadus"*). See sõnastatud kokkuvõte on klassi ühisarutelu aluseks.

b) Pange oma konverentsi käigus saadud kogemused tahvlile või pabertahvlile kirja. (Suunavad küsimused võivad olla: Kuidas sina suhtud oma "rolli" ja esitatud argumentidesse? Kas sa toetad otsest demokraatiat? Missuguseid eeliseid ja takistusi sa selle juures nägid?) Tehke teisele pabertahvli lehele kokkuvõte *oma* argumentidest (pealkiri: Meie kogemused konverentsist *"Demokraatia ja usuvabadus"*.)

SUUNAVAID KÜSIMUSI RÜHMATÖÖKS

Enne andmete kogumise juurde asumist on alati kasulik vahetada mõtteid allpooltoodud küsimuste üle:

- Kas mõni mõiste on ebaselge? (Pidage meeles: ei ole olemas rumalaid küsimusi!)
- Missugused on faktid? (Mis on stsenaariumis esitatud probleem?)
- Mis on konverentsil osaleja seisukoht? (Mis võib olla selle seisukoha põhjuseks?)
- Mida me antud küsimusest juba teame? (Koguge eelteadmisi mõistete ja probleemi kohta, ENNE SEDA kui te asute infot juurde hankima.
- Mida me probleemi lahendamiseks peaksime teadma? (Määratlege, mida te täiendavalt teada tahate.)
- Kuidas me vajaminevat informatsiooni saame hankida? (Arutage, mida peaks tegema, et suudaksite küsimusele vastata?)
- Koostage tegevusplaan. (Mida me teeme, millal, kuidas, …?)

ALLIKAD

Siin on mõned teabeallikad, mis aitavad teil alustada: Et oma ülesannet täita, on teil vaja leida täiendavaid kõrgetasemelisi teabeallikaid:

- ⌦ Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Minaret_controversy_in_Switzerland (EN)
- ⌦ Strasbourg Consortium: Südametunnistuse ja religioonivabadus Euroopa inimõiguste kohtus: http://www.strasbourgconsortium.org/ (EN)
- ⌦ Human Rights Watch: http://www.hrw.org/en/news/2009/12/04/switzerland-minaret-ban-violates-rights (EN)
- ⌦ Inimõiguste ülddeklaratsioon: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=est (ET)

ENESEHINNANG

Siin on küsimused, mille abil sa saad hinnata oma kogemusi antud ülesande täitmisel:

Missuguseid uusi teadmisi sa said? (Nimeta kolm kõige tähtsamat)

Missuguseid oskusi sa töös omandasid? (Loetle kolm kõige tähtsamat)

Kuidas sa hindad erinevaid töö etappe? (Tõmba ring ümber)

Tööjaotus rühmas	hea	keskmine	halb
Suhtlemine rühmaliikmete vahel	hea	keskmine	halb
Otsustusprotsess	hea	keskmine	halb
Tulemuste esitlemine	hea	keskmine	halb

Missugune tegevuste osa tuli sul kõige paremini välja (mis oli selle põhjus?):

Missugune tegevuste osa ei tulnud sul kõige paremini välja (mis oli selle põhjus?):

Missugused on sinu ettepanekud selleks, et sama ülesanne tuleks järgmine kord paremini välja?

Arutlege oma kogemuste üle rühmatöö tegemisel ka oma klassikaaslastega:

- Kuidas te antud probleemi, mida te lahendasite, suhtusite?
- Kuidas te ennast konverentsi ajal tundsite?
- Mida te arvate käsitletud probleemist pärast konverentsi?

MOODULI EESMÄRGID

TEADMISED:

- Euroopa ja Euroopa Liidu võtmemõisted.
- Teadlikkus Euroliidust kui keerulisest riikide kooslusest ja majanduslikust kogukonnast.
- Põhiargumentatsioon euro kriisi kohta.

KOMPETENTSUSED:

- suhtlemine oma emakeeles,
- suhtlemine võõrkeeles,
- digitaalne kirjaoskus,
- õpioskused,
- sotsiaalsed ja tsiviil(ühiskonna) kompetentsused.

VANUSERÜHM

Sobiv õpilastele vanuses 14 – 16 aastat.

AJAKASUTUS

Selle mooduli jaoks on vaja vähemalt 6 õppetundi või siis on soovituslik tegeleda sellega projektipäeva raames. Teemaga süvitsi töötamist võib kavandada sektsioonis **TÄIENDUSEKS** olevaid VÕTMEKOMPETENTSUSTE TÖÖLEHTI kasutades, mille te leiate DVD-lt ja VOICE kodulehe ⌦ www.voice-comenius.org > õppematerjalide alt.

VAJAMINEVAD VAHENDID

► ÕPILASE RAAMATU koopiad igale õpilasele; ► Paber märkmeteks ► Vähemalt nelja arvuti kasutamise võimalus vastavalt rollimängu vajadustele; ► Materjalid, mida õpilased vajavad esitluse jaoks (pabertahvel, markerid).

MIDA TEIL ON VAJA TEHA JA TEADA ENNE KUI TE LÄHETE KLASSI?

- Lugege enne mooduliga tegelema hakkamist kogu selle tekst läbi.
- Kui mooduli sisu pole teile päris hästi tuttav, viige ennast Interneti ja ajakirjanduse abil probleemidega kurssi.
- Igale õpilasele on vaja paljundada ÕPILASE RAAMATU leheküljed, mis sisaldavad võtmemõisteid, stsenaariumit, suunavaid küsimusi, vajaminevate vahendite ja teabeallikate loetelu ning eneseanalüüsi lehte. Te leiate kõik selle DVD-lt ja VOICE kodulehe: www.voice-comenius.org/ > õppematerjalide alt.
- Pange valmis materjalid, mida õpilased vajavad esitluse jaoks.
- Õpilased vajavad vähemalt kahe tunni jooksul juurdepääsu arvutile. Kasutage selleks arvutiklassi, raamatukogu või teisi sobivaid kohti. Osa tööst arvutiga on võimalik teha kodutööna.
- Enamuse mooduli tegevustest saab läbi viia grupitööna. Palun ärge moodustage liiga suuri gruppe (4 kuni 6 õpilast on optimaalseim).
- Õpilaste töö tulemust tuleb hinnata. Kui te soovite neile hindeid panna, palun teavitage oma õpilasi juba eelnevalt hindamiskriteeriumitest ja ootustest esitluse suhtes.

.

KUIDAS SEDA TEHA? NÕUANDEID ÕPETAJALE!

PROBLEEMÕPPE STSENAARIUMIS saavad teie õpilased ülesande korraldada üsna keerukas küsimuses konverentsisimulatsioon.

PANGE TÄHELE – eesmärgiks ei ole leida "parim lahendus", vaid tegelda probleemiga kompleksselt: õppida, kuidas esitada argumente; tõdeda, et ühes ja samas küsimuses on erinevaid vaatenurki, millesse tuleb lugupidamisega suhtuda; mõista, et parimale lahendusele jõudmiseks tuleb teha kompromisse või kogeda isegi ebameeldivaid olukordi kui kõiki rahuldavaid lahendusi ei ole võimalik leida.

1. *Soovitusi tegevuste alustamiseks*:
2. *Soojendustegevusena alustage diskussiooni* sellest, kui paljud õpilased juba eelnevalt teavad Euroopa majanduses valitsevast olukorrast ja probleemidest selle ümber. Laske õpilastel kas paarides või väikestes rühmades otsustada, mis on kolm kõige mõjukamat/tähtsamat/ohtlikumat arengut Euroopa majanduses. Iga rühm koostab paberil nimekirja ja paneb selle tahvlile kõigile vaatamiseks.

3. *Probleemõppe stsenaariumi esitamine*: Jagage igale õpilasele ÕPILASE RAAMATU KOOPIAD ning laske neil tutvuda teemaga, selgitage neile eelseisvaid tegevusi ja põhiküsimust, millele püütakse leida lahendust.
4. *Aidake oma õpilastel moodustada töörühmad ning andke neile tööülesanne:* Õpilastele antakse ülesanne valmistuda konverentsi simulatsiooniks, millel arutatakse ühisraha eeliseid ja nõrkusi. Arutlusküsimuseks on, *Kas eurotsooni majanduse halvenedes peaks riigid loobuma ühisrahast ja võtma uuesti kasutusele rahvuslikud valuutad?* Konverentsil osalejad asuvad konverentsilaua taha. Iga rühma võib esindada üks või kaks õpilast – kõneisik(ut), keda toetavad vajadusel täienduste ja argumentidega "saalist" rühmakaaslased. Kõikidel teistel esitlevasse rühma mittekuulujatel õpilastel on samuti lubatud küsida ning ennast väljendada. Kaks õpilast jälgivad reporteritena kogu konverentsi ning teevad toimuva kohta ülestähendusi, mida nad esitavad konverentsi lõpus.

   ► Õpetaja ülesandeks on olla õpilaste tegevuste toetaja ja nõustaja: andke neile soovitusi ja õhutage neid ühiselt töötama.
5. *Uurimistöö*: Neli õpilasrühma peavad töötama nii iseseisvalt kui võimalik. Nende ülesandeks on otsida materjale, millega toetada oma rühma kõneisiku esitlust eelseisval konverentsil. Õpilased vajavad selleks tegevuseks juurdepääsu Internetile. Uurimistöö võib toimuda ka kodus.
6. *Rollimäng*: Õpilased teevad vastavalt ÕPILASE RAAMATUS toodud juhendile läbi rollimängu (konverentsi simulatsioon).
7. Rollimängu debatt ja tegevuse dokumenteerimine: Rühmade otsingutöös saadud ja konverentsil esitatud tulemused ning seisukohad kogutakse reporterite poolt kokku, kes teevad nende põhjal üldise plakati vormis kokkuvõtte. *See ei ole nö kõik-ühes laadis kokkuvõte!* Õpilaste isiklikud rollimängust saadud kogemused ja seisukohad esitatakse teise plakatil. Lühikesel *plenaardiskussioonil* võetakse kokku, kuidas noor põlvkond näeb Euroopa praegust olukorda ja millist edasise arengu stsenaariumit nad peavad tõenäoliseks.
8. *Hindamine ja enesehinnang*: Enesehinnangu vorm on ÕPILASE RAAMATUS. ⟲ Kui soovite saada rohkem ideid hindamiseks, palun vaadake ÕPETAJAKOOLITUSE MOODULID: *ÕPILASTE HINDAMISE VÕIMALUSED KOMPETENTSUSTELE SUUNATUD ÕPPES*.

PROBLEEMÕPPE STSENAARIUM

ÕPILASE RAAMATUS tutvustatakse õpilastele probleemõppe meetodit probleemi kompleksse püstituse kaudu. See põhineb Euroopa majanduses, eriti Euroopa Liidu maades praegu aset leidvate protsesside tundmaõppimisel. Mõned Euroopa Liidu maad on majanduskriisist rohkem mõjutatud kui teised. On vaja välja pakkuda tulevikustsenaarium(id) Euroopa Liidu välja tulekuks majanduskriisist.

VÕTMEMÕISTED

Euroopa, Euroopa Söe ja Teraseühendus (ECSC), Euroopa Majandusühendus (EEC), Euroopa Liit (EU, EL), Euro, eurotsoon, kriis, võlg, pankrot. (Sõnaseletusi vaata SÕNASTIKUST käsiraamatu lõpus, DVD-l ja VOICE kodulehe www.voice-comenius.org > school materials.)

LISA: KUI TE SOOVITE SELLEL TEEMAL SÜVITSI TEGELEDA

- Stsenaariumi teema sügavamaks tundmaõppimiseks võite lasta oma õpilastel jälgida jooksvalt päevauudiseid Euroopa Liidu majanduses toimuva teemal nii Internetis kui ajalehtedes.
- Te võite soovitada õpilastele külastada Euroopa Liidu küsimustega tutvumiseks liidu kodulehekülge Internetis: http://europa.eu/ (ET)

RESSURSID

Siin on viitel mõnedele lisaressurssidele:

⌦ Põhiinformatsioon Euroopa Liidust: http://europa.eu/about-eu/basic-information/index_en.htm (ET)
⌦ Rahaliit: http://europa.eu/about-eu/basic-information/money/euro/index_en.htm (ET)
⌦ Euroopa Liit: A-Z indeks: http://europa.eu/geninfo/atoz/en/index_1_en.htm (EN)
⌦ Euroopa Liidu majandus: http://europa.eu/about-eu/facts-figures/economy/index_en.htm (EN)
⌦ Euroopa Liidu majandus- ja rahanduskusimused: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/index_en.htm (EN)
⌦ Euroopa Wikipeedias: http://et.wikipedia.org/wiki/Euroopa
⌦ Eesti meedia Euroopa majandusest ja rahandusest.

HINDAMINE

Soovitatav on, et teie õpilased ise hindaksid oma õppimisprotsessi, tehes kindlaks, mida õpiti ja kogeti.

➢ Enesehinnangu vorm sisaldub ÕPILASE RAAMATUS. Enesehinnangu leht tuleb täita mooduli tegevuste lõpul. Soovitav on enesehinnanguid arutada ka üheskoos kogu klassiga.
⟲ Rohkem võimalusi hindamiseks on leitav ÕPETAJAKOOLITUSE MOODULID: *ÕPILASTE HINDAMISE VÕIMALUSED KOMPETENTSUSTELE SUUNATUD ÕPPES*.

VÕTMEMÕISTED

Lugege enne stsenaariumi juurde minekut läbi taustainformatsioon. Et oma ülesannet hästi täita, võib osutuda vajalikuks otsida veelgi informatsiooni juurde. Alljärgnev teave võimaldab teil tegevusi alustada.

EUROOPA – pindalalt teine väikseim kontinent maailmas, mis katab umbes 10.180.000 ruutkilomeetrit ehk 2% kogu Maa pindalast ja umbes 6.8% selle maismaast. Euroopa umbes 50st[1] riigist on Venemaa suurim nii pindalalt kui elanike arvult (kuigi riigi territoorium asub nii Euroopas kui Aasias), samas kui Vatikani linnriik on väikseim. Euroopa on elanike arvult suuruselt kolmas kontinent Aasia ja Aafrika järel, kelle elanikkond moodustab umbes 11% kogu maailma elanikkonnast.

EUROOPA SÖE- JA TERASEÜHENDUS (**ECSC**) – kuuest riigist: Prantsusmaa, Lääne-Saksamaa, Itaalia, Belgia, Luksemburg, Holland – koosnev rahvusvaheline organisatsioon, mis loodi 1951.a. Lääne-Euroopa ühendamiseks külma sõja perioodil ja mis lõi aluse tänapäeva arenguteks Euroopa Liidus. Euroopa esimene riikideülene ühendus.

EUROOPA MAJANDUSÜHENDUS (**EEC**) – tuntud ka kui **Ühisturg** oli rahvusvaheline organisatsioon, mis loodi 1957.a. kavatsusega tekitada majanduslikku integratsiooni Prantsusmaa, Lääne-Saksamaa, Itaalia, Belgia, Luksemburgi ja Holland vahel. Maastrichti lepingu jõustumisel (Treaty on European Union) 1993.a. muutis organisatsioon oma nime Euroopa Majandusühendusest (*European Economic Community)* Euroopa Liiduks (*European Union).*

EUROOPA LIIT (EU, EL) – majanduslik ja poliitiline ühendus, mis ühendab 27 sõltumatut liikmesriiki, mis asuvad põhiliselt Euroopas. Euroopa Liit tunnistab oma pärinemist Euroopa Söe – ja Teraseühendusest ja Ühisturust (ECSC ja EEC), mis moodustus 1958. a. Vahepealsetel aastatel on EL kasvanud nii suuruselt kui poliitiliselt mõjuvõimult seoses uute liikmesriikide lisandumisega. Maastrichti leping rajas Euroopa Liidu oma praeguse nimega 1993.a. EL tegutseb läbi riikideüleste sõltumatute institutsioonide hübriidsüsteemi ja kõik riikidevahelised otsused räägitakse läbi liikmesriikidega.

EURO – (sümbol €, kood EUR) on eurotsooni ametlik valuuta – 17s riigis 27st EL liikmesriigist. Seda valuutat kasutatakse ka viies teises Euroopa riigis: Montenegros, Andorras, Monacos, San Marinos, Vatikanis ja Kosovo vaidlusalusel territooriumil. Euromündid ja rahatähed lasti ringlusse 1. jaanuaril 2002, hetkel kasutab neid hinnanguliselt 332 miljonit eurooplast.

EUROTSOON – 17 EL liikmesriigi majanduslik ja rahaline ühendus, kus on kasutusele võetud ühisvaluuta euro: Austria, Belgia, Küpros, Eesti, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Kreeka, Iirimaa, Itaalia, Luksemburg, Malta, Holland, Portugal, Slovakkia, Sloveenia ja Hispaania.

KRIIS - sündmus, mis viib või arvatakse viivat ebastabiilse või ohtliku olukorrani, mis mõjustab indiviidi, gruppi, kogukonda või tervet ühiskonda. Kriisid tähendavad negatiivseid muutusi julgeoleku, majanduse, poliitika, ühiskonna või keskkonna seisukohalt, eriti kui nad ilmnevad järsku ja ilma eelneva hoiatuseta.

VÕLG – ühe poole (võlgniku) kohustus teise poole (võlausaldaja) suhtes. Võlg tekib siis, kui võlausaldaja nõustub võlavõtjale laenama teatud summat.

PANKROT – isiku või organisatsiooni juriidiline staatus, kui ta ei suuda maksta võlgu oma võlausaldajaile. Enamikel juhtudel algatab pankroti võlgnik.

[1] Iseseisvate riikide täpne arv Euroopas ei ole selgelt määratletav. Näiteks on Kosovo Vabariiki tunnustatanudvaid mõned riigid ja *de facto* on Georgiast eraldatud Abhaasia ja Lõuna Osseetia, kuid nende iseseisvus on rahvusvahelise üldsuse poolt tunnustama.

STSENAARIUM

Euroopa poliitiline kaart (2012)

Euroopa Liidu liikmesriigid (2012)

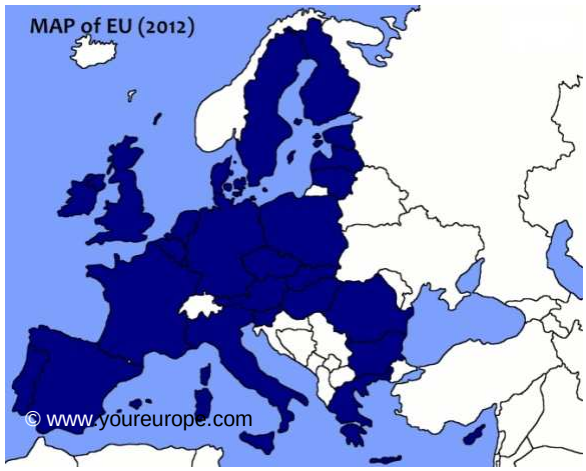

Pärast Teist maailmasõda otsustasid mõned Euroopa riigid tugevdada oma koostööd, selleks et hoida tulevikus ära lõppenud sõjale sarnased koledad katastroofid. Samuti oli eesmärgiks üle saada sõja tagajärgedest (kahjustustest) ja anda hoogu Euroopa arengule.

Majandus on Euroopa Liidule alati olnud tähtis teema. 2002. a võeti Euroopas kasutusele ühisraha euro. Praegu kasutab eurot kui ühisraha 17 EL liikmesriiki 27st. Ülejäänud Euroopa riigid kasutavad oma rahvuslikke valuutasid, kuid kogu Euroopa ja maailm tervikuna on siiski tihedas vastastikuses majanduslikus sõltuvuses. Seetõttu on vältimatu, et kui erinevad valitsused toimetavad eri suundades üksteisega koostööd tegemata, olenemata sellest, kas nad on EL liikmed või mitte, tekivad suured probleemid. Tänapäeva Euroopa ja ka EL seisavad silmitsi suuremate majandusprobleemidega, mille on tekitanud erinevate riikide pangad oma vastutustundetu rahalaenamise poliitika ja praktikaga. Raha laenati inimestele, ettevõtetele ja riikidele ilma piisavate garantiideta.

Alates 2009. aasta lõpust tekkis mõnedes Euroopa riikides, sh Eurotsooni liikmesriikides, võlakriisi hirm, sest võlgu võtjad polnud piisavalt arvestanud riskidega, ning seisid nüüd silmitsi raskustega võlgade tagasimaksmisel pankadele.

Esimene Euroopa riik, kes langes riikliku pankroti tasemele, oli Euroopa Liitu mittekuuluv Island. Sel ajal andsid võlaprobleemidest teada vaid mõned Eurotsooni riigid, tänaseks on sellest saanud tajutav probleem kogu piirkonnale. Riikide vahel on tekkinud usalduskriis Euroopa Liidu kui majanduslikult tugeva ja kindla riikide ühenduse suhtes tervikuna.Euroopa Liit on jõudnud seisu, kus ta on silmitsi tõeliselt murettekitava reaalsusega. Aina lisanduvaid probleeme on mitmetes eluvaldkondades, eriti majanduses. Paljud inimesed ennustavad koguni Euroliidu kokkukukkumist, kui aina lisanduvatele probleemidele ei suudeta leida lahendusi.

Maailmapanga, Europarlamendi, Euroopa Nõukogu ja ÜRO initsiatiivil on moodustatud Kriisikomitee, mis toob kokku erinevate riikide juhid eesmärgiga arutada euro tuleviku üle.

Toimuma hakkavad diskussioonid ühisraha euro üle – nii selle eeliste kui probleemide ja puuduste üle. Kriitiline küsimus on: *Kas eurokriisi edasise laiendamise peatamiseks tuleks ühisrahast loobuda ning taastada endised rahvuslikud valuutad?*

Kriisikomitee ülesanne on esitada ülaltoodud kriitilise küsimusele vastamiseks poolt- ja vastuargumente selleks, et sõnastada ühine soovitus, mida tuleks väljakujunenud majandus- ja rahakriisis teha.

Kuidas ülesannet täita?

1) Konverentsi rollid

Konverentsil on nelja erinevat vaatekohta esindavad osalejad. Konverentsil osalejatel palutakse arutada Euroopat ühiselt puudutaval teemal *kuidas tõkestada ühisraha euro kriisi.*

a) Nende Euroopa Liidu eurotsooni riikide juhid, kus on majandus– ja finantskriis või selle oht.	**b) Euroopa Liidu eurotsooni tugeva majandusega liikmesriikide juhid, kes on tugevat Euroopa Liitu pooldaval positsioonil.**	**c) Nende Euroopa Liidu riikide juhid, kes ei pea nõrkade riikide ulatuslikku toetamist rikaste poolt mõistlikuks.**	**d) Nende Euroopa riikide juhid, mis veel ei kuulu Euroopa Liitu, kuid on avaldanud soovi liitu astuda.**
Nad on arvamusel, et ühisraha ja piirideta Euroopa on rahvusvahelise kaubanduse ja majandusliku koostöö ning inimeste vaba liikumise seisukohast Euroopas vajalikud ning kasulikud. Ainult sellisel Euroopal, mis mis on suur ja majanduslikult ühtne, on jõudu välja tulla majanduskriisist ja garanteerida ka nõrgemate riikide heaolu. Me peame möönma, et kriis on üleilmne ja me suudame sellega toime tulla vaid üheskoos.	Nad on arvamusel, et üleilmastumise tulemus on kõikide maailma riikide kõrge vastastikune majanduslik sõltuvus. Tagasipöördumine endiste individuaalsete valuutade juurde ei muuda globaalses vastastikuses sõltuvuses midagi. Selle asemel looks see uusi ületamistvajavaid kaubandus-, kultuuri- ja muid tõkkeid, muudaks elu bürokraatlikumaks. Majandusraskustes eurotsooni riigid peavad kõvasti pingutama, et kriisi leevendada, ning teistele riikidele on ühise eesmärgi nimel otstarbekas neid hädast välja aidata. Vaatamata praegusele kriisile on tõenäoline eurotsooni laienemine tulevikus.	Nende riikide juhid on arvamusel, et majanduslikult nõrgad riigid on ohuks mitte ainult Euroopa Liidu rikastele heaoluriikidele, vaid liidule tervikuna, kuna nad viivad Euroopa majanduse kuristikku. Need riigid, kes on olnud oma rahaga ja majandamisega ettevaatlikumad, peavad hädasolijaid nüüd aitama. Pole mingeid garantiisid, et “abiraha” kasutatakse kriisi edasise laienemise peatamiseks tulemuslikult.	Nad teavad, et Euroopa Liidu moodustamisel ja hilisemal euro kasutuselevõtmisel usuti, et ühinemine ja ühtlustamine tugevdab Euroopat. Euro ongi tõepoolest teinud inimestele reisimise kergemaks ja hinnad võrreldavaks. Teisest küljest pole euro suutnud kaitsta isegi eurotsooni riike majanduslangusest. Asi on hullem – probleemid, mis ilmnesid ühes Eurotsooni riigis, mõjustavad ohtlikult teisi riike. Euroopa tugevus ei tarvitse seisneda ühtsuses, vaid sageli seisneb see pigem just eripalgelisuses. Majanduslik ja rahaline ning kultuuriline mitmekesisus võib aidata Euroopal kriisiolukordades paremini toime tulla.

2) Moodustage rühmad

a) Jagage klass neljaks konverentsirühmaks. Iga rühm peab otsima taustainformatsiooni, mis toetaks nende rolli argumente. Valige 2 – 3 õpilast, kes oleks konverentsilaua taga hiljem kõneisikuteks.

b) Otsige informatsiooni, mis toetaks teie rolli argumente konverentsil. Püüdke aimata küsimusi, mida võidakse teie rollile esitada (nt tundmatud mõisted). Te võite selleks kasutada allpool toodud SUUNAVAID KÜSIMUSI.

c) Mõelge, missuguseid argumente võiksite te konverentsil esitada. Mõelge sellele, et Euroopa Liit pole mitte ainult *rahaliit* vaid ka *solidaarne liit*. Mõelge, mida võiks teie rühma esindaja arvata Euroopa solidaarsusest ning kas ja kuidas peaks solidaarsust kaitsma. Koostage paberil loend oma rolli argumentidest.

d) Pidage silmas, et konverentsil võidakse esitada väga erinevaid seisukohti. Teised konverentsil osalejad võivad püüda teie seisukohti ümber lükata. Kui te soovite kujundada eurokriisi asjus ühise strateegia, tuleb teil teha kompromisse. Olge valmis ka selleks, et ühistele seisukohtadele võidakse mitte jõuda.

3) Alustage konverentsi

Simuleerige nelja rühma konverentsi. Iga rühma esindab 2 – 3 õpilast, kes üksteist oma rühma argumentidega toetavad. Need õpilased, kes ei istu konverentsilaua taga, võivad publiku hulgast samuti arvamusi avaldada.

► Valige kaks õpilast konverentsi raportööorideks. Nemad peavad üles tähendama peamised esiletoodud argumendid, et nende üle hiljem üheskoos arutleda.

► Teie kui õpetaja ülesandeks on konverentsi käiku jälgida ning tagada, et arutelu toimuks demokraatliku arvamustevahetuse õhkkonnas.

4) Vaielge ja tehke konverentsi käigus märkmeid

a) Kaks raportööri teevad esitatud argumentidest kokkuvõtte ning sõnastavad pabertahvlile ühise otsuse (pealkiri: *Kriisikohtumise tulemused*). See sõnastatud kokkuvõte on klassi ühisarutelu aluseks.

b) Pange oma konverentsi käigus saadud kogemused tahvlile või pabertahvlile kirja. (Suunavad küsimused võivad olla: Kuidas sina suhtud oma "rolli" ja esitatud argumentidesse? kas sa toetad euro käibelt kõrvaldamist? Mida head ja mida halba sa selles näed? Mida sa arvad Euroopa solidaarsusest?) Tehke teisele pabertahvli lehele kokkuvõte *oma* argumentidest (pealkiri: Meie kogemused kriisikohtumisest.)

SUUNAVAID KÜSIMUSI RÜHMATÖÖKS

Enne andmete kogumise juurde asumist on alati kasulik vahetada mõtteid allpooltoodud küsimuste üle:

- Kas mõni mõiste on ebaselge? (Pidage meeles: Ei ole olemas rumalaid küsimusi!)
- Missugused on faktid? (Mis on stsenaariumis esitatud probleem?)
- Mis on konverentsil teie rühma esindava õpilase seisukoht?
- Mida me juba antud küsimusest teame? (Arutlege rühmas, mida te juba teate Euroopa majanduse viimaste aastate probleemidest ENNE SEDA kui te asute infot juurde hankima.)
- Mida me probleemi lahendamiseks peaksime teadma? (Otsustage, missugust taustainformatsiooni läheb teil tarvis (nt majandusalast statistikat, majandusaruandeid, avaliku arvamuse sisukohti jne).
- Kuidas me vajaminevat informatsiooni saame hankida? (Arutage, mida peaks tegema, et suudaksite küsimusele vastata?)
- Koostage tegevusplaan. (Mida me teeme, millal, kuidas?)
- Koguge informatsiooni (fakte, selgitusi, seisukohti, statistikat jne) mis kirjeldab ja selgitab teise konverentsi kõneisiku seisukohta;
- Vestelge oma leidudest rühmas, kirjutage oma seisukoht, mida te esitlete teistele konverentsist osavõtjatele, üles;

ALLIKAD

Siin on mõned teabeallikad, mis aitavad teil materjali koguda:

- Põhiline teave Euroopa Liidust: http://europa.eu/about-eu/basic-information/index_et.htm (ET)
- Rahaliit: http://europa.eu/about-eu/basic-information/money/euro/index_et.htm (ET)
- Euroopa Liit: A-Z ndeks: http://europa.eu/geninfo/atoz/en/index_1_en.htm (EN)
- Euroopa Liidu majandus: http://europa.eu/about-eu/facts-figures/economy/index_et.htm (ET)
- Euroopa Liidu majandus ja rahandusküsimusi: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/index_en.htm (EN)
- Euroopa Vikipeedias: http://et.wikipedia.org/wiki/Euroopa
- Euroopa majanduskriis: http://en.wikipedia.org/wiki/European_sovereign-debt_crisis
- Eesti meedia materjalid Euroopa majandus-ja rahanduskriisist.

ENESEHINNANG

Siin on küsimused, mille abil sa saad hinnata oma kogemusi antud ülesande täitmisel:

Missuguseid uusi teadmisi sa said? (Nimeta kolm kõige tähtsamat)

Missuguseid oskusi sa töös omandasid? (Loetle kolm kõige tähtsamat)

Kuidas sa hindad erinevaid töö etappe? (Tõmba ring ümber)

Tööjaotus rühmas	hea	keskmine	halb
Suhtlemine rühmaliikmete vahel	hea	keskmine	halb
Otsustusprotsess	hea	keskmine	halb
Tulemuste esitlemine	hea	keskmine	halb

Missugune tegevuste osa tuli sul kõige paremini välja (mis oli selle põhjus?):

Missugune tegevuste osa ei tulnud sul kõige paremini välja (mis oli selle põhjus?):

Missugused on sinu ettepanekud selleks, et sama ülesanne tuleks järgmine kord paremini välja?

Arutlege oma kogemuste üle rühmatöö tegemisel ka oma klassikaaslastega:

- Kuidas te antud probleemi, mida te lahendasite, suhtusite?
- Kuidas te ennast konverentsi ajal tundsite?
- Mida te arvate käsitletud probleemist pärast konverentsi?

MOODULI EESMÄRGID

TEADMISED:
- Põhilised inimõigused.
- Laste õigused ja kohustused.
- Kuidas leida abi, kui sul on probleeme Internetiturvalisusega.
- Põhilised privaatsuse ja isikuandmete kaitse alased inimõigused.

KOMPETENTSUSED:
- õpioskused,
- sotsiaalsed ja kodanikukompetentsused,
- digitaalne kirjaoskus.

VANUSERÜHM

Sobiv õpilastele vanuses üle 12 aasta.

AJAKASUTUS

Selle mooduli jaoks on vaja vähemalt 6 õppetundi või soovituslik on sellega tegeleda ka projektipäeva raames. Teemaga süvitsi töötamist tvõib kavandada sektsioonis **TÄIENDUSEKS** olevaid VÕTMEKOMPETENTSUSTE TÖÖLEHTI kasutades, mille te leiate DVD-lt ja VOICE kodulehe www.voice-comenius.org > õppematerjalide alt.

VAJAMINEVAD VAHENDID

► ÕPILASE RAAMATU koopiad igale õpilasele ► Paber märkmeteks ► Vähemalt nelja arvuti kasutamise võimalus vastavalt rollimängu vajadustele ► Materjalid, mida õpilased vajavad esitluse jaoks (pabertahvel, markerid).

MIDA TEIL ON VAJA TEHA JA TEADA ENNE KUI TE LÄHETE KLASSI?

- Lugege enne mooduliga tegelema hakkamist kogu selle tekst läbi.
- Kui mooduli sisu pole teile päris hästi tuttav, viige ennast Interneti ja ajakirjanduse abil probleemidega kurssi.
- Igale õpilasele on vaja paljundada ÕPILASE RAAMATU leheküljed, mis sisaldavad võtmemõisteid, stsenaariumit, suunavaid küsimusi, vajaminevate vahendite ja teabeallikate loetelu ning eneseanalüüsi lehte. Te leiate kõik selle DVD-lt ja VOICE kodulehe: www.voice-comenius.org/ > õppematerjalide alt.
- Pange valmis materjalid, mida õpilased esitluse jaoks vajavad.
- Õpilased vajavad vähemalt kahe tunni jooksul juurdepääsu arvutile. Kasutage selleks arvutiklassi, raamatukogu või teisi sobivaid kohti. Osa tööst arvutiga on võimalik teha kodutööna.
- Enamuse mooduli tegevustest saab läbi viia grupitööna. Ärge moodustage liiga suuri gruppe (4 kuni 6 õpilast on optimaalseim).
- Õpilaste töö tulemust tuleb hinnata. Kui te soovite neile ka hindeid panna, siis teavitage juba eelnevalt oma õpilasi hindamiskriteeriumitest ja ootustest esitluse suhtes.

KUIDAS SEDA TEHA? NÕUANDEID ÕPETAJALE!

PROBLEEMÕPPE STSENAARIUMIS saavad teie õpilased ülesande korraldada üsna keerukas küsimuses konverentsisimulatsioon. PANGE TÄHELE – eesmärgiks ei ole leida “parim lahendus”, vaid tegelda probleemiga kompleksselt: õppida, kuidas esitada argumente; tõdeda, et ühes ja samas küsimuses on erinevaid vaatenurki, millesse tuleb lugupidamisega suhtuda; mõista, et parimale lahendusele jõudmiseks tuleb teha kompromisse või kogeda isegi ebameeldivaid olukordi kui kõiki rahuldavaid lahendusi ei ole võimalik leida.

1. *Nõuandeid teemaga alustamiseks:*
- *Soojendustegevusena* alustage diskussiooni sotsiaalvõrgustike kasutamisest. Küsige õpilastelt, missuguseid võrgustikke nad teavad ja kasutavad. Paluge neil võrrelda erinevate võrgustike häid ja halbu külgi.
- Moodustage õpilastest paarid või väiksemad rühmad, kus esitatakse personaalsemaid küsimusi: Kui palju aega sa sotsiaalvõrgustikes ja üldse Internetis veedad? Mitu profiili sul on? Kus? Kas sul on oma koduleht või blogi? Mitu on-line sõpra sul on? Mitu e-maili, SMS-i, postitusi seinale, kommentaare jne sa päevas saad ja ise kirjutad? Kui palju aega veedad sa iga päev Facebookis/vestlusportaalides/foorumites? Kui palju on sinu meilboksis ja telefonis adressaate?
  Õpilased *tutvustavad* klassile vestluse tulemusi ja tekkinud arvamusi, õpetaja modereerib plenaardiskussiooni sotsiaalvõrgustike kasutamisest.

3. *Probleemõppe stsenaariumi esitamine*: Jagage igale õpilasele ÕPILASE RAAMATU KOOPIAD ning laske neil tutvuda teemaga, selgitage neile eelseisvaid tegevusi ja põhiküsimust, millele püütakse leida lahendust. *Arutage sissejuhatuseks inimõiguste üle*.
4. *Aidake oma õpilastel moodustada töörühmad ning andke neile tööülesanne:*
   Õpilastest moodustatakse väikesed rühmad (4 – 6 õpilast grupis). Paluge õpilastel lugeda läbi Mojca lugu ning järgige ülesande kirjeldust ÕPILASE RAAMATUS. Valmistage neid ette dialoogi esitamiseks rollimänguna rühmas.
   ► Teie õpetajana modereerite ja koordineerite rühmatööd ning annate õpilastele nõu ning juhatate neid ressursside juurde. Ärgitage õpilasi ise rühmas tööd korraldama, hea koostöö ja sõbraliku ning viljaka suhtlemise eest hoolitsema.
5. *Uurimistöö*: Rühmad peavad töötama võimalikult iseseisvalt. Õpilased vajavad juurdepääsu Internetile või raamatukogule. Juhatage õpilasi tutvuma on-line materjalidega Internetis ning Inimõiguste ülddeklaratsiooni lihtsustatud versiooniga. (vaata sektsiooni ALLIKAD).
   Uurimistööd (kas osa sellest või kogu tööd) võib teha ka kodutööna.
6. *Rühma esitlus:* Õpilastel on vaja mõelda, kuidas esitada klassile oma rühmatöö järeldusi sobilikul viisil ja huvitavalt.
7. Esitlusele võib järgneda *lühike plenaardiskussioon põhilistest inimõigustest* – Mida ma oleme õppinud? Kui teadlikud oleme me igapäevaelus oma inimõigustest? Kas inimõigusi on võimalik riivata neid kaitstes?

↻ *Hindamine ja enesehinnang*: Enesehinnangu vorm on ÕPILASE RAAMATUS. ↻ Kui soovite saada hindamiseks rohkem ideid, palun vaadake ÕPETAJAKOOLITUSE MOODULID: *ÕPILASTE HINDAMISE VÕIMALUSED KOMPETENTSUSTELE SUUNATUD ÕPPES*.

8. *Kokkuvõttev tegevus*: *SOTSIAALSE VÕRGUSTIKU LOOMINE*!

- Klassi on vaja tekitada vaba ruumi, nii et kõik õpilased saaksid kokku tulla.
- Kõik õpilased ja õpetaja seisavad õlg-õla kõrval ringis, käed ette sirutatud.
- Haarake ringisolijate kätest läbisegi kinni nii, et igaüks hoiab kinni kahe ringisolija käest. Ent olge tähelepanelikud – kinni ei tohi hoida mitte vahetute kõrvalseisjate kätest! Tulemuseks on "inimsegadus", mis näeb välja nagu suur kätest umbsõlm.
- Nüüd paluge õpilastel harutada umbsõlm lahti *selliselt, et seejuures ei lastaks kätest lahti*. Loomulikult on neil vaja üksteise käte vahelt ja alt läbi ronida. See tegevus nõuab veidi püsivust, kuid üllatuslikult on tulemuseks üks või kaks suurt ringi – inimesed on füüsiliselt sotsiaalseteks võrgustikeks ühendatud!

↻ METOODILISTE OSKUSTE ja töötehnikate VÕTMEKOMPETENTSUSTE MOODUL pakub abistavat informatsiooni teie õpilastele nende *ESITLUSOSKUSTEKS*. Veelgi enam, *DIGITAALSE KIRJAOSKUSE TÖÖLEHT* annab teadmisi isikuandmete kaitsmise võimaluste kohta ja Interneti ning sotsiaalsete võrgustike kasutusvõimaluste ja riskide kohta!

PROBLEEMÕPPE STSENAARIUM

ÕPILASE RAAMATUS on probleemõppe metoodikat tutvustatud keerulise probleemipüstituse kaudu. Selleks on lugu Mojca nimelisest tüdrukust ja tema probleemidest, mille põhjuseks on intensiivne ja hooletu sotsiaalvõrgustike (nt Facebook ja MySpace) kasutamine. Probleemsituatsiooni asutakse lahendama õpilastele esitatavate juhendavate küsimuste ja individuaalse ning rühmatöö juhiste abil, mis viivad kompetentsuste arenemisele.

VÕTMEMÕISTED

Universaalsed inimõigused, inimõiguste ülddeklaratsioon (UDHR), Inimõiguste alased lepingud, mittediskrimineerimine, erikonventsioonid, laste õigused, Euroopa inimõiguste kohus, põhilised privaatsuse ja turvalisuse alased Inimõigused, Internetiturvalisus ja isikuandmete kaitse (Sõnaseletusteks vaadake SÕNASTIKKU käsiraamatu lõpus, DVD-l ja VOICE kodulehel www.voice-comenius.org > school materials.)

LISA: KUI TE SOOVITE SELLEL TEEMAL SÜVITSI TEGELEDA

- Laske õpilaste lugeda Eesti põhiseadust ja leida selle seoseid Inimõiguste ülddeklaratsiooniga.
- Uurige ja koostage kokkuvõte Eesti riigi poolt ratifitseeritud põhilistest inimõiguste instrumentidest: Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste konventsioon, Kodaniku- ja poliitiliste õiguste konventsioon ja Laste õiguste konventsioon (CRC).
- Laske õpilastel uurida põhjalikumalt projektide, organisatsioonide jne kohta, kes/mis tegelevad Inimõiguste edendamise ja kaitsega. Niisuguste organisatsioonide esindajaid võib hiljem kutsuda külla õpilaste poolt intervjueeritavateks.

- Tutvustage mooduli tulemusi kogu koolile, koostades materjalist näituse. Materjale võib esitada ka kooli kodulehel. *10 parimat soovitust turvaliseks Internetikasutuseks* koos inimõiguste alaste kommentaaridega võiksid saada kooli sisekorra eeskirjade osaks.

⌦ Selleks et süvendada veelgi õpilaste õppimis- ja sotsiaalseid oskusi, suunake neid helistama EUROPE DIRECT telefoninumbrile. See on tasuta telefoninumber ja e-maili aadress, mida kõik kodanikud üle Euroopa Liidu võivad kasutada Euroopa Liidu ja selle poliitika alastele, sh inimõiguste alastele küsimustele vastuste saamiseks. http://europa.eu/europedirect/index_et.htm (ET)

⟲ Kui on soovi teha kodanikuosaluse alal enamat, külastage palun VÕTMEKOMPETENTSUSTE TÖÖLEHT: *KUIDAS OSALEDA DEMOKRAATIAS JA KODANIKUÜHISKONNAS?*

RESSURSID

Siin on taustainformatsiooni hankimiseks mõned lisamaterjalid.

⌦ Inimõiguste ülddeklaratsioon: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=est (ET)
  - ⌦ Lihtsustatud inimõiguste ülddeklaratsiooni versioon kasutamiseks klassis: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/ABCannexesen.pdf (EN)

⌦ Lapse õiguste konventsioon: http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm (EN)
  - ⌦ Lihtsustatud versioon kasutamiseks klassis: http://www.unicef.org.au/Discover/What-We-Do/Convention-on-the-Rights-of-the-child/childfriendlycrc.aspx (EN) (25.07.2012)

⌦ ÜRO Inimõiguste ülemkomissari büroo: http://www.ohchr.org/EN/Pages/WelcomePage.aspx

⌦ Inimõiguste ülddeklaratsiooni ajalugu: http://www.universalrights.net/main/creation.htm (EN)

⌦ Euroopa inimõiguste kohus http://www.echr.coe.int/ECHR/ (EN, FR)

⌦ Honeynet projekt: http://www.honeynet.org/ (EN)

⌦ Interneti illegaalsest sisust raporteemise sait: Foundation INHOPE: http://www.inhope.org/gns/home.aspx (EN)

⌦ IT turvalisuse ja isikuandmete kaitse sait – koomiks: http://www.edri.org/comic-book/en/Under-surveillance-comic-book.html (EN)

⌦ Noorte Internetiturvalisuse ümarlaud: http://www.yprt.eu/yprt/content/sections/ (EN)

⌦ Euroopa noorsoo kaitse olukorra uuring: http://www.yprt.eu/yprt/assets/includes/sendtext.cfm/aus.19/key.48 (EN)

HINDAMINE

Soovitatav on, et teie õpilased hindaksid oma õppimisprotsessi ise, tehes kindlaks, mida õpiti ja kogeti.

➢ Enesehinnangu vorm sisaldub ÕPILASE RAAMATUS. Enesehinnangu leht tuleb täita mooduli tegevuste lõpul. Soovitav on enesehinnanguid arutada ka üheskoos kogu klassiga.

Rohkem võimalusi hindamiseks on leitav ÕPETAJAKOOLITUSE MOODULID: *ÕPILASTE HINDAMISE VÕIMALUSED KOMPETENTSUSTELE SUUNATUD ÕPPES.*

VÕTMEMÕISTED

Lugege enne stsenaariumi juurde asumist läbi taustainformatsioon. Selleks, et oma ülesannet hästi täita, võib osutuda vajalikuks otsida veelgi informatsiooni juurde. Alljärgnev teave võimaldab teil tegevusi alustada.

UNIVERSAALSED INIMÕIGUSED

on kirjas inimõiguste ülddeklaratsioonis. Meil on kõigil ühed ja samad õigused ning kohustused, me kõik peame neid ühtviisi austama ja kaitsma. Juba inimõiguste ülddeklaratsiooni alguses rõhutatakse: inimõigused toimivad selliselt, et nende kaitse on tagatud seadustega.

LASTE ÕIGUSED

ÜRO Laste õiguste konventsioon on laste kodaniku-, poliitiliste, majanduslike, sotsiaalsete tervisekaitse ning kultuurialaste inimõiguste alane dokument. Konventsiooni kohaselt on laps iga alla kaheksateist aasta vanune inimolend. Konventsioon võeti vastu 20. novembril 1989.

INTERNETITURVALISUS NING ISIKUANDMETE KAITSE

Internetiturvalisus ehk on-line turvalisus tähendab isikute ning nende kohta käiva personaalse informatsiooni turvalisust Internetti kasutades. Arvukad huvirühmad, Internetileheküljed ja valitsused on väljendanud oma muret seoses Internetti kasutavate laste turvalisusega. Enamusel sotsiaalvõrgustikest ja jututubadest on sissejuhatav lehekülg soovitustega kuidas Internetti õigesti kasutada, et tagada isikuandmete, aga ka laste ning nende perede turvalisus.

STSENAARIUM

Jagage klass 4-6 õpilaselisteks rühmadeks. Lugege järgnev lugu läbi, vastake loo lõpus olevatele küsimustele ja täitke samas olevad ülesanded.

Mojca on 14-aastane õpilane. Möödunud aastal tegi ta endale sotsiaalvõrgustikku profiili ning hakkas seda iga päev külastama. Esimestel kuudel oli ta üsna algaja ning tundis heameelt, kui sai sõpradeks võimalikult paljudega, eriti nendega, kes olid sama popstaari fännid nagu temagi. Peagi pidi ta aga tõdema, et ta ei olnud oma isikuandmete ning sõprade valiku avalikustamisega piisavalt ettevaatlik. Hiljuti muutus üks ta jutukasõpradest tõeliselt tüütavaks. Nimelt saatis ta Mojcale eriti rassistliku sisuga kirju ning parempoolsete netisaitide aadresse, kutseid paremäärmuslike rühmade koosolekutele ning kontsertidele jne. Mojca püüdis teda peatada, kuid tulutult, “sõber” häiris teda oma võõrtööliste ja mustlaste vastu suunatud vihaste kirjadega jätkuvalt. Hiljaaegu hakkas “sõber” peale käima, et Mojca liituks ekstremistliku skinheadide rühmaga ning teatas, et ta tahab tüdrukuga kooli juures kohtuda. Mojca on sellest kõigest šokeeritud, kuid ei julge vanematele asjast rääkida. Ta otsustas kirjutada veebimeistrile, et on niisugusest poisipoolsest ebameeldivast tülitamisest häiritud. Mojca küsis nõu, mida tuleks teha ning palus veebimeistril see tülikas tegelane oma jututoast eemaldada. Veel otsustas ta küsida nõu kooli noortenõustajalt.

TEIE ÜLESANNE

Arutage probleem läbi ning viige läbi rollimäng sellest, kuidas Mojca tuleb kooli noortenõustaja juurde.

- ? Mida võiks kooli noortenõustaja Mojcale soovitada?
- ? Mida teie Mojcalt küsiksite?
- ? Mis nõu te Mojcale annaksite?
- ? Mida tuleks järgmisena teha?

MÕELGE KA JÄRGMISTELE KÜSIMUSTELE NING ARUTAGE OMA RÜHMAS NENDE ÜLE:

- ? Missuguseid inimõigusi need e-mailid, mida Mojca sai, rikuvad?
- ? Missuguseid inimõigusi teie teate? Kus on need kirjas?
- ? Kes võiks niisuguses olukorras, millega Mojca kokku puutus, olla heaks kontaktisikuks? Kas teie kodukohas on olemas selline koht, kus saab Internetikuritegude puhul nõu? Kas teie koolis on mõni töötaja, kelle ülesandeks on niisugustel puhkudel lahendusi pakkuda?
- ? Uurige välja, missugused võimalused on olemas selleks, et kaitsta inimesi Interneti vihakirjade eest? Mida peaks Mojca järgmisena tegema?
- ➢ Tutvustage, missugust infot teie Internetis jagate ja missuguseid järeldusi tuleks sellest teha!

UURIGE VEIDI PÕHJALIKUMALT INIMÕIGUSTE ÜLDDEKLARATSIOONI KOHTA. LUGEGE SELLE LIHTSUSTATUD VERSIOONI NING KOOSTAGE LOETELU PÕHILISTEST INIMÕIGUSTEST, MIDA MOJCA JUHTUMI PUHUL ON RIKUTUD.

? Mida te arvate Lapse õiguste konventsioonist? Kas see on antud juhul õiguste ja kohustuste osas põhjalikum?
? Missugused õigused ja kohustused on seotud väljendusvabaduse ja osalemisvabadusega?
? Missuguste ohtude poolt on need õigused kaasaja maailmas ohustatud (nt äärmusparempoolne vaen ja vägivald, vägivald teatud rühmadesse kuuluvate inimeste suhtes, jalgpallihuligaanid jne)?
? Kuidas saaks Internet teisest küljest toetada inimõiguste kaitset (mõelge internetikasutusele kui te alustate inimõiguste alaseid tegevusi ja suhtlust)?
➢ Esitlege oma tulemusi klassile.

Teie rühm peab ka otsustama, *missuguse/mis vormis* kokkuvõtte te teete: plakati(d), portfolio (mapp, mis sisaldab teie grupitöö materjale, kust selgub, mida te tegite ja mis olid tulemused) või e-esitlus (Powerpoint, koduleht, Internetis paiknevad dokumendid jne) ja missuguseid materjale te tööks vajate (näit. paber, liim, käärid, mapid, arvuti, printer, juurdepääs Internetile).

SUUNAVAID KÜSIMUSI RÜHMATÖÖKS

Enne andmete kogumise juurde asumist on alati kasulik vahetada mõtteid allpooltoodud küsimuste üle:

- Kas mõni mõiste on ebaselge? (Pidage meeles: Ei ole olemas rumalaid küsimusi!)
- Missugused on faktid?
- Milles on probleem?
- Mida me juba antud küsimusest teame?
- Missugused on võimalikud lahendused meie meelest NÜÜD (enne uurimist)?
- Mida me probleemi lahendamiseks peaksime teadma?
- Kuidas me vajaminevat informatsiooni saame hankida?
- Koostage tegevusplaan – kes teeb mida, millal, kuidas …?

ALLIKAD

Siin on mõned teabeallikad, mis aitavad teil alustada. Teil läheb ülesande täitmiseks vaja täiendavaid heatasemelisi teabeallikaid:

⌦ Inimõiguste ülddeklaratsioon: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=est (ET)
⌦ Inimõiguste ülddeklaratsiooni lihtsustatud versioon: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/ABCannexesen.pdf (EN)
⌦ Inimõiguste ülddeklaratsiooni ajalugu: http://www.universalrights.net/main/creation.htm (EN)
⌦ Lapse õiguste konventsioon: http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm (EN)
⌦ Lihtsustatud versioon kasutamiseks klassis: http://www.unicef.org.au/Discover/What-We-Do/Convention-on-the-Rights-of-the-child/childfriendlycrc.aspx (EN)
⌦ IT turvalisuse ja isikuandmete kaitse sait – koomiks: http://www.edri.org/comic-book/en/Under-surveillance-comic-book.html (EN)
⌦ Euroopa Komisjon: Isikuandmete kaitse: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/index_en.htm (EN)
⌦ Euroopa inimõiguste kohus http://www.echr.coe.int/ECHR/ (EN, FR)
⌦ Inimõiguste ülemkomissar (OHCHR): "ÜRO inimõiguste lepingute süsteem": http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet30en.pdf (EN)

ENESEHINNANG

Siin on küsimused, mille abil sa saad hinnata oma kogemusi antud ülesande täitmisel:

Missuguseid uusi teadmisi sa said? (Nimeta kolm kõige tähtsamat)

Missuguseid oskusi sa töös omandasid? (Loetle kolm kõige tähtsamat)

Kuidas sa hindad erinevaid töö etappe? (Tõmba ring ümber)

Tööjaotus rühmas	hea	keskmine	halb
Suhtlemine rühmaliikmete vahel	hea	keskmine	halb
Otsustusprotsess	hea	keskmine	halb
Tulemuste esitlemine	hea	keskmine	halb

Missugune tegevuste osa tuli sul kõige paremini välja (mis oli selle põhjus?):

Missugune tegevuste osa ei tulnud sul kõige paremini välja (mis oli selle põhjus?):

Missugused on sinu ettepanekud selleks, et sama ülesanne tuleks järgmine kord paremini välja?

Arutlege oma kogemusi rühmatöö tegemisel ka oma klassikaaslastega:

- Kuidas te antud probleemi, mida te lahendasite, suhtusite?
- Kuidas te ennast konverentsi ajal tundsite?
- Mida te arvate käsitletud probleemist pärast konverentsi?

Migratsiooniküsimuste üle arutatakse Euroopa Liidus praegu üsna vastuolulise ja negatiivse alatooniga. Rahvaaruteludel valdavad niisugused teemad nagu kuritegevus, varjupaigaõiguse kuritarvitamine ja illegaalne immigratsioon. Teisest küljest pakub Euroopa Liit seniolematuid võimalusi oma piiride *sees* liikumiseks.

Käesoleva mooduli eesmärk on vaadata erinevate Euroopa Liidus toimuvat migratsiooni puudutavate vaatekohtade ja mõistete, seaduste ning vastuoluliste "tõdede" rägastiku taha.

Käesolev mooduli eesmärk on edastada arusaamist sisserändest kui paljude põhjuste ja sündmuste tagajärjest, mille puhul on ühtlasi tegemist demokraatlike toimingutega nagu osalemine valimistel, rahumeelne protest või lihtsalt oma arvamuse välja ütlemine.

Tuginedes kesksele informatsioonile ("võtmekompetentsused") ja erinevatele allikatele suunatakse õpilasi kujundama mitmekihilist ja kriitilist vaatekohta migratsiooni kohta EL-is. Lisaks peavad õpilased olema suutelised väljendama ja argumenteerima oma teadmisi ja vaateid.

MOODULI EESMÄRGID

Moodul on kujundatud

- harima õpilasi Euroopa Liidu migratsiooniprotsesside küsimustes,
- tõstma nende teadmisi võimude tasakaalustamatuse asjus,
- aitama õpilasi tegelemisel konkreetsete juhtumitega.

KOMPETENTSUSED:

- õpioskused,
- sotsiaalsed ja tsiviil(ühiskonna) kompetentsused,
- digitaalne kirjaoskus.

VANUSERÜHMAD

Sobiv õpilastele vanuses 14 – 16 aastat.

AJAKASUTUS

Selle mooduli jaoks on vaja vähemalt 6 õppetundi (sissejuhatav osa, uurimine ja töötamine materjaliga, tulemuste esitlemine). Teemaga süvitsi töötamist võib kavandada sektsioonis **TÄIENDUSEKS** olevaid VÕTMEKOMPETENTSUSTE TÖÖLEHTI kasutades, mille te leiate DVD-lt ja VOICE kodulehe www.voice-comenius.org > õppematerjalide alt.

VAJALIKUD VAHENDID

► ÕPILASE RAAMATU koopiad igale õpilasele ► Paber märkmeteks ► Vähemalt nelja arvuti kasutamise võimalus vastavalt nelja rolli jaoks rollimängu stsenaariumis ► pabertahvel, markerid ► liim ja ► värvilised paberid seinaplakatite kujundamiseks.

MIDA ON TARVIS TEADA ENNE KLASSI MINEKUT?

- Lugege enne mooduliga tegelema hakkamist kogu selle tekst läbi.
- Kui mooduli sisu pole teile päris hästi tuttav, külastage rohkema informatsiooni saamiseks viidatud kasulikke linke.
- ÕPILASE RAAMATU osad, mis sisaldavad võtmemõisteid, stsenaariumit, suunavaid küsimusi, allikate loetelu ja enesehinnangu lehti, on vaja paljundada igale õpilasele! Te leiate kõik selle DVD-lt ja VOICE kodulehe: www.voice-comenius.org/ > õppematerjalide alt.
- Ärge unustage panemast valmis materjale, mida õpilased esitluse jaoks vajavad.
- Õpilased vajavad vähemalt kahe tunni jooksul juurdepääsu arvutile. Kasutage selleks arvutiklassi, raamatukogu või teisi sobivaid kohti. Osa tööst arvutiga on võimalik teha kodutööna.
- Enamuse mooduli tegevustest saab läbi viia grupitööna. Ärge moodustage liiga suuri gruppe (4 kuni 6 õpilast on optimaalseim).
- Õpilaste töö tulemust tuleb hinnata. Kui te soovite neile ka hindeid panna, teavitage oma õpilasi juba eelnevalt hindamiskriteeriumitest ja ootustest esitluse suhtes.

KUIDAS SEDA TEHA? NÕUANDEID ÕPETAJALE!

PROBLEEMÕPPE STSENAARIUMIS saavad teie õpilased ülesande korraldada üsna keerukas küsimuses konverentsisimulatsioon.

PANGE TÄHELE – eesmärgiks ei ole leida "parim lahendus", vaid tegelda probleemiga kompleksselt: õppida, kuidas esitada argumente; tõdeda, et ühes ja samas küsimuses on erinevaid vaatenurki, millesse tuleb lugupidamisega suhtuda; mõista, et parimale lahendusele jõudmiseks tuleb teha kompromisse või kui kõiki rahuldavaid lahendusi ei ole võimalik leida, kogeda isegi ebameeldivaid olukordi.

1. *Soovitusi tegevuste alustamiseks*: *Ajurünnak* klassis ja/või mõistete (vaata allpool) otsimine *entsüklopeediast.*
2. *Probleemõppe stsenaariumi esitamine*: Jagage igale õpilasele ÕPILASE RAAMATU KOOPIAD ning laske neil teemaga tutvuda.
3. *Tutvustage aruteluküsimust ja selgitage* teemakohaseid ettetulevaid küsimusi ning eesseisvat protsessi.
4. *Aidake oma õpilastel moodustada töörühmad ning andke neile tööülesanne:* Õpilastele antakse ülesanne valmistuda konverentsi simulatsiooniks: moodustatakse nelja erineva vaatekoha töörühmad ning konverentsi moderaatori rollid.
5. Iga rühmatöö küsimuse uurimiseks moodustatakse väike õpilaste rühm (sõltuvalt klassi suurusest 3 – 7 õpilast – kõik õpilased peavad kuuluma uurimisrühma), kellest konverentsi esitavad rollimänguna 2 – 3 õpilast. Ülejäänud õpilased moodustavad kuulajaskonna, kes võivad samuti konverentsil kaasa rääkida.
   ► Õpetaja ülesandeks on olla õpilaste tegevuste toetaja ja nõustaja: andke neile soovitusi ja õhutage neid ühiselt töötama.
6. *Uurimistöö/rühmatöö*: Viis õpilasrühma peavad töötama nii iseseisvalt kui võimalik. Õpilased vajavad juurdepääsu Internetile. Nende ülesanne on otsida oma konverentsil esineja jaoks taustainformatsiooni selleks, et ta saaks esitada konverentsil oma rühma argumente. Uurimistöö võib toimuda ka kodutööna.
7. *Rollimäng*: Õpilased teevad vastavalt ÕPILASE RAAMATUS toodud juhendile läbi rollimängu (konverentsi simulatsioon).
8. *Rollimängu debatt ja tegevuse dokumenteerimine*: Rühmade otsingutöös ja konverentsil esitatud tulemuste ning seisukohtade põhjal koostatakse plakatil lühikokkuvõte. *Pole olemas kattuvaid lahendusi!* Õpilaste isiklikud rollimängust saadud kogemused ja seisukohad eitatakse teise plakatil.

↻ *Hindamine ja enesehinnang*: Enesehinnangu vorm on ÕPILASE RAAMATUS. ↻ Kui soovite saada rohkem ideid hindamiseks, vaadake palun ÕPETAJAKOOLITUSE MOODULID: *ÕPILASTE HINDAMISE VÕIMALUSED KOMPETENTSUSTELE SUUNATUD ÕPPES*.

➢ **Ajurünnak**

Laske oma õpilastel arutleda migratsiooni üle ajurünnaku vormis. Kirjutage pabertahvlile esitatavaid *poolt* ja *vastuargumente*.

- Miks teie vahetaksite elukohta?
- Mis on teie elukoha puudused?
- Missugune elukoht teid meelitaks ja miks?

➢ **Entsüklopeedia otsing**

Migrandi määratlusi võib entsüklopeediates leida mitmeid – need muutuvad ajas. Entsüklopeediad teevad selgeks selle, et “migratsioon” ja “migrant” on rahvusvahelise õiguse alased terminid. Ent samamoodi kui võib muuta seadusi, võib muuta ka definitsioone.

Laske oma õpilastel otsida entsüklopeediates toodud erinevaid määratlusi mõistete “migrant”, “migratsioon” ja “pagulane” kohta. Paluge neil kasutada selleks erinevatel aastakümnetel välja antud entsüklopeediaid (ideaalis tuleks neil kasuta nii tõeliselt vanu kui viimase aja väljaandeid). Loomulikult võib otsinguks kasutada Internetis leiduvaid on-line entsüklopeediaid.

↻ VÕTMEKOMPETENTSUSTE MOODULID *METOODILISED OSKUSED* annab teile abistavat teavet ja nõuandeid teie õpilastele *ANDMETE KOGUMISE* meetoditest, *DIGITAALSEST KIRJAOSKUSEST* ja *ESITLUSOSKUSTES*.

↻ Veelgi enam, te võite kaaluda TÖÖLEHE *DISKUSSIOON: ARVAMUSE AVALDAMINE, OSALEMINE JA MODEREERIMINE* kasutamist, et abistada konverentsisimulatsiooni modereerijat.

↻ Ka pakub ülesannete jaotamise, protsessi juhtimise täiustamise ja õppeprotsessi hindamise kohta kasulikke nõuandeid VÕTMEKOMPETENTSUSTE MOODULID *ÕPPIMA ÕPPIMISE OSKUSTEST*.

PROBLEEMÕPPE STSENAARIUM

Selle mooduli sisu on esitatud ÕPILASE RAAMATUS. Tegemist on rollimänguga, mis illustreerib Euroopa Liidu keerukaid ning isegi vastuolulisi poliitikaid, mis on esitatud erinevate staatuse ja mõjuvõimuga isikute näitel.

Stsenaarium on õpilasekeskne ning võimaldab neil kirjeldatud olukorda mõista erinevatelt vaatekohtadelt esitatud argumentide abil. Selleks, et arendada kriitilist mõtlemist ning tuua käsitletavas juhtumis esile võimalikud erinevad vaatekohad, suunatakse õpilasi arutlema ja väljendama end erinevatelt positsioonidelt.

VÕTMEMÕISTED

Migratsioon, migrant, globaliseerumine, Euroopa, Euroopa Liit, reguleerimata migratsioon, tõuke- ja tõmbefaktorid, põgenemine ja põgenik, piirikontroll, Kindlus – Euroopa, Schengeni riigid, Genfi põgenike konventsioon SÕNASELETUSI vaata SÕNASTIKUST käsiraamatu lõpus, DVD-l ja VOICE kodulehel: www.voice-comenius.org > school materials.

LISA: KUI TE SOOVITE SELLE TEEMAGA SÜVITSI TEGELEDA

Migratsioon on tavaline nähtus, ning migrante võib leiduda õpilaste eneste, nende sõprade või perede hulgas – olgu siis tegemist maalt linna siirdunutega, ühest linnast teise kolinutega, migratsiooniga töökohtade otsingu tõttu või isegi põgenemisega (nt Teise maailmasõjast põhjustatud põgenike lugusid võib leida paljudest peredest üle kogu Euroopa).

➢ **LIHTNE ÜLESANNE ÕPILASTELE: "ISIKLIKUD LOOD"**

Paluge 3-4 õpilasel rääkida, kust nende perekonnad on tulnud, ning miks nad on elukohta vahetanud (sobivad nii piiriülesed kui siseriiklikud lood)

- Kes on kolinud ühest riigist teise? Isegi ühest maailmajaost teise?
- Kes on kolinud ühest piirkonnast teise?
- Kes on kolinud ühest linnast teise? Vahetanud linna sees elurajooni?
- Kes on kolinud maalt linna?

➢ **SOOVITUS KODUÜLESANDEKS**

Paluge õpilastel uurida oma perekonna migratsiooni lugu nii kaugele minevikku kui võimalik (vähemalt vana-vanemate kolimislooni välja), isegi kui tegemist oli kitsamais piires toimunud elukohavahetusega. Õpilased joonistavad suurele paberilehele oma perekonna migratsiooni kaardi ja esitavad selle klassile. Nad peavad välja selgitama ja panema kirja elukohavahetuse aasta ja peamise põhjuse.
Allikas: http://www.unhcr.org/numbers-toolkit/NJN-MANUAL-EN.pdf (EN)

ALLIKAD

Siin on viitel mõnedele taustamaterjalidele:

- Euroopa Migratsioonivõrgustik *(EMN) on Euroopa Komisjoni spetsialistidest moodustatud rändespetsialistide võrgustik - 26 Euroopa Liidu liikmesriiki ja Norra. Selle eesmärk on koguda, analüüsida ning jagada kõige värskemat migratsiooni ja varjupaiga taotlemise alast teavet:* http://emn.intrasoft-intl.com/html/index.html (EN)
- Inimeste vaba liikumine, asüülitaotlemine ja immigratsioon: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/index_en.htm (EN)
- Dublini II regulatsioon: *Reguleerib Euroopa Liidu liikmesriikide kompetentsi asüüliga seotud toimingute osas:* http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/l33153_en.htm (EN)
- Migratsiooni alane sõnastik: http://emn.intrasoft-intl.com/Glossary/index.do
- Inimesed liikumises: Valitud mõistete ja kontseptsioonide käsiraamat: http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001636/163621e.pdf (EN)
- Rahvusvaheline Migratsiooni Organisatsioon (IOM): http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR_2010_ENGLISH.pdf (EN)
- Euroopa Liit Frontexis: http://europa.eu/agencies/regulatory_agencies_bodies/policy_agencies/frontex/index_et.htm (ET)
- Frontex: http://www.frontex.europa.eu/ (EN)
- Frontexi kriitika: aafrika-euroopa-interaktsioon: http://www.afrique-europe-interact.net/index.php?article_id=174&clang=1 (EN)
- Amnesty International: http://www.amnesty.org/en (EN)
- Amnesty International migrantide õigustest: http://www.amnesty.eu/content/assets/AI_Op-ed_Europe_Migrants_Rights.pdf (EN)
- Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni inimõiguste ülemkomissar – UNHCR: http://www.unhcr.org.uk/fileadmin/user_upload/docs/EUbrochure.pdf (EN)

HINDAMINE

Soovitatav on, et teie õpilased hindaksid oma õppimisprotsessi ise, tehes kindlaks, mida õpiti ja kogeti.

- Enesehinnangu vorm sisaldub ÕPILASE RAAMATUS. Enesehinnagu leht tuleb täita mooduli tegevuste lõpul. Soovitav on enesehinnaguid arutada ka üheskoos kogu klassiga.
- Rohkem võimalusi hindamiseks leiab: ÕPETAJAKOOLITUSE MOODULID: *ÕPILASTE HINDAMISE VÕIMALUSED KOMPETENTSUSTELE SUUNATUD ÕPPES*.

VÕTMEMÕISTED

Lugege enne stsenaariumi juurde minekut läbi taustainformatsioon. Et oma ülesannet hästi täita, võib osutuda vajalikuks otsida veelgi informatsiooni juurde. Alljärgnev teave võimaldab teil tegevusi alustada.

MIGRATSIOON

Inimesi, kes kolivad ühest riigist teise või ka riigi ühest piirkonnast teise nimetatakse migrantideks. Põhjused, miks inimesed elukohta vahetavad, on väga erinevad. Sageli on see põhjustetaud nö "tõuke ja tõmbe faktoritest", mis koosnevad põhimõtteliselt majanduslikest, demograafilistest ja sotsiaalsetest tingimustest piirkonnas, kust soovitakse lahkuda ja piirkonnas, kuhu soovitakse ümber asuda.
Tõukefaktorid on ebarahuldavad ja ebasoovitavad tingimused ning asjaolud asukohariigis, mis panevad inimesi soovima emigreeruda, nt halvad väljavaated töö leidmiseks, madalad palgad, halvad tervishoiuolud, poliitiline tagakiusamine ja hirm, halvad elamistingimused, poliitilise ja usuvabaduse puudumine, sõda jne.
Tõmbefaktorid on niisugused tingimused ja asjaolud teises riigis, mis ärgitavad inimesi ümberasumisele, nagu paremad elutingimused, tööhõive võimalused, haridus, parem meditsiiniline teenindamine, turvalisus, poliitiline ja usuline vabadus jne.

EUROOPA LIIDU MIGRATSIOONIPOLIITIKA – AVATUD PIIRIDEGA EUROOPA VERSUS EUROOPA KINDLUS

Kuna Euroopa Liit on *riikide liit*, peavad riigid oma piiridel kontrolli teostama – nagu riigid maailmas ikka. Kuid kuna EL on liit, on mõned piiritoimingud nö *harmoniseeritud*, st on kõikidele liikmesriikidele järgimiseks kohustuslikud. Teisest küljest eksisteerivad mõningate piiritoimingute osas riigiti ka erisused nagu näiteks viisarežiim. Kõikide Euroopa Liidu liikmesriikide poolt alla kirjutatud ühtlustatud immigratsioonipoliitika dokumenti seni ei eksisteeri. Hetkel kehtib ühine Euroopa Liidu piiritoimingute strateegia, mida võib iseloomustada kahest aspektist:

(1) ***Euroopa Liidu siseste piiride kaotamine*** ja liidu sisese liikumise soodustamine nagu näiteks Austria ja Slovakkia vahel. Ala, kus riikidevahelistel piiridel puudub regulaarne kontroll, kutsutakse Schengeni alaks (Schengeni linna järgi Luksemburgis, kus see leping alla kirjutati). Täna kuulub Schengeni alasse enamus Euroopa Liidu riike (peale Suurbritannia ja Iirimaa, kes osalevad eritingimustel, Bulgaaria, Küprose ja Rumeenia) ja samuti mõned mitte-EL riigid - Island, Norra ja Šveits.

(2) ***Euroopa Liidu väliste piiride tugevdamine*** ja Euroopa Liitu tulla soovivatele immigrantidele piiranguid seadva sisserändepoliitika juurutamine (kolmandate riikide kodanikud).
Termin "Euroopa kindlus" viitab kolmandatest riikidest pärit migrantidele ja pagulastele takistuste tegemisele, mis sunnib tuhandeid inimesi otsima illegaalseid võimalusi sisenemiseks riiki, kus neil on turvaline olla ja kus ellujäämine on võimalik.

STSENAARIUM: KAS AVATUD PIIRIDE EUROOPA VÕI EUROOPA KINDLUS? MIS SUUNAS MINNA?

Migratsioon tervikuna, sh Euroopa Liiduga seoses, hõlmab kahte aspekti: ühest küljest inimesed, kes on erinevatel põhjustel rändamas, ning teisest küljest valitsuste käesoleva aja keerukad katsed reguleerida inimhulkade liikumist.

© Philipp Hertzog

Teie linnas toimub rahvusvaheline konverents "Kas avatud piiridega Euroopa või Euroopa kindlus – mis suunas minna?" Konverentsist võtavad osa migratsioonipoliitika küsimuste ja migrantide õiguste probleemidega seotud inimesed. Konverentsi eesmärgid on: a) igal inimesel on seoses praegusest piiritoimingute poliitikast põhjustatud probleemidega, raskustega, võimalustega jne õigus esitada oma seisukohti; b) konverentsist osavõtjad arutavad Euroopa Liidu praegust migratsioonistrateegiat; c) nad teevad Euroopa Liidu tulevase migratsioonipoliitika jaoks ettepanekuid ning püüavad ideaalis jõuda sellele lisanduste tegemiseni.

Teie ülesanne on jõuda konverentsil kokkuleppele Euroopa Liidu tulevase migratsioonipoliitika osas, võttes arvesse konverentsil esitatavaid erinevad vaatekohti.

Kuidas ülesannet täita?

1) Konverentsist osavõtjate seisukohad

a) **Frontex'i esindaja**	**b)** **UNHCR esindaja**	**c)** **Amnesty International'i esindaja**	**d)** **Põgenik Yasser Marokost**	**e)** **Diskussiooni moderaator**
"Piire on vaja kaitsta – me ei või lubada igaühel sisseneda" (Frontex koordineerib ja arendab Euroopa piiride kindlustamist.)	"Igal põgenikul on õigus leida teisest riigist varjupaika" (UNHCR'i ülesandeks on juhtida ja koordineerida rahvusvahelisi põgenike kaitse aktsioone ülemaailmselt ning lahendada põgenike probleeme. Eesmärgiks on tagada põgenikele nende õigused ja heaolu.)	"Euroopa Liit ajab inimelude hinnaga kasumlikku poliitikat" (Amnesty International on ülemaailme liikumine, millel on üle 3 miljoni toetaja, kes korraldavad inimõiguste rikkumise vastu kampaaniaid. AI visioon: igale inimesele peavad olema tagatud ÜRO Inimõiguste ülddeklaratsioonis toodud õigused.)	"Miks ma ei või elada seal kus ma soovin?"	Moderaatori rolliks on tagada diskussiooni rahulik kulgemine ja olla vaidlejatele vajadusel vahemeheks.

Pidage meeles … et igal osalejal on spetsiifilised põhjused ja nõudmised, mida nad soovivad väljendada. Oluline on tähele panna, et neil on erinev mõjukus ja seetõttu ka erinev võime Euroopa otsustusprotsesse mõjutada. Tehke järeldused, missugune võiks olla iga isiku mõjukus. Võtke eeskujuks järgnev näide: valitsuste esindajatel on juurdepääs võimueliidile ning teistele valitsusametnikele, nad võivad jutuajamisi ära kasutada selleks, et edendada asju soovitud suunas. Teisest küljest – tavainimesel sellised võimalused puuduvad, kuid ta võib näiteks otsustajatele surve avaldamiseks rahumeelseid streike ja demonstratsioone organiseerida.

2) Moodustage rühmad, kes esindavad konverentsist osavõtjaid

Moodustage viis rühma. Igaüks teie hulgast võtab osa ühe rühma tööst, kuid ainult 2 – 3 õpilast rühmast osaleb diskussioonis konverentsilaua taga (et toetada üksteist argumentidega). Ülejäänud õpilased moodustavad konverentsi kuulajaskonna.

a) UNHCR esindaja
b) Frontex'i esindaja
c) Amnesty International'i esindaja
d) Yasser, põgenik Marokost
e) Modereerija

3) Valmistumine konverentsiks:

Grupid a, b, c, d: tutvuvad allpooltoodud allikates sisalduvate argumentidega. Otsing aitab teil süvendada oma teadmisi enda "rollist" ning valmistada ette argumente.

a) Otsige informatsiooni isiku kohta, keda te peate konverentsil mängima. Mis seisukohti see isik esindab?
b) Pange kirja argumendid, mida te sooviksite konverentsil esitada: teie rollis esitatavad poolt- ja vastuargumendid, soodsad ja ebasoodsad asjaolud, võimalused ja riskid.
c) Pange kirja, kuidas võiks Euroopa Liidu migratsioonipoliitika tulevikus välja näha selle isiku seisukohast, keda te konverentsil esindate.
d) Pidage meeles, et konverentsil esitatakse rohkesti väga erinevaid seisukohti. Teie seisukohta võidakse teiste konverentsil osalejate poolt kritiseerida ja tagasi lükata. Kui te soovite kujundada kõikidele vastuvõetavat immigratsioonipoliitika strateegiat, peate te tegema kompromisse. Arvestage ühtlasi võimalusega, et ühist lahendust ei pruugita leida. Arutage oma

ettevalmistustööde käiku väikeses rühmas. Iga rühm paneb oma arutlustulemused ja argumendid kirja ca ühel lehel. Seda paberit võib konverentsiesitluse ajal kasutada. Delegeerige igast rühmast üks osavõtja **raportööride gruppi**. Raportööride grupp koostab konverentsi sõnavõttudest protokolli ning sõnastab konsensuse, millele jõutakse.

Grupp e: Valmistage ette oma osa konverentsil.

a) Pange kirja diskussiooni reeglid (kasutage juhendmaterjalina "Võtmemoodul 2: Sotsiaalsed ja kodanikuoskused (3.2)").
b) Valmistuge diskussiooni modereerima. **Pidage meeles:** Te peate võtma kokku diskussiooni käigus väljendatavad esinejate seisukohad, kommenteerima ühiseid arusaamu, millele konverentsi käigus jõuti ning tegema konverentsist lõppkokkuvõtte.
c) Tutvuge osavõtjate taustaga ning esitage nende kohta konverentsil lühitutvustus.
d) Pidage meeles, et konverentsil võidakse esitada väga erinevaid seisukohti. Kui konverentsist osavõtjad ei suuda ühises strateegias kokku leppida, peaksid nad leidma kompromisslahenduse. Arvestage ühtlasi võimalusega, et ka ühist lahendust ei pruugita leida.

4) Alustage konverentsi:

Viige nelja osavõtja, moderaatori ja raportööride rühma osalusel läbi rahvusvaheline konverents.
2-3 õpilast igast diskussioonirühmast on "nende" osavõtja rollis. Teised õpilased moodustavad pealtvaatajaskonna ning võivad samuti diskussioonidest osa võtta. Modereeriv rühm jälgib konverentsi nii nagu eelnevalt kokku lepitud.
Pidage meeles konverentsi diskussiooniküsimust: "Kas avatud piiridega Euroopa või Euroopa kindlus – mis suunas minna?" Esitage oma seisukohad pidades silmas vajadust jõuda Euroopa Liidu migratsioonipoliitika asjus ühisele seisukohale. Raportööride grupp teeb argumentidest ja lõppseisukohast kokkuvõtte.

5) Väidelge ja pange kirja diskussiooni tulemused:

Kokkuvõttes toodud seisukohtade põhjal on nüüd tarvis
a) Summeerida kõik argumendid ning kirjutada pabertahvlile konverentsi lõppjäreldus (pealkiri: *Konverentsi:* "Kas avatud piiridega Euroopa või Euroopa kindlus – mis suunas minna?" *tulemus.)*
b) Võtke kokku oma konverentsi kogemus. (Suunavad küsimused võivad olla: Kuidas sina suhtud oma "rolli" ja esitatud argumentidesse? Kas sa pooldad Euroopa Liidu poliitikat kolmandatest riikidest sisserändajate suhtes? Kas sa pooldad Euroopa Liidu poliitikat EL kodanike suhtes? Mida sa arvad inimestest, kes ületavad piire illegaalselt?) Tehke seiskohtadest kokkuvõte ning tutvustage *oma* argumente teisel plakatil. (Pealkiri: Meie kogemused konverentsist "Kas avatud piiridega Euroopa või Euroopa kindlus – mis suunas minna?")

SUUNAVAID KÜSIMUSI RÜHMATÖÖKS

Enne andmete kogumise juurde asumist on alati kasulik vahetada mõtteid allpooltoodud küsimuste üle:

- Kas mõni mõiste on ebaselge? Selgitage oma avatud küsimust! Pidage meeles: Ei ole olemas rumalaid küsimusi!
- Missugused on faktid?
- Mis on probleem?
- Mis kogemusi / teadmisi meil probleemi kohta on?
- Missugused on võimalikud lahendused PRAEGU (enne uurimistööd)?
- Mida me antud küsimusest juba teame?
- Mida me probleemi lahendamiseks peaksime teadma?
- Kuidas me saame vajaminevat informatsiooni hankida?
- Koostage tegevusplaan – kes, mida, millal, kuidas ja mis aja jooksul teeb …?

Te võite mõtiskleda veel järgmiste küsimuste üle:

- *Kes soovivad pääseda "kindlusesse" ja miks?*
- *Kas inimeste liikumist on võimalik reguleerida?*

ALLIKAD

Siin on mõned allikad, mis võimaldavad teil alustada. Teil võib oma ülesande täitmiseks vaja minna mõningaid lisamaterjale:

⌦ Ühinenult rassismi vastu (NGO): http://www.unitedagainstracism.org/pages/underframeFatalRealitiesFortressEurope.htm#_14 (EN)
⌦ Frontex'i kohta: http://www.frontex.europa.eu/ (EN)
⌦ Euroopa põgenike nõukogu: http://www.ecre.org/refugees/refugees/refugees-in-the-eu.html (EN)

- Anmesty International: http://www.amnesty.eu (EN)
- UNHCR. ÜRO põgenike agentuur: http://www.unhcr.org/ (EN)
- UNESCO: Rändavad inimesed. Valitud mõistete ja terminite käsiraamat: http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001636/163621e.pdf (EN)
- Lühifilm migrant-töölistest, kes korjavad Lõuna Hispaanias puuvilju (12 minutit) http://www.guardian.co.uk/business/2011/feb/07/spain-salad-growers-slaves-charities (EN)
- Migrantide Ülemaailmne Harta: http://www.cmmigrants.org/goree/spip.php?article26 (EN)
- Globaalne migrantide aktsioon: http://globalmigrantsaction.org/sn_displayfull.php?row_ID=220 (EN)
- Schengeni alast: http://ec.europa.eu/home-affairs/policies/borders/borders_schengen_en.htm (EN)
- Wikipedia artikkel Schengeni lepingust: http://et.wikipedia.org/wiki/Schengeni_viisaruum

ENESEHINNANG

Siin on küsimused, mille abil sa saad hinnata oma kogemusi antud ülesande täitmisel:

Missuguseid uusi teadmisi sa said? (Nimeta kolm kõige tähtsamat)

Missuguseid oskusi sa töös omandasid? (Loetle kolm kõige tähtsamat)

Kuidas sa hindad erinevaid töö etappe? (Tõmba ring ümber)

Tööjaotus rühmas	hea	keskmine	halb
Suhtlemine rühmaliikmete vahel	hea	keskmine	halb
Otsustusprotsess	hea	keskmine	halb
Tulemuste esitlemine	hea	keskmine	halb

Missugune tegevuste osa tuli sul kõige paremini välja (mis oli selle põhjus?):

Missugune tegevuste osa ei tulnud sul kõige paremini välja (mis oli selle põhjus?):

Missugused on sinu ettepanekud selleks, et sama ülesanne tuleks järgmine kord paremini välja?

Arutlege oma kogemustest rühmatöö tegemisel ka oma klassikaaslastega:

- Kuidas te antud probleemi, mida te lahendasite, suhtusite?
- Kuidas te ennast konverentsi ajal tundsite?
- Mida te arvate käsitletud probleemist pärast konverentsi?

VÕTMEKOMPETENTSUSTE MOODULID

- Metoodilised oskused
  - Digitaalne kirjaoskus
  - Andmete kogumise oskused
  - Esitlusoskused

- Sotsiaalsed ja kodanikuoskused
  - Meeskonnatöö, toimetulek erinevuste ja konfliktidega
  - Diskussioon: arvamuse avaldamine, osalemine ja modereerimine
  - Kuidas osaleda demokraatias ja kodanikuühiskonnas

- Õppima õppimise oskused
  - Töö korraldamine
  - Ajakasutus
  - Enesehinnang

Võtmekmpetentsuste moodulid

VOICE kolm võtmekompetentsuste moodulit on kujundatud selleks, et arendada õpilastes erinevaid võtmekompetentsusi. Iga moodul koosneb kolmest õpilastele mõeldud töölehest, millele on lisaks juhised õpetajale. Need pakuvad nõuandeid õppetöö korraldamiseks, praktilisi ülesandeid klassis sooritamiseks ja viitavad kasulikele lisamaterjalidele.

Te leiate DVD-lt ja VOICE kodulehelt *www.voice-comenius.org* > *school materials* järgmised väljatrükitavad ning kopeeritavad töölehed:

Metoodilised oskused

- Digitaalne kirjaoskus
- Andmete kogumise oskused
- Esitlusoskused

- Sotsiaalsed ja kodanikuoskused
  - Meeskonnatöö, toimetulek erinevuste ja konfliktidega
  - Diskussioon: arvamuse avaldamine, osalemine ja modereerirmine
  - Kuidas osaledada demokraatias ja kodanikuühiskonnas

- Õppima õppimise oskused
  - Töö korraldamine
  - Ajakasutus
  - Enesehinnang

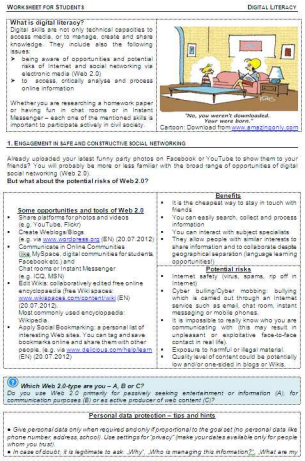
WORKSHEET FOR STUDENTS — DIGITAL LITERACY

What is digital literacy?

Digital skills are not only technical capacities to access media, or to manage, create and share knowledge. They include also the following issues:

- being aware of opportunities and potential risks of Internet and social networking via electronic media (Web 2.0)
- to access, critically analyse and process online information

Whether you are researching a homework paper or having fun in chat rooms or in Instant Messenger – each one of the mentioned skills is important to participate actively in civil society.

"No, you weren't downloaded. Your mind does."

Cartoon: Download from www.anescanoy.com

1. ENGAGEMENT IN SAFE AND CONSTRUCTIVE SOCIAL NETWORKING

Already uploaded your latest funny party photos on Facebook or YouTube to show them to your friends? You will probably be more or less familiar with the broad range of opportunities of digital social networking (Web 2.0).

But what about the potential risks of Web 2.0?

Some opportunities and tools of Web 2.0

- Share platforms for photos and videos (e.g. YouTube, Flickr)
- Create Weblogs/Blogs (e.g. via www.wordpress.org (EN) (20.07.2012))
- Communicate in Online Communities like MySpace, digital communities for students, Facebook etc.) and Chat rooms or Instant Messenger (e.g. ICQ, MSN)
- Edit Wikis, collaboratively edited free online encyclopaedia (free Wiki spaces: www.wikispaces.com/site/tour (EN) (20.07.2012)). Most commonly used encyclopaedia: Wikipedia
- Apply Social Bookmarking: a personal list of interesting Web sites. You can tag and save bookmarks online and share them with other people, (e.g. via www.delicious.com/help/learn (EN) (20.07.2012))

Benefits

- It is the cheapest way to stay in touch with friends
- You can easily search, collect and process information
- You can interact with subject specialists
- They allow people with similar interests to share information and to collaborate (aside geographical separation (language learning opportunities))

Potential risks

- Internet safety (virus, spams, rip off in Internet)
- Cyber bulling/Cyber mobbing: bullying which is carried out through an Internet service such as email, chat room, instant messaging or mobile phones.
- It is impossible to really know who you are communicating with (this may result in unpleasant or exploitative face-to-face contact in real life).
- Exposure to harmful or illegal material.
- Quality/level of content could be potentially low and/or one-sided in blogs or Wikis.

Which Web 2.0-type are you – A, B or C?

Do you use Web 2.0 primarily for passively seeking entertainment or information (A), for communication purposes (B) or as active producer of web content (C)?

Personal data protection – tips and hints

- Give personal data only when required and only if proportional to the goal (set the personal data like phone number, address, school). Use settings for 'privacy' (make your data available only for people whom you trust).
- In case of doubt, it is legitimate to ask: „Why", „Who is managing this information?", „What are my

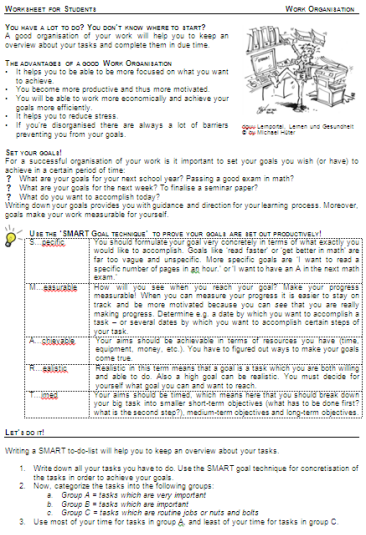
WORKSHEET FOR STUDENTS — WORK ORGANISATION

You have a lot to do? You don't know where to start?

A good organisation of your work will help you to keep an overview about your tasks and complete them in due time.

The advantages of a good Work Organisation

- It helps you to be able to be more focused on what you want to achieve.
- You become more productive and thus more motivated.
- You will be able to work more economically and achieve your goals more efficiently.
- It helps you to reduce stress.
- If you're disorganised there are always a lot of barriers preventing you from your goals.

Quelle: Lernziele, Lernen und Gesundheit © by Michael Hüter

Set your goals!

For a successful organisation of your work is it important to set your goals you wish (or have) to achieve in a certain period of time.

? What are your goals for your next school year? Passing a good exam in math?
? What are your goals for the next week? To finalise a seminar paper?
? What do you want to accomplish today?

Writing down your goals provides you with guidance and direction for your learning process. Moreover, goals make your work measurable for yourself.

Use the 'SMART Goal technique' to prove your goals are set out productively!

S: specific	You should formulate your goal very concretely in terms of what exactly you would like to accomplish. Goals like 'read faster' or 'get better in math' are far too vague and unspecific. More specific goals are 'I want to read a specific number of pages in an hour.' or 'I want to have an A in the next math exam.'
M: assurable	How will you see when you reach your goal? Make your progress measurable! When you can measure your progress it is easier to stay on track and be more motivated because you can see that you are really making progress. Determine e.g. a date by which you want to accomplish a task – or several dates by which you want to accomplish certain steps of your task.
A: achievable	Your aims should be achievable in terms of resources you have (time, equipment, money, etc.). You have to figured out ways to make your goals come true.
R: realistic	Realistic in this term means that a goal is a task which you are both willing and able to do. Also a high goal can be realistic. You must decide for yourself what goal you can and want to reach.
T: timed	Your aims should be timed, which means here that you should break down your big task into smaller short-term objectives (what has to be done first? what is the second step?), medium-term objectives and long-term objectives.

Let's do it!

Writing a SMART to-do-list will help you to keep an overview about your tasks.

1. Write down all your tasks you have to do. Use the SMART goal technique for concretisation of the tasks in order to achieve your goals.
2. Now, categorize the tasks into the following groups:
   a. *Group A = tasks which are very important*
   b. *Group B = tasks which are important*
   c. *Group C = tasks which are routine jobs or nuts and bolts*
3. Use most of your time for tasks in group A, and least of your time for tasks in group C.

Kuidas töölehti klassis paindlikult kasutada

Töölehtede kasutamiseks on palju võimalusi sõltuvad sellest, kui palju aega ning jõupingutusi te peate vajalikuks pühendada õpilaste kompetentsuste arendamiseks.

Te võite …

… jagada õplastele töölehed välja koos mõne tekstikohase suunava küsimusega ning paluda lugeda lehti kodus. Alustada ülddiskussiooni sellest, mida õpilased järgmise tunni teema kohta leidsid.

… viia klassis läbi ühe või mitu õpetajale mõeldud töölehe osas kirjeldatud tegevust.

… valida välja ühe käsitlemisele tuleva teema seisukohast teie arvates enim sobiva töölehe. Palun lugege läbi õpetamiseks antud nõuanded ja mõelge, missugune ülesanne oleks antud kontekstis õpilaste oskuste arendamiseks sobivaim.

Te võite leida ka viiteid teistele töölehtedele, mille kasutamine võiks olla kasulik.

Kui teile tundub, et te ei tea antud teema kohta eriti palju, külastage rohkema teabe saamiseks töölehtedel soovitatud linke.

Kuidas kohandada töölehti vastavalt teie klassi konkreetsetele oludele ja vajadustele

Töölehed on kujundatud selliselt, et neid oleks hõlpus klassis kasutada. Sellegipoolest võite te neile lisada omalt poolt ülesandeid, küsimusi või kirjeldusi, mis muudaks need teie õpilaste ning tunni jaoks veelgi kasutoovamateks.

Töölehed on VOICE kodulehel PDF ja WORD formaadis. Olete teretulnud neid VOICE kodulehelt *modifitseeritavas WORD-i versioonis* alla laadima ning neile ülesandeid, küsimusi ja kirjeldusi lisama.

Moodsa/kaasaegse tehnoloogia vahendid - arvutid, Internet või mobiiltelefonid - on kesksed elemendid laste ja noorte igapäevaelus. Noored kasvavad üles uutes sotsiaalsetes keskkondades ja nad pääsevad kergesti üheainsa hiireklikiga virtuaalsesse ruumi, millel on tähelepanuväärne mõju nende sotsiaalsetele suhetele ja suhtlusviisidele. Digitaalne kirjaoskus ei tähenda, et õpetajad võivad lisada rohkem "tööriistu" õppijate "tööriistakasti", vaid võivad ka uurida uusi strateegiaid nii õpetamiseks kui õppimiseks.

Milliseid oskusi peaksid noored omandama selleks, et suuta toime tulla/ennast juhtida demokraatlikus ühiskonnas? Mõned olulisemad punktid, mida silmas pidada digitaalse kirjaoskuse ja demokraatliku kodanikuhariduse edendamiseks koolides:

- **ÕPPURITE KIRJAOSKUS JA KRIITILISED/ANALÜÜTILISED OSKUSED**: Enamik noori inimesi usub peaaegu kõike seda, mida netist leiavad. Aktiivne kodanikuõpetus digitaalse kirjaoskuse valgusel kooli kontekstis tähendab eelkõige õppijate kriitiliste ja analüütiliste oskuste edendamist.
- **TURVALISUS**: Laste kaitsmise teema on muutunud oluliseks. Interneti anonüümsed, silmapilkselt toimivad ja kaugeleulatuvad kommunikatsioonivõimalused on toonud esile uued mõõtmed lastekaitse teemas, sellised nagu küberkiusamine, grupiga seotud ja rassilised rünnakud või isegi enestapud ja seksuaalne ekspluateerimine.
  Teised Interneti ohutusega seotud teemad: andmekaitse, privaatsus ja intellektuaalse omandi seadused.
- **ÕPISTRATEEGIAD**: Edendage oma professionaalseid oskusi õpetajana ja uurige õpetamiseks, millisieid töövahendeid Internet ja Web 2.0 pakuvad. Haridustöötajate jaoks on suur hulk valikuid.

LISASOOVITUSI KLASSIS KASUTAMISEKS

Mõned ettepanekud kuidas teie ja teie klass võiksid kasutada Internetti ja Web 2.0 (ressursid on antud inglise keeles):

- Kasutage ekspertkogukondi võrgus, kui käsitlete mingit teemat.
- Looge endale WebQuest, nt *1.2.3. TU WebQuest* abil (http://questgarden.com/author/overview.php) (EN) või vaba Interneti vahendi *aula21.net* (http://www.aula21.net/) (EN) abil.
- Kasuta wikit, et koos esitada klassitöö tulemusi (vabad wikid õpetajale: www.wikispaces.com/content/for/teachers (EN)
- Kogu linke Social Bookmarking'u abil.
- Uurimistöö dokumenteerimine võrgublogis (Weblogid õpetajale: http://edublogs.org (EN)
- Tee õpilastele kättesaadavaks videod/audiod (platvormid fotodele ja videodele jne.)

KAKS PRAKTILIST HARJUTUST KLASSIS KASUTAMISEKS

TEGEVUSE NIMETUS	**"ALLIKAD JA TSITEERIMINE"**
AEG	1 – 2 tundi
EESMÄRGID	▪ Suurendada teadlikkust tsiteerimise tähtsuse kohta. ▪ Praktiseerida tsiteerimist.
VANUSERÜHMAD	14 – 16
ETTEVALMISTUS JA VAJALIKUD MATERJALID	PC/Internet, (vähemalt 4 arvutit) või õpilased kasuatavad arvutit kodus.
MEETOD	Andmestiku loomine ja tsiteerimistehnikate rakendamine.
INSTRUKTSIOONID	1. Klass jagatakse erinevateks grupppideks. Iga grupp töötab ühe teemaga (migratsioon, demokraatia, Euroopa, Inimõigused) ja valmistab ette teksti „copy & paste" meetodil erinevate saitide alusel (vähemalt 3). Teksti pikkus peaks olema umbes 1 lk, umbes 5 paragrahvi. Allikatele ei osutata, aga vastavad lingid kogutakse kokku (kas paberil, õpiplatvormil või Social Bookmarking'u abil). Aeg 15 minutit (või teine võimalus, üks grupi liige valmistab teksti ette kodus). 2. Pärast 15 minutit saadetakse tekst edasi mõne teise rühma liikmetele. Teine rühm (grupp 2) täiendab iga paragarahvi vastava Interneti allikaga, rakendades sobivaid tsiteerimistehnikaid. Tegevuse lõpus saab grupp 2 kõikide linkide nimekirja, mida grupp 1 oli kasutanud ja võrreldakse gruppide töö tulemusi. Töö teist osa võib samuti teha kodutööna. 3. Tagasiside 3 põhiküsimusega õpilaste mõtete ja arvamuste selgitamiseks:

	Mida sa arvad selle kohta, et on tähtis tsiteerida korralikult? Mida peab tsiteerimisel eriti silmas pidama? Millised võivad olla tagajärjed, kui infoallikaid ei märgita juurde?
	Allikas (kohandatud): Erst denken, dann klicken (Mõtle, enne kui sa klikkad*)*. Web 2.0 – Das Mitmach-Internet sicher und verantwortungsvoll nutzen. ÖIAT, 2008 (Austria), http://www.saferinternet.at/english/ (EN)

Küberkiusamine / Küberkambad

Mobiiltelefonide ja Interneti kasutamine on noorte hulgas muutunud tavaliseks, samuti ka nende väärkasutamine.On tunnistusi selle kohta, et küberkiusamine/kampade moodustumine laieneb koolides kasvavalt ja on saanud paljude noorte inimeste elu osaks. Küberkiusamine on IKT, eriti aga mobiiltelefonide ja Interneti kasutamine eesmärgiga kedagi ärritada. See võib koosneda ähvardustest, ahistamisest, piinlikkuse tekitamisest, alandustest, kellegi hea nime või imago rikkumisest. Küberkiusamine *võib esineda üldiste või rassilistel eelarvamustel põhinevate solvangute vormis, nt homofoobia, seksism, rassism või teistes diskrimineerimise vormides.* (tsitaat: http://old.digizen.org/downloads/cyberbullying_teachers.pdf (EN).

TEGEVUSE NIMETUS	**"VÕITLEME KOOS!"**
Film küberkiusamisest. Auhinnatud lühifilm vt www.digizen.org (EN), Childnet International, 2007/UK, Inglise keeles, kuid väga kerge mõista, seega kasutatav erinevates keeltes (vanusegrupile 14 - 16). Versioon saksakeelsete tiitritega saadaval saidil: http://old.digizen.org/cyberbullying/film_de.aspx (EN). Filmi saidil on ka õpetaja käsiraamat ja tunnikonspektid (http://old.digizen.org/cyberbullying (EN).	
AEG	3 faasi (faas 1: 50 min kuni 1 tund, faas 2 ja 3 kokku: 50 min kuni 1 tund)
EESMÄRGID	Leida lahendusi küberkampade probleemile. Erinevaid tegevusvalikuid uuritakse rollimängude abil.
VANUSERÜHMAD	14 – 16
ETTEVALMISTUS JA VAJALIKUD MATERJALID	Link filmile http://old.digizen.org/cyberbullying/fullfilm.aspx (EN) (pikkus: 7 min, 5 min tegelaste tutvustamiseks)
MEETOD	film, rollimäng
INSTRUKTSIOONID	Faas 1: õpilased vaatavad filmi. Seejärel jagatakse õpilaste vahel erinevad rollid (Joe, Joe ema, Kim, Rob, õpetaja, direktor). Teised õpilased toetavad oma kolleege just nagu nad oleksid treenerid erinevates rollides õpilastele (kuus gruppi 3-4 treeneriga). 2 või 3 õpilast võiksid rollimängu jälgida ja teha märkmeid nende tegevusvalikute kohta, mida rollimängudes kasutatakse. Näitlejad konsulteerivad oma treeneritega ja reflekteerivad koos, kuidas vastav isik oleks võinud oma rollis käituda. Faas 2: kujuteldav olukord rollimänguks: kõik vastavate rollide mängijad tulevad kokku selgitavaks vestluseks, et leida lahendus olukorrast, kus on tekkinud küberkamp. Rollimäng - e-mäng algab. (kestvus umbes 10 minutit). Faas 3: jagatakse tulemusi ja tagasisidet selle kohta, kuidas rollide täitjad end oma rollides tundsid, kuidas õpilased hindavad leitud lahendust rollimängus (skaalal 1 - 10). Diskussioon tulemuste üle ja uute ideede üle alternatiivsete lahenduste leidmiseks.
	Tegevuse allikas: Erst denken, dann klicken (Mõtle, enne kui klikid). Aktiv gegen Cyber-Mobbing. Vorbeugen – Erkennen – Handeln, ÖIAT, 2009 (Austria), http://www.saferinternet.at/ (EN) (kergelt modifitseeritud)

↻ Kui sa tahad teha midagi rohkemat, mis on seotud Interneti turvalisusega ja inimõigustega, võid rakendada PROBLEEMÕPPE MOODULIT *INIMÕIGUSED* –võid leida selle DVDl ja projekti kodulehel www.voice-comenius.org >materjalid koolile

KASULIKUD HARIDUSRESSURSID

⌧ Insafe ühendab riiklikke Teadlikkuse Keskusi 27 riigis Euroliidus, Norras, Islandil ja Venemaal (kaasfinantseerijaks Safer Internet Programme) eesmärgiga tõsta teadlikkust Interneti turvalisuses triiklikul tasemel. Ressursid erinevates keeltes on saadaval saidil: www.saferinternet.org/web/guest/centre-european-map (EN)

- Muudame õpilased suutlikuks olema efektiivsed, autonoomsed ja turvalised uue meedia kasutajad. Resurss CSPE (kodaniku-, sotsiaal- ja poliitiline haridus): http://www.thinkb4uclick.ie/pdf/TB4UC_FULL_VERSION.pdf (EN)
- http://www.webwise.ie/ (EN): arusaadav sait Iirimaal töötava teadlikkuse keskuse kohta nimetusega INSAFE, mis sisaldab informatsiooni lastele ja täiskasvanutele: Interaktiivne informatsioon lastele ja noortele (surfa targalt, lobise targalt, jaga targalt ja mängi targalt) Interneti kasutamise erinevate aspektide kohta. Leitav: http://www.webwise.ie/article.aspx?id=8664 (EN)

Mis on digitaalne kirjaoskus?
Digitaalsed oskused pole vaid tehniline suutlikkus meediale ligi pääseda või juhtida, luua ja jagada teadmisi. Nad sisaldavad ka järgnevat:

- Olla teadlik Interneti võimalustest ja potentsiaalsetest riskidest ning sotsiaal-võrgustike kasutamisest elektroonilises meedias (Web 2.0).
- Suuta ligi pääseda võrgus olevale infole, seda kriitiliselt analüüsida ja töödelda.

Kas te kogute materjali kodutöö tegemiseks või veedate lõbusalt aega jututubades või kasutate Instant Messenger'i – iga eelnimetatud oskus on ühiskonnaelus osalemiseks tähtis.

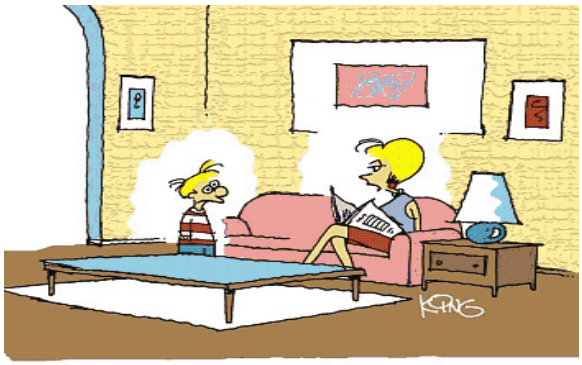

"No, you weren't downloaded.
Your were born."
« Ei, sind pole alla laetud, sina sündisid. »
© Jerry King

1. TEGUTSEMINE OHUTUS JA KONSTRUKTIIVSES SOTSAALVÕRGUSTIKUS

Kas sa oled juba oma viimased naljakad peopildid Facebooki või YouTube'i sõpradele vaatamiseks välja pannud? Kindlasti oled sa enam-vähem kursis digitaalsete sotsiaalvõrgustike ulatuslike võimalustega (Web 2.0).
Aga kas sa tead ka võimalikke riske, mis on seotud Web 2.0-ga?

MÕNED VÕIMALUSED JA TÖÖRIISTAD WEB 2.0-GA

- Jaga oma platvormi ja fotosid ning videosid (nt YouTube, Flickr).
- Loo blogisid (nt kasutades www.wordpress.org (EN).
- Suhtle on-line kogukondadega (nt MySpace, digitaalsed kogukonnad õpilastele, Facebook jne) ja jututoad või sõnumid (nt ICQ, MSN).
- Toimeta Wikis: koostöös tekkiv vaba online entsüklopeedia (vaba Wiki vara: www.wikispaces.com/content/wiki (EN) Kõige tavalisem ja kasutatavam entsüklopeedia: Wikipedia.
- Rakenda sotsiaalset raamatumärkimist: nimekiri huvitavatest saitidest. Võid ära märkida aadressid online'is ja jagada neid teistega (nt kasutades www.delicious.com/help/learn (EN).

HEAD KÜLJED

- See on odavaim viis oma sõpradega kontaktis olemiseks.
- Sa võid kergesti otsida, koguda ja töödelda infot.
- Sa saad suhelda ainespetsialistidega.
- Sarnaste huvidega inimestel on lubatud jagada infot ja teha koostööd vaatamata geograafilisele kaugusele üksteisest (keeleõppe võimalused!)

VÕIMALIKUD RISKID

- Interneti turvalisus (viirused, rämpspost, Internetis sõnadega ründamine)
- Küberkiusamine/küberkampade loomine: kiusamine/ahistamine, mida tehakse läbi Internetiteenuste nt e-mail, jututoad, sõnumid, mobiiltelefoni kasutus.
- On võimatu teada, kellega tegelikult suheldakse (selle tulemuseks võib olla ebameeldiv silmast-silma kohtumine tavaelus).
- Edastatakse kahjulikke või ebaseaduslikke materjale.
- Võimalik, et sisu kvaliteet blogides ja wikides on madal või ühekülgne.

Milline Web 2.0-tüüp oled sina – A, B or C?
Kas sa kasutad Web 2.0 eelkõige passivselt meelelahutuseks või info otsimiseks (A), suhtlemiseks (B) või oled aktiivne netisisu looja (C)?

ISIKLIKE ANDMETE KAITSE – NÄPUNÄITED JA VIHJED

- *Anna oma isiklikke andmeid ainult siis, kui neid küsitakse ja jälgi, et nad oleksid vastavuses seatud eesmärgiga (ära anna telefoninumbreid, kodu- ja kooli aadressi). Kasuta seadmeid, mis tagavad privaatsuse (tee oma andmed teatavaks vaid neile inimestele, keda tõesti usaldad).*
- *Kahtluse puhul on otstarbekas küsida:* „Miks?", „Kes seda infot kasutab?", „Millised on minu õigused infole ligipääsul?"

- *Kasuta alati keerulisi salasõnu. Kasuta mitmeid e-maili aadresse ja mitmeid kasutajanimesid, selleks, et mitte avaldada oma isiklikke ja oma lähedaste andmeid.*
- *Mõtle hoolega, millise sisuga info paned üles. Ära pane üles infot, millel võivad olla negatiivsed tgajärjed sulle endale või teistele (tekstid, fotod).*
- *Kui maksad online kaudu, siis veendu kindlasti, et URL addressid algavad: https (turvaline Interneti kanal panganduse ja kommertstegevuste jaoks).*

Pea meeles: Internet ei unusta kunagi midagi! Isikuandmed jätavad dokumenteeritud jälje ja neid võib kasutada sinu vastu (nt tööandjad) ja ilma sinu loata (profiilide loomiseks ja turunduses).

Allikas (kohandatud):Järelvalve all loodud Inimõiguste liiga , Prantsusmaa (2010) poolt.

WEB NÄPUNÄITED SULLE

- *Järelvalve all:* (multikas noortele, mis tegeleb Interneti turvalisusega, loodud Inimõiguste liiga poolt , Prantsusmaa): www.edri.org/comic-book/en/Under-surveillance-comic-book.html (EN).
- *Läbi mängu Through the Wild Web Woods*: Euroopa Nõukogu mäng, mille eesmärgiks on, et inimesed teaksid ja austaksid laste õigusi. Saadaval 25 keeles! www.wildwebwoods.org/popup_langSelection.php#
- Interneti terminoloogia sõnaraamat (inglise keeles): www.scoilnet.ie/pdf_webwise/10_glossary.pdf (EN)
- Ohutu ja vastutustundliku Interneti Keskus (USA, Oregon). Õpilase käsiraamat ahistamise kohta küberkeskkonnas: http://csriu.org/cyberbully/docs/cbstudentguide.pdf (EN).

Ahistamine küberruumis võib olla mitmekesine – väljaarvamine, ahistamine, reputatsiooni kahjustamine jne. Milliseid samme sa soovitaksid astuda järgmistel ahistamise objektidel. Aruta seda oma klassikaaslastega.
(Allikas: http://csriu.org (EN) (20.07.2012))

1) Greg vahetas garderoobis riideid. Matt tegi temast oma mobiiltelefoniga pildi. Mõne sekundi pärast lendas see foto paljudesse mobiiltelefonidesse.

2) Millie püüab kangesti sobituda tüdrukute grupiga oma koolis. Hiljuti sai ta selle rühma juhilt mitu "out" vastust. Nüüd on Millie sõprussidemed kõikide teiste tüdrukutega samuti blokeeritud.

Proovi: Milliseid jälgi jätad sina ja teised inimesed Internetis? Vaata nimesid erinevate otsingumootorite abil (Yahoo, Google, AltaVista). Millised on tulemused? Kas tulemused on samad erinevaid otsingumootoreid kasutades?

2. JUURDEPÄÄS ON-LINE INFOLE, SELLE KRIITILINE ANALÜÜS JA TÖÖTLEMINE

Milline on SINU viis infot otsida, koguda ja töödelda World Wide Web'is, kui sa teed koolitööd?
„*Kui ekraanil on tekst, mis on saadud esimese kümne seas, mis Google annab, siis peab see olema õige ja asjakohane*". Kas sa nõustud selle väitega või mitte?
Kas sa kaldud kasutama pigem „*copy-paste*" stiili või püüad sa selgitada allikate tõepärasust?
Google, blogid ja wikid on kergesti ligipääsetavad ja kasulikud vahendid mingi teemaga tegelemiseks, kuid teisest küljest nõuab sinult oskusi sõeluda, kõrvale jätta ja otsustada info üle - mis sellest on rämps ja mis on asjakohane, mis on vaieldav või populistlik, mis on kvaliteetne ja peegeldab erinevaid vaateid argumendi koostamiseks, mis on usaldusväärsed allikad?

Kas sa teadsid seda? Rohkem kui miljon inimest päevas külastab Wikipedia lehekülgi. Selles on umbes 3,687,299 artiklit (allikas: Wikipedia, juuli 2011). Wiki sõna tähendab „kiire" havai keeles.

VALE VÕI ÕIGE? KONTROLLI INFO KVALITEETI ENNE, KUI SEDA TSITEERID, TÖÖTLED VÕI EDASI SAADAD!

● AUTOR: Kes kirjutas selle artikli ja kas see autor on ekspert selles valdkonnas (võid kasutada selleks: www.whois.net)? Milline asutus ja millised huvid on selle Internetiallika taga (nt kommertshuvid, poliitilised seisukohad või ideoloogiad)?
● SISU: Millisesse žanri ja kategooriasse tekst/dokument kuulub (ajakirjanduslik, akadeemiline ettekanne, blogi, poleemika)? Kust on info pärit ja millist tõendusmaterjali on kasutatud? Mis on selle lehekülje eesmärk? Millal see loodi, kaasajastati või viimati sellega töötati? Kas selles töös sisaldub tsitaate? Linke teistele lehekülgedele? Mida ei käsitleta? Kes on selle informatsiooni lugejaskond?
● EESMÄRK: Kas see info on kasulik minu erieesmärke silmas pidades?

VÕRDLE INFORMATSIOONI

Kui sa otsid infot, kontrolli seda vähemalt kolmelt veebilehelt ja võrdle sealt leitu sisu. See on tähtis, sest igaüks võib netis sisu luua ja seda avaldada. Sa võid salvestada saidi, kui klikkad *Favourites menu* üleval serval ja lisad selle saidi oma valitute hulka.

TSITEERIMISE REEGLID

Sa võid kasutada teiste autorite tsitaate (nt oma presentatsiooniks), aga sa pead allikale viitama. Lisa kõik saadaolevad andmed, et lugeja leiaks originaali.

- Autori nimi ja asutus, kus töötab
- Publikatsiooni ilmumise aasta
- Pealkiri ja lk arv
- Allika tüüp (Internetiallikas või raamat)

Tsitaat Internetist: Osuta täielikule Interneti aadressile (URL) ja viimasele online sissekandele (sulgudes). Need tsiteerimise reeglid käivad ka fotode, filmide, audiomaterjalide, mängude jne kohta. – olenemata sellest, kas sa teed koolitööd või annab oma panuse blogide, Wikide ja Interneti platvormide tegemisel.

INTELLEKTUAALSE OMANDI SEADUSED

Kas sa tahad publitseerida teiste autorite andmestikku (nt muusikat, fotosid, filme, tekste) oma blogi või kooli ajalehe jaoks? Palu autorilt luba selle tegemiseks, halvimal juhul võib autor anda sisse kohtuhagi.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Harta kaitseb privaatsust ja isikuandmeid.

www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (EN)

Tänu Internetile pole keeruline leida andmeid mistahes teema kohta. Nii arenevad tänased kõige olulisemad kompetentsid ja strateegilised lähenemised kui ka kriitiline lähenemine hindamaks informatsiooni kvaliteeti globaalse informatsioonivoo taustal. Oskusi eristada ja tasakaalustada olulist ja ebaolulist või usaldusväärset ja manipuleeritud infot tuleb arendada koolis.

Informatsioonia llikad ei piirdu World Wide Webiga – info juurde pääsemiseks on palju teisi vahendeid ja teid. Teie ja teie õpilased võiksid kutsuda eksperdi antud teemal (oma kohalikust kogukonnast või mõne aktivisti, kes töötab mõnes MTÜs), abiks ette valmistama arvamusuuringut või õppekäiku. Õpilased, kes pole vahetud projektis osalejad võivad vaadelda mõnda spetsiifilist sotsiaalset ruumi või kui nad selles ise osalevad, koguda jutte elust või tutvuda kohaliku suulise ajalooga. Valige meetod, mis sobib teie eesmärkide ja ressurssidega, arvestades uuringuks kasutatavat aega ja õpilaste küpsust teemade käsitlemiseks.

ETTEVALMISTUSED INTERVJUUKS

Kui te kavatsete lasta oma õpilastel teha intervjuusid, siis järgmised sammud võiksid anda õpilastele väärtuslikke näpunäiteid nende ettevalmistamiseks.

JUHISED ÕPILASTELE:

1)VALMISTA ETTE, SÕNASTA OMA EESMÄRGID:
Millised küsimused on asjakohased sinu uurimistegevustes? Mida sa tahad nendest intervjuudest saada (sündmuse taasesitust, isiklikku arvamust või üldise tausta saamist)?

2) OTSUSTA, MILLINE ON SINU INTERVJUU PROTSEDUUR:
Püüa loogiliselt struktureerida oma küsimusi, kirjuta nad üles ja võta kaasa. Mõtle välja lühike tutvustus enda kohta intervjuu alustamiseks. Kas sulle meeldib teha märkmeid või võtad helisalvesti kaasa. Mõnikord on kasulik kaasa võtta teine inimene märkmete tegemiseks, sest ta aitab kontrollida sinu tsitaate ja informatsiooni.

3) LEIA HEA KOHT: Väldi lärmakaid ja rahvast tulvil kohvikuid. Kui on koht, millel on looga või teemaga mingi seos, siis läheb sul töö edukamalt. Inimesed tunnevad end tuttavas keskkonnas mugavamalt ja on palju avatumad.

4) TÖÖTA KÜSIMUSTE LADUSUSE KALLAL:
Küsimuste kulg peab näima loomulik ja vestlusele omane. Leia hea tasakaal vestluse ja oma töö tegemise vahel (et töö saaks tehtud). Mõtle üleminekutele ja sellele, mida sa järgmiseks küsid, naerata ja nooguta. Ära karda küsimust uuesti esitada.
Mõnikord vajavad inimesed ülessoojenemiseks aega või vastavad paremini, kui sa küsimuse ümber sõnastad. Eriti kui sa tegeled tundlike teemadega ja sa pead üles näitama kaastunnet (osavõtlikkust). Püüa seda eelnevalt harjutada!

UURIMISTÖÖ WORLD WIDE WEBIS

Väljakutse õpetajaile

►Õpilased plagieerivad ja lõikavad ning kleebivad informatsiooni saitidelt ja raamatutest.
►Õpilased on infoga üle kuhjatud ja ei suuda eristada sobiva ja ebasobivate allikate vahel.
►Õpilased ei otsi infot üle paari esimese saidi Google'is või mõnest raamatust.

Edasine info ja näpunäited selle teemaga seoses vt tööleht 1 "Digitaalne kirjaoskus" võtmekompetentsuste pakis.

SÜSTEMATISEEERI KEERULISI TEEMASID

MÕISTEKAART

Mõistekaart on…
meetod märkmete tegemiseks antud teemal enne kirjutama hakkamist. See on struktureeritud strateegia, mis näitab seoseid ideede vahel. Kui enne kirjutama hakkamist on olemas informatsioon või organiseeritud pilt, siis aitab see õpilast luua uuringuprojekti struktuuri. Nad alustavad teemaga keskel ja siis genereerivad ideede võrgustiku sellest lähtuvalt, arendavad ja ühendavad neid ideesid ja tekitavad seoseid.
Protsess: teema valimine → struktureerimata märkmete tegemine teema kohta (individuaalselt, pärastpoole gruppides) → täiendamine ja tagasiside (kogu klassi ees) → üle viimine selgesse formaati.
Lõpptulemus/resultaat: peaks olema organiseeritud informatsiooni esitus, kus näidatakse keskne teema ja teatud arv alateemasid ja edasisi neist tulenevaid punkte. Mõistekaardi visuaalne disain võimaldab õpilastel näha suhteid ideede ja faktide vahel ja julgustab neid teatud elemente kokku grupperima.

TEGEVUSE NIMETUS	"ETTEVALMISTUS INTERVJUUKS EKSPERDIGA"
AEG	2 tundi intervjuu ettevalmistamiseks, diskussioon (rollimäng) ja organistasioonilised toimingud. 1 tund intervjuu läbiviimiseks. 30 minutit reflektsiooniks intervjuu üle.
EESMÄRGID	Õpilased õpivad ette valmistama intervjuud eksperdiga, määratledes eesmärgid ja struktureerides küsimused. Õpilased õpivad, mis olukorras on saatjateta varjupaigaotsijad alaealised, vähemuste esindajad, mis on probleemid ja väljakutsed.
VANUSERÜHMAD	14 – 17
ETTEVALMISTUS JA VAJALIKUD MATERJALID	Paber ja pliiatsid märkmete tegemiseks.
MEETOD	Ettevalmistus ja intervjuu organiseerimine eksperdiga. Harjuta intervjuu olukorda (mängi roll läbi). Vii intervjuu eksperdiga läbi. Reflekteeri toimunud intervjuu üle.
INSTRUKTSIOONID	<u>Instruktsioonid õpilastele:</u> 1. Valmista ette ekspertintervjuu isikuga, kes töötab varjupaiga otsijatega (MTÜ või valitsusasutus). Moodustage paarid ja reflekteerige, milliseid küsimusi te oma intervjuupartnerile esitaksite. Soovitused intervjuu orientatsiooni juhtimiseks: *Palu kirjeldada terminit "saateisikuta alaealised, vähemuste hulka kuuluvad põgenikud". Püüa teada saada, mis on nende poliitiline staatus ja nende isiklik olukord. Küsi põhiinformatsiooni ja individuaalseid lugusid oma riigist. Summeeri oma kontaktisiku põhiline informatsioon. Vali välja kõige tõsisemad probleemid ja väljakutsed, millega nad on silmitsi sinu (vastuvõtvas) riigis.* Mõned tähtsad punktid, mida arvestada ettevalmistustes: a) valmista varem ette (sõnasta) oma eesmärgid: Millised küsimused on asjakohased sinu uurimistegevuste jaoks? Mida sa tahad oma intevjuust saada - sündmuse taasesitust, isiklikku arvamust või üldise tausta saamist? b) Otsusta, milline on sinu intervjuu protseduur: Püüa struktureerida oma küsimused loogiliselt ja pane nad kirja. Mõtle välja lühike iseenda tutvustus - sissejuhatus intervjuu alguses. Mõnikord on kasulik kaasa võtta teine inimene kas teiseks intervjueerijaks või märkmete tegemiseks. <u>Instruktsioonid õpetajatele, kuidas jätkata:</u> 1. Õpilased arutavad ja võrdlevad oma tulemusi klassis. Selleks, et töötada küsimuste ladususe kallal, võiks soovitada rollimängu (õpilased viivad läbi kujuteldava intervjuu "eksperdiga, kes töötab varjupaiga taotlejatega" - üks taotleja ja kaks intervjueerijat). 2. Õpilased organiseerivad intervjuu ja kutsuvad kedagi, kes varjupaiga taotlejatega töötab (seda võiks vajadusel ka õpetaja mängida). Alternatiivina võiks teie klass külastada selle inimese töökohta. Arutage õpilastega: Millise organisatsiooni poole võiksite pöörduda? 3. Määra kaks vabatahtlikku, kes intervjuu läbi viivad. Nad peaksid otsustama, kas mõlemad on intervjueerijad või teeb üks neist märkmeid. Teiseks intervjuu osaks peaks olema varutud piisavalt aega, et teised õpilased saaksid osaleda ja esitada küsimusi, mida pole veel küsitud (umbes 20 minutit). Mõned näpunäited: ▪ Tuletage intervjueerijatele meelde mitte unustada kaasa tuua neid märkmeid, mida nad enne intervjuud ette valmistasid.

	▪ Soovitame, et intervjuu leiaks aset klassi keskel, nii et kõik saavad vestlust jälgida (pane kolm tooli klassi keskele). 4. Kaks õpilast viivad intervjuu läbi, se lajal, kui teised vaatlevad (nad võivad teha märkmeid). Teises pooles saavad nad kaasatud/osalisteks. 5. Järgnev tund: õpilaste refleksioonid: ▪ Mida me saime teada alaealiste/vähemuste ja saatjateta põgenike kohta? ▪ Kuidas intervjueerijad hindavad seda intervjuud (protseduur, resultaadid), mida vaatlejad märkasid? Mis oli üllatav või torkas silma?

TEGEVUSE NIMI	**"INFORMATSIOONI OTSING"**
AEG	1 tund näidisega "Berliini Müür" (+ kodutöö) 2 tundi näidisega "See juhtus mõni päev/nädal tagasi …"
EESMÄRGID	Näidis 1: harjuta strateegilisi lähenemisi informatsiooniotsingule. Näidis 2: Eristage visuaalse informatsiooni taju ja interpretatsiooni. Harjutage mõistekaardi kasutamist. Harjutage informatsiooniotsingut. Poliitiliselt olulise sündmuse sügavuti mõistmiseks muutke vaatenurka ja vaadake selle vihjeid läbi teise isiku silmade.
VANUSERÜHMAD	14 – 16
ETTEVALMISTUS JA VAJALIKUD MATERJALID	Näidis 1: Arvuti (kodus) ja juurdepääs teistele allikatele (nt raamatukogud). Näidis 2: Ajalehed, pabertahvel ja markerid.
MEETOD	Näidis 1: Otsingutegevused (arvuti jt infoallikad). Näidis 2: Foto tajumine ja interpretatsioon. Mõistekaardi tegemine. Lühikese jutu või aruande/raporti kirjutamine (asetades ennast kellegi teise isiku olukorda).
INSTRUKTSIOONID	***NÄIDIS 1: TEEMA "BERLIINI MÜÜR, MIS EHITATI IDA- JA LÄÄNE-BERLIINI VAHELE"*** <u>Instruktsioonid õpilastele:</u> Otsi informatsiooni (raamatukogud, Internet, võimalusel teisi infoallikaid, nt muuseumid ja arhiivid) Berliini müüri ehitamisest ja leia vastused järgmistele küsimustele (kaks käsitsi kirjutatud A4 lk): 1. **Kes** olid asjaga seotud? (poliitilised institutsioonid, rahvas, riigid, korporatsioonid jne). 2. **Mis** oli lõpptulemus? (Kes võitis või kaotas? Mida nad võitsid või kaotasid?). 3. **Millal** see kõik toimus? (ajaperiood, kuupäev). 4. **Kus** see toimus/aset leidis? (maailmajagu, linn, ümbruskond jne) 5. **Kuidas** see juhtus? (vägivalla teel, kogemata jne) 6. **Miks** see juhtus? (poliitiline vastutus jne) 7. Teie **allikad**: _____ (vähemalt 3 allikat). Seda ülesannet võib täita kodutööna: ***NÄIDIS 2: "SEE JUHTUS MÕNI PÄEV/NÄDAL TAGASI…."*** <u>Instruktsioonid õpetajaile:</u> a) Lõika välja fotosid ajalehtedest (4 - 5 fotot, samal teemal või siis ka erinevatel teemadel), mis tegelevad tähtsate hiljutiste poliitiliste juhtumite ja arengutega kas teie riigi tasemel või Euroliidus või väljaspool. Fotod võivad paljastada olukorda, mis on kahetähenduslik või ebaselge, igal juhul peab näitama rohkemat arvu asjaosalisi inimesi. b) Jagage klass 4 või 5 väikseks grupiks (iga grupp saab ühe foto). Laske õpilastel arutleda grupis, mida nad sellel fotol näevad ja teiseks - mida nad arvavad olevat selle foto poliitiliseks kontekstiks. Küsige õpilastelt: *Mida te näete?* *Mis te arvate, mis juhtus, millal ja miks? MIda sa oled kuulnud või lugenud selle teema kohta, mida sa tead?* *Tehke oma töögrupiga ühine mõistekaart!*

	c) Õpilased uurivad individuaalselt mingit juhtumit ja selle poliitilist tausta ja tagajärgi (Kes? Mida? Millal? Miks? Kuidas see juhtus? Kus?). Nad kirjutavad lühikese jutu või aruande ühe fotol oleva isiku seisukohalt (kodutööna). d) Järgmine tund: mõned õpilased loevad ette, mida nad on kirjutanud. Küsige õpilastelt nende uurimistöö kohta ja kas seal on veel midagi ebaselget. Lisa informatsiooni, kui sobilik (nt sündmuste kronoloogia). <u>Instruktsioonid õpilastele:</u> 1. Arutage väikestes gruppides: Mida te fotol näete? Mida teie arvate juhtunust: Mis juhtus, millal miks? Mida olete sellest teemast kuulnud või selle kohta lugenud, mida te (ise) teate? 2. Looge ma töögrupi mõistekaart selle teema kohta. Tehke kõikide töögruppide mõistekaartidest galerii(näitus): a) Uurige fto poliitilist tausta: Kes on asjasse segatud? Mis juhtus? Millal ja kus? Miks? Kuidas see juhtus? b) Kirjuta lhike jutt või aruanne. Vali ühe fotol kujutatud inimese vaatenurk. Kujuta ette, et sina oled see isik, kes annab juhtunu kohta aru: *Mida sa tundsid, kui see intsident juhtus? Mida sa sellest mõtlesid? Kuidas sa reageerisid? Kuidas see juhtum mõjutas sinu elu? Mis juhtus enne ja pärastpoole?*

HARIDUSLIKUD RESSURSID

- Euroopa Nõukogu. Kuidas kõik õpetajad saavad toetada kodanikuõpetust ja inimõigustealast haridust: Raamdokument kompetentsuste arendamiseks. Euroopa Nõukogu, 2009 (toimetaja Sarah Keating-Chetwynd)
  http://book.coe.int/EN/ficheouvrage.php?PAGEID=36&lang=EN&produit_aliasid=2391 (EN)

Kas oled segaduses kokku puutudes suure hulga informatsiooniga? Sul pole aimugi, kust leida sobivaid infoallikaid? Kasuta järgmisi strateegiaid!
© rubysoho, www.fotolia.de

PÕHILISED SAMMUD EFEKTIIVSEKS OTSINGUKS

1.Vaata teemaülevaateid	**2. Loo oma ülevaade**	**3. Moodusta küsimused**	**4. Kogu detailset informatsiooni**	**5. Analüüs ja kokkuvõte**
Parim viis loomaks põhilisi teadmis ja mõista teaduslikke termineid, mis sinu teemaga on seotud! Otsimine leksikonidest või Wikipediast võib aidata leida olulist infot ja antud teemakohaseid võtmesõnu.	Leia üles suhted oma teema erinevate aspektide vahel ja süstematiseeri need. Mõistekaart aitab sind avastada oma uurimisprojekti põhielemente.	Enne kui jätkad uurimist, püüa formuleerida üks peamine küsimus ja mõned täpsustavad küsimused, mis on olulised ja huvitavad sinu projekti seisukohalt. Need tuleb vastata lõpuks.	Küsitle eksperte, loe erialakirjandust, avasta huvitavaid kohti vastavat valdkonda uurides. Vali erinevat tüüpi uurimismeetodite hulgast, selleks et saada avar ettekujutus(pilt) oma uuritavast teemast.	Kas su põhiküsimus on vastatud? Kas sa võiksid leida uusi tulemusi? Kas sa avastasid vastukäivat informatsiooni kirjandusega võrreldes? Püüa selgelt sõnastada oma uurimise lõpptulemus!

ÄRA JÄÄ ILMA JÄRGMISTEST VÕIMALUSTEST ANDMETE KOGUMISEKS:

RAAMATUKOGU:
Raamatutest on leida ulatuslikku informatsiooni. Võtmesõnad aitavad leida vastavaid autoreid ja raamatuid (teoseid).
Poolt: Paljudel juhtudel on raamatutes olev info süstemaatiliselt esitatud ja sobiv. Viiteid on leida raamatu lõpust.
Vastu: Mõnikord on raamatud juba välja laenatud ja ootamise aeg on pikk.

INTERNET:
Tohutu informatsiooni mahuti! Blogid, uudistegrupid, kodulehed või otsingumootorid, samuti ka spetsialiseeritud (erialased) tekstid, raamatud, filmid ja pildid võivad olla infoallikateks.
Poolt: Kerge juurdepääs ja tohutu ning mitmekesine info.
Vastu: Mõnikord segadust tekitav otsinguprotsess, saite võib pidevalt muuta ja maha kustutada.

INFORMATSIOONIALLIKAD:
Andmebaasid, muuseumid ja arhiivid sisaldavad mitmesuguseid informatsiooniallikaid: ajalehti, lendlehti, teadusettekandeid, dokumentide kogusid ja pilte. Statistikainstituudid võivad rikastada uuringuprojekti tabelite ja (arv) andmetega.
Poolt: Adekvaatsed allikad detailse informatsiooniga.
Vastu: Mõnikord kallis/kulukas!

INTERVJUUD:
Kas otsite tausta teadmisi, memuaare, individuaalseid tajusid, isiklikke muljeid, detailset informatsiooni ja erinevaid perspektiive? Eksperdid nagu ka tavalised inimesed annavad sageli huvitavat informatsiooni, mida kunagi varem pole kuuldud. Vestlus annab uurimisprojektile isikliku värvingu. Absoluutselt oluline: koosta enne intervjuu tegemist küsimustik!
Poolt: Eksperdid annavad üldiselt juurdepääsu viimase aja/värsketele teadmistele ja nad teavad ka teistest informatsiooniallikatest.
Vastu: Prominente või sobivaid isikuid on raske kätte saada.

ÕPPEKÄIK/KÄIK TEGELIKKUSSE:
Mine eemale oma arvutist, tegelikku ellu! Kas parlamenti, protestiüritusele, valimiskampaaniale või otse töötute värbamisagetuuri. Läbi tegevuste vaatluse, sümbolite ja käitumise saad unikaalseid vaatlustähelepanekuid, sisevaateid ja informatsiooni, mis seondub sinu teemaga. Ole tähelepanelik!
Vaatlused on alati subjektiivse iseloomuga, kuid selgitavad selle asjakohasust indiviidile ja poliitiliste ning sotsiaalsete aktsioonide tähendust.
Poolt: Rikas ja elav informatsioon.
Vastu: Ajamahukas.

ARVAMUSUURING:
1. Sõnasta projekti eesmärgid. Mida sa tahad teada saada?
2. Määratle oma näidisetermin: Kes on see isik, keda kavatsed intervjueerida?
3. Vali oma intervjuu tegemise metoodika: individuaalne intervjuu, telefoniintervjuu, on-line intervjuu, telefoni, posti teel saadud intervjuu, e-mail jne kaudu .
4. Koostage küsimustik: Mida te soovite küsida?
5. Eeltestige küsimustikku, kas see on praktiline?
6. Viige läbi intervjuud, salvestage ja summeerige andmed.
7. Analüüsige oma andmeid. Koostage lõpparuanne!

	Poolt: peegeldab paljusid arvamusi. Vastu: üldarusaadav analüüs.

VAATLUSE JA INTERVJUUGA SEONDUVAD TEGEVUSED

Informatsiooniotsing on midagi niisugust, mida saad õppida raamatuid ja ajalehti lugedes või Internetist otsides, kuid ka otsimist väljaspool klassiruumi praktiseerides. Püüame leida harjutamiseks põnevaid paiku!

MITTE OSALEMISEGA VAATLUS

► Vaatle poliitilisi ja sotsiaalseid demonstratsioone!

Mine mõnele poliitilisele või sotsiaalsele kogunemisele (sündmusele, nt 1. mai pidustustele, riigipühaga seotud üritusele) ja vaatle selles osalejaid. Kus nad kogunevad? Millised grupid on kohale tulnud? Mis on põhilised sõnumid? Kuidas osalejad käituvad ja suhtlevad? Kas sa suudad identifitseerida sümboleid ja traditsioone? Tee nii detailseid märkmeid kui võimalik, hiljem püüa oma tähelepanekuid süstematiseerida kirjalikult.

► Vaatle sotsiaalseid ruume!

Kas teie linnas/ naabruses on piirkond, kus on palju immigrante? Mine sinna ja kirjelda hooneid, nende avalikke paiku ja ka inimeste tegevusi seal. Kas sa suudad eristada piire teiste piirkondade vahel, erinevate põlvkondade vahel või migrantide ja püsielanike vahel selles piirkonnas endas? Kas sa suudad määratleda erinevate gruppide vahelist suhtlust? Analüüsi naabruskonna fotosid ja kirjelda selle sarnasusi ja erinevusi oma (elu)piirkonnaga võrreldes.

OSALUSEGA VAATLUS

► Kogu isiklikke lugusid!

Sa võiksid näiteks külastada mõnda vanadekodu (kõigepealt küsi direktorilt luba) ja palu selle elanikel rääkida lugusid oma elust, oma igapäevastest harjumustest, nende perspektiividest ja nende ajaloolastest teadmistest. Mida nad mainivad ja millest nad ei räägi? Jälgi nende vestlusi. Uuri, kas nende elus on olnud hirme, vedamist, erilisi tegevusi ja tähendusega asju.

Struktureeritud intervjuu

Suuline ajalugu: Mõtle mõnest kaugeleulatuva mõjuga poliitilisest sündmusest oma vanavanemate elus. Uuri seda teemat raamatute, ajalehtede ja interneti kaudu ja püüa ette valmistada küsimustik, mis sisaldab erilisi küsimusi: Mis näib olevat kõige tähtsam asi selle poliitilise või sotsiaalse juhtumiga seoses? Mida sinu vanaisa või vanaema mainib oma mälestustes ja tundeid kirjeldades? Millist informatsiooni sa vajad, et tõeliselt mõista seda poliitilist või sotsiaalset sündmust? Siis (alles) palu neilt silmast-silma intervjuud.

Ekspert-intervjuu: Valmista oma eesmärgid varem ette (mida sa tahad teada?). Struktureeri oma küsimused ja ülesanded vastavas grupis (küsimuste esitamine, vastuste ülesmärkimine, salvestamine, jne). Kuidas sa lõpetad intervjuu?

Struktureerimata intervjuu

Loe mõnda värsket ajalehte ja vali teema, mis inimestele sinu riigis korda läheb. Siis küsi suvaliselt inimeselt, mida ta asjast TEAB või mida ta teemast arvab. Lase tal võimalikult palju rääkida! Ära esita konkreetseid küsimusi, püüa hoida vestlust ülal.

Millised on kahe võrreldava intervjuu meetodi eelised ja puudused (struktureeritud ja struktureerimata intervjuud)?

ÕPPEKÄIGU PÄEVIK:
Kas sa oled vaatleja “õppekäigul” või teed intervjuud eksperdiga, kirjuta kõik oma muljed võimalikult täpselt ja kohe üles. Kirjelda ka oma isiklikke tundeid ja varu kirjutamiseks piisavalt aega. See on abiks, kui hakkad süstematiseerima oma uurimistöös kogutut (toodangut).
.

APPI – APPI - APPI – APPI - APPI – APPI - APPI – APPI - APPI – APPI - APPI – APPI - APPI

MA EI LEIA PIISAVALT INFORMATSIOONI:	**MA LEIAN LIIGA PALJU INFORMATSIOONI:**	**MA EI SUUDA SEDA INFORMATSIOONI ENAM KUSAGILT TAAS LEIDA:**
• Laienda oma võtmesõnade hulka, otsi sünonüüme, võõrsõnu ja (teemaga) seotud termineid. • Otsi viiteid, linkide kogusid ja bibliograafiaid oma allikates. • Küsi sõpradelt, õpetajatelt, ekspertidelt. • Laienda oma küsimusi esitades küsimusi oma uurimisteema erinevate aspektide kohta.	• Otsi täpsemalt, vali kõige adekvaatsemad ja tõsiselt võetavamad allikad. • Muuda oma lugemise meetodeid: ära loe kogu raamatut, leia vajalik peatükk. •Ära kuluta oma aega infoallikatele, kui sul juba on olemas allikad, mis sama teemaga seotud.	• Tee koopiaid ja detailseid märkmeid autori ja allika kohta. • Süstematiseeri oma dokumendid kas alfabeetiliselt või temaatiliselt. • Prindi või lae alla oma internetiallikad ja märgista nad selgelt.

Õpilaste suulistel esitlustel on tähtis osa paljude koolide ja kolledžite õppekavades. Nad ainult ei illustreeri informatsiooni ja anna võimalusi õppimise stimuleerimiseks ning reflekteerimiseks – nad on ka vahendid õpilaste avaliku esinemissuutlikkuse edendamiseks.
Probleemõppel (PBL) põhineva õppimise kontekstis on individuaalse ja grupis tehtud uurimistöö esitlused õppeprotsessi kestkeks osaks. Nad illustreerivad õppeteemasid ja esitatud küsimuste kohta leitud peamisi leide (ka grupitöös). Järgnevates juhtnöörides õpetajaile vaadeldakse lähemalt grupiesitlusi probleemõppe seisukohalt ja antakse mõned soovitused.

GRUPIESITLUSED/PRESENTATSIOONID (kes teeb mida, millal, kui kaua, milliste vahenditega?)

Probleemõppel õppijad on silmitsi väljakutsega, kuidas liikuda grupiks olemiselt meeskonnaks saamisele. Seega on gruppide organiseerimine väga asjakohane. Teine võtmepunkt: anna selgelt teada oma ootustest esitlustele kui õpetaja (sisu jne.). Ole läbipaistev ja anna teada, kuidas sa kavatsed esitlust hinnata. (↻ Edasine info hindamise võimalustest sisaldub ÕPETAJAKOOLITUSE MOODULID *ÕPILASTE HINDAMISE VÕIMALUSED KOMPETENTSUSTELE SUUNATUD ÕPPES*.
Meeskonnatöö: olenemata sellest, kas on tegemist stabiilsete gruppidega või gruppidega, mis on tekkinud pusle meetodil - me soovitame, et iga õpilane annab oma panuse rühma/grupi esitlusse. Laske rühmadel arutleda, kuidas ülesanded jagada (nt andes allpool esitatud suunavaid küsimusi). Lõpuks märgib iga grupp kõikidele grupi liikmetele vastutusala ja vajalikud tegevused ettevalmistuseks.
Kestvus: Soovitame, et iga grupi esitlus kestab 15 – 20 minutit (umbes 10 minutit diskussiooniks, küsimusteks ja kommentaarideks).
Vahendid: Tavaliseks õpilaste rühmaesitluste viisiks on mitmesuguste toetavate vahendite kasutamine (PPP, lüümikud, posterid/kollaažid, seintele paigutatud näitused või poster). Iga grupp võiks valida erinevat liiki meedia, see tooks ettekannetesse rohkem mitmekesisust (alternatiivselt, iga grupp valib kaks erinevat visuaalset tuge, nt poster ja lüümikud). Soovitame mitte kasutada rohkem kui kaht visuaalset näitlikku vahendit grupi kohta vältimaks liigset varieeritust, mis võib kuulajate tähelepanu kõrvale juhtida.

POTENTSIAALSED VÕTMEKÜSIMUSED JA TEEMAD KOGUTUD LEIDUDE ESITLUSEKS, MIS ON SEOTUD TEMAATILISTE MOODULITEGA

- Sissejuhatus: Selgitage probleemi ja seonduvaid küsimusi.
- Kuidas teie grupina lähenesite selle probleemi lahendamisele? Mida teil oli vaja teada saada leidmaks vastuseid esitatud küsimustele?
- Mida te õppisite/avastasite oma uuringu käigus? Millised olid väljakutsed? Mida oli kerge teha ja leida?
- Summeeri oma uuringu põhilised leiud ja vastused küsimustele.
- Kuidas sina (individuaalselt ja grupina) hindad oma uurimistöö tulemusi?

ANNA TAGASISIDET JA ARUTLE ÕPILASTEGA TAGASISIDE REEGLITE ÜLE

Üldised tagasiside reeglid võivad olla võimalikult **deskriptiivsed** ja k**onkreetsed**, **subjektiivsed** (vahendavad sinu enda muljeid ja tähelepanekuid, mitte teiste inimeste omi) ja **konstruktiivsed** (osutades perspektiividele/väljavaadetele edasiseks arenguks keele, meetodi jne kasutamiseks). On tähtis sisse võtta **positiivseid aspekte**, mitte ainult negatiivseid (isegi, kui valid välja need elemendid, mida tuleks parandada).

PRAKTILISED HARJUTUSED KLASSIS KASUTAMISEKS

TEGEVUSE NIMI	**"ÜKS HETK, KOHE-KOHE"**
AEG	40 - 50 minutit
EESMÄRGID	Suuliste oskuste treenimine (vabalt kõnelemine), enesekindluse arendamine oma arvamuse väljendamiseks.
VANUSERÜHMAD	14 – 18
ETTEVALMISTUS JA VAJALIKUD MATERJALID	Väited (üks igale osalejale), kübar ja kell.
MEETOD	Räägi vabalt ühel teemal üks minut.
INSTRUKTSIOONID	Tegevus pärineb: *COMPASS. Käsiraamat inimõigustealaseks hariduseks noortele*. (Euroopa Nõukogu, 2002). Selles harjutuses peavad õpilased olema kiired ja leidlikud, rääkima ühe minuti suhetest spordi ja inimõiguste vahel. Alternatiivselt võite te harjutust laiendada ja valida ühe probleemõppe

	moodulitest (Demokraatia, Euroopa, Inimõigused, Migratsioon), võimalikult enne probleemõppe protsessiga alustamist. Järgnevalt võib kasulikuks osutuda diskussioon klassis: Mida peate arvestama, kui tahate teistele oma argumente veenvalt esitada?
	Link tegevusele (Allikas: http://www.eycb.coe.int/compass/en/pdf/2_22.pdf (EN)) COMPASS käsiraamat teistes keeltes: http://eycb.coe.int/compass/other.html (EN)

EDASISI SOOVITUSI TEGVUSTEKS KLASSIS

- **Praktika graafikute kasutamiseks (30 min., värvipliiatsid ja paber A4)**. Õpilased illustreerivad informatsiooni käsitsi valmistatud graafikutega. Andke mõned näited (rahvastikustatistika, majanduse areng teie riigis jne.). Näidis: *"Euroliidus on 27 % noori mehi vanuses 16-29 (19 % naiste vastu), kes osalesid rekreatsiooni grupppides. 16 % noortest meestest (20 % noorte naiste vastu) võtsid osa kiriku ja teiste religioossete organisatsioonide tööst. Vähem kui 4 % noortest eurooplastest võtsid osa poliitiliste parteide ja ametiühingute tööst.* (2006 aasta andmed, allikas : Eurostat, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Youth_in_Europe#Education (EN), Youth in Europe, 2009)

- **Looge mõistekaart**: tavaline meetod, mis lubab mõtteid struktureerida ja võib olla kasulik esitluse ettevalmistamisel. See aitab meenutada kõige tähtsamaid termineid ja vastastikuseid seoseid teema piires. Individuaalne ülesanne või grupiülesanne õpilastele (20 – 30 min): Looge mõistekaardid teemadele *Demokraatia, Euroopa, Inimõigused, Migratsioon* (vali üks või kaks). Lõpuks pange need seinale ja võrrelge tulemusi.

↻ Edasised selgitused mõistekaartide kohta on leida *MEETODILISTE OSKUSTE TÖÖLEHT: ANDMETE KOGUMISE OSKUSED* (Õpetajaile).

HARIDUSLIKUD RESSURSID

⌦ COMPASS. *Käsiraamat inimõigustealaseks hariduseks noortele*. (Euroopa Nõukogu, 2002). Saadaval erinevates keeltes (nt saksa, sloveeni ja türgi keeles) ja mis põhiliselt käsitlevad inimõigusi. See on kompetentsidele orienteeritud vahend, mis sisaldab tegevusi esitluseks paljudes vormides. www.eycb.coe.int/compass/ (EN)

Looge klassi PP ühisesitlus (koostanud Lorrie Jackson): Rahvusvaheline Haridustehnoloogia Ühing (ISTE) on loonud ühe komplekti riiklikke haridustehnoloogia standardeid õpetajaile. www.educationworld.com/a_tech/techtorial/techtorial047.pdf (EN)

KAS SA TUNNED NÄRVILISUST, KUI TEED KOOLIS ESITLUST?

Suuliste esitluste tegemist saab õppida. Me illustreerime seda, kuidas sa nendega toime tuled ja kuidas saad rakendada erinevaid tehnikaid oma klassis tehtavateks esitlusteks. Peamised punktid on:

- Teemakohase informatsiooni esitamine lihtsalt, hästi struktureeritult ja visuaalsete/graafiliste vahenditega.
- Kuidas sa saad köita oma kaasõpilaste /õpetaja tähelepanu?
- Milliseid visuaalseid tugesid võiksid sa koolis kasutada?

© pilt: www.fotolia.com

KÜSI ENDALT:
KUI MUL OLEKS VAID ÜKS MINUT AEGA, MIDA MA KINDLASTI PEAN ÜTLEMA, ET MU SÕNUM JÕUAKS KOHALE?

ENNE KUI HAKKAD OMA ESITLUST ETTE VALMISTAMA, TEE SELGEKS MÕNED LIHTSAD KÜSIMUSED:

MIKS? Mis on sinu esitluse eesmärk?	**MIS** täpselt on/peaks olema sinu esitluse sisu, mida sinu arvates kuulajaskond juba teab ja mida peaksid nad sinu esitlusest õppima?	**KES** teeb millise esitluse osa (kui teete esitluse rühmatööna)?	**KUIDAS** seda esitlust tehakse, millised on sobivad vahendid (meedia ja visuaalsed vahendid, käsilehed)?	**MILLAL** - kui pikk on esitlus või igaühe osa sellest grupiesitluse puhul?

PÕHILISED SAMMUD ESITLUSE EFEKTIIVSEKS PLANEERIMISEKS JA ETTEVALMISTAMISEKS

SISU STRUKTUREERIMINE: Mõtle, kuidas sa võiksid oma infot mõistlikult struktureerida (sissejuhatus, põhiosa, kokkuvõte, küsimused ja vastused). Mõistekaart võib aidata sul koondada teemakohase info erinevaid kilde. Määratle esitluse aeg.

VÕTMEPUNKTID: Rõhuta tähtsaid punkte ja ütle välja põhisõnumid. Valmista ette, mida tahad öelda, mõtle välja kolm kuni kuus pealkirja, mis on tähtsad selle teema seisukohalt. Kirjuta iga pealkiri eraldi paberilehele ja selle juurde kuuluvad mõned võtmesõnad.

KASUTA VISUAALSEID NÄITVAHENDEID: Näitvahendeil võib olla kauakestev mõju kuulajaskonna mälus, kuid seda vaid siis, kui neid rakendatakse valikuliselt.

PRAKTIKA: Võib-olla tunned end mõnusamalt, kui harjutad esitlust kena ja meeldiva kuulajaskonna ees (perekond, sõbrad jne).

KÄSILEHED/TÖÖLEHED: töölehed kuulajaskonnale, kus on loetletud sisu põhipunktid ja kasutatud allikad, see aitab kuulajatel sinu esitluse tähtsaid punkte meeles pidada.

LÕPUKS OLEDKI LAVAL OMA SUULISE ESITLUSEGA

SISSEJUHATUS

Juhata teema sisse, ütle oma esitluse eesmärgid ja kuidas sa kavatsed seda teemat illustreerida (esitluse struktuur). Võid kasutada ka sobivat tsitaati, näidata pilti või fotot või eset oma sissejuhatuse alguseks.

PÕHIOSA

Püüa rääkida vabalt, kasutada võid märkemeid viitamiseks (nt kaartidelt või käsikirjalt). Sa suudad köita kuulajaskonda, kui kasutad loovaid meetodeid nagu projekti teema näitlemist (võid paluda mõnda oma klassikaaslastest ühe osa ette mängida) või teed viktoriini (koostad mõistatuse).

KOKKUVÕTE

- Summeeri kõige tähtsamad võtmetähtsusega punktid ja /või näita üht pilti lõpuks.
- Ütle, mis oli uus sinu jaoks ja mida sa õppisid.
- Julgusta oma kuulajaskonda küsimusi esitama.

Ja viimasena, kuid mitte vähem olulisena: kuulajaskonna huvi hoidmiseks pole tähtis mitte ainult see, MIDA sa ütled vaid ka *KUIDAS* sa seda väljendad. Usu seda, mida ütled. Räägi aeglaselt ja selgelt, tee pause ja hoia silmsidet kuulajaskonnaga. Proovi seda, keegi pole täiuslik!

Vaata naljakaid esitlusi paljude lubatud ja lubamatute asjadega, mida esinejad teevad *YouTube'is* (Naljakate esitluste *treening – kui palju vigu sa leiad?* mille on teinud kompanii *Booher Consultants)*
Rada: www.youtube.com > Sisestage otsingusõnana *Funny Presentation Training* ja te leiate otsitava.

RÜHMATÖÖ JA TULEMUSTE ESITLUS

Kui teete rühmaesitluse, võib soovitav olla anda erinevad alateemad või rollid erinevatele grupi liikmetele. Üks roll grupis peaks olema vahendaja, kes on vastutav sissejuhatuse ja lõppsõna/kokkuvõtte eest, sellal kui teised tegelesid teema sisuliste aspektidega. Esitluse koordinator hoolitseb selle eest, et erinevad panustused (esitused) omavahel sobiksid, ei dubleeriks ega räägiks üksteisele vastu ja sellest oleks kogu esitlusele kasu.

VISUAALSED VAHENDID JA ALLIKAD

Head näitvahendid aitavad kuulajaskonnal mõista, mida sa püüad neile rääkida. Sõnade ja piltide kombinatsioon, erinevad sümbolid, statistika ja graafikud nagu diagrammid, graafikud, tabelid jne teevad ettekande kuulajaskonna jaoks elavamaks. Püüa kasutada üht või enamaid diagrammide tüüpe.
Mistahes varustust kasutades on mõned rusikareeglid:

- Kile, poster või kirjaliku informatsiooni tekst tahvlil jm peab olema loetav.
- Sisu peaks olema arutelu all olevale teema kohane ja vaba tähelepanu kõrvale juhtivatest arvudest. Kasuta samu võtmesõnu nii näitvahendites kui oma suulises kõnes.
-

POWER POINT ESITLUS (PPP)

POOLT: See lubab integreerida erinevaid meediaformaate esitluse jooksul (fotod, pildid, videod, audiod, tekstid) ja seda saavad lugeda rohkem kui 20 inimest. Slaide saab kergesti töödelda ja paljundada. Selgitades asja sisu slaidhaaval ja näidates info osi üksteise järel samal slaidil võib aidata sisu esitada.
VASTU: Sul on vaja arvutit ja projektorit klassiruumis, samuti valget seina. PPP on rohkem kõnelejale kui dialoogile orienteeritud (sinu kuulajad on arvatavasti passiivsemad).

DATA PROJEKTOR JA KILEDE (LÜÜMIKUTE) TEGEMINE

POOLT: Lüümikuid on kerge valmistada. Nad on head, kui neid oleks vähem kui 5 – 7 ühe esitluse kohta. Oma esitluse ajal võid sa pildil midagi kinni katta või avada (kattetehnika) või eemaldad erinevatelt üksteisel asetsevatelt lüümikutelt teatud elemendid. Kui te teete grupiesitluse, on kerge jagada ülesandeid. Sa võid midagi näidata või selgitada lüümikute näitamise vahepeal.
VASTU: Mõnikord teeb projektor müra (lülita välja, kui sa lüümikuid ei näita).
Lisaks: Jälgi oma positsiooni, et sa ise ei muutuks projektsiooni osaks. Kasuta võimalikult vähe teksti!

KUI TEED POWER POINT ESITLUST, ON TÄHTIS MEELES PIDADA

- kasuta horisontaalseid formaate ja loetavaid fonte nagu Arial minimaalse suurusega 18 pt.
- *5 x 5 reegel*: maksimaalselt 5 rida, maksimaalselt 5 sõna reas, maksimaalselt 5 kuni 7 rida illustreerimaks kõige tähtsamaid teemasid.
- Vähem on parem – kasuta väikest arvu slaide. Slaidid ei ole veel esitlus.
- Kus võimalik, kasuta pilte ja graafikuid sõnade või arvutulpade asemel.

Formaat kollaažiks "lisadega" nurkades (statistika jne) © Elisabeth Turek

POSTER VÕI KOLLAAŽ

POOLT: Kleepides või kinnitades käsitsi kirjutatud või trükitud tekste, pilte, fotosid, graafikuid jm – teete posteri, mis on koolis üsna tavaline esitluse meetod. Seda on kerge teha ja projekti selgitamise ajal aitab kollaaž oma mõtteid esile tuua. Tee talle lühike ja huvitav pealkiri, mis oleks kaugelt nähtav.
VASTU: Materjali hulga tõttu võib kannatada selgus. Mõne aja möödudes näeb materjal kulunud välja. Kui sa esitled kollaži klassi ees, siis võib-olla kõik ei näe kõike lugeda. Hoolitse selle eest, kuidas sa esitled (räägid) ja kasutad oma posterit/kollaaži kõnelemise ajal.

LOOVATE VAHENDITE KASUTAMINE ESITLUSTEL KLASSIS VÕI KOOLIS

Kujutage ette, et demonstreerite oma uurimisgrupi töö tulemusi mõnes loova töö valdkonnas ja näitate seda suuremale kuulajaskonnale (kogu kool või kogukonna nõukogu) – kas te valmistaksite pigem ette näituse (fotod, joonis(tus)ed, koomiks) või näitate videoklippi, teatrietendust või muud esinemist? Raadioesinemised, laulud, ettelugemised on samuti kasutatavad võimalused. Aruta oma klassikaas-laste ja õpetajaga, mida oleks vaja oma ideede praktikasse rakendamiseks!
Mis loeb, on see mõtlemise viis, kui vaatad "tegelikkusele " värske silmaga, uurides uusi võimalusi ja kasutad oma ettekujutusvõimet tuttavate ja tavaliste lähenemiste asemel.
POOLT: Saad arendada oma ideesid ja loovat potentsiaali.
VASTU: Loovtöö on ajamahukas.

Õpilaste töölehed pakuvad treeninguvõimalusi õpilastele selleks, et edukalt töötada rühmades. Töötades meeskondades on õpilastele oluline, mitte ainult koos töötada klassis, vaid ka hiljem ülikoolis õppides või kutsealases töös ja eriti ühiskonnas ning poliitilistes süsteemides osaledes.

TÖÖLEHE EESMÄRGID

Õpilased peaksid tegelema suhtumiste, arvamuste ja harjumustega erinevusi ja konflikte käsitledes ning koos töötades. Nad peaksid olema teadlikud asjaolust, et rühmatöö saab olla edukas ja lõbus ainult siis, kui inimesed erinevaid seisukohti austavad ja leiavad kompromisse lahenduste kujundamisel.

KUIDAS SEDA TEHA? NÄPUNÄITEID ÕPETAJALE

Sõltuvalt õpilaste varasematest teadmistest võivad nad töölehte lugeda omaette või õpetaja arutab seda kõigiga koos. Lõpuks antavad ülesanded peaksid leidma vastuse klassi- või grupidiskussioonis. Järgnev praktiline harjutus on heaks alguspunktiks enne, kui õpilased jagunevad meeskondadeks ja alustavad rühmatööd selleks, et saada teadlikuks ausast/õiglasest meeskonnatööst endi hulgas. Oleneb õpetajast, kas ta jagab õpilased rühmadeks või need moodustuvad õpilaste valikul. Harjutust saab laiendada vanemate õpilaste puhul või nende õpilastega, kes on meeskonnatööga juba tuttavad. Laiendus võib demonstreerida grupis hääletamise eeliseid ja puudusi ja põhiseaduse loomise protsesse nii nagu nad on ka võtme-elementideks (erinevates) demokraatiates. Nii saavad õpilased samaaegselt õppida ja tugevdada mitte ainult oma sotsiaalseid oskusi, vaid ka kodanikuoskusi.

PRAKTILINE HARJUTUS KLASSIS TEGEMISEKS

TEGEVUSE NIMI	**"KONSTITUTSIOON (PÕHISEADUS) MEESKONNATÖÖKS"**
AJAKASUTUS	30 - 40 minutit
EESMÄRGID	Õpilased kehtestavad reeglid endi jaoks, kuidas koos viljakalt töötada.
VAJALIKUD VAHENDID	Paber, kirjutusvahendid, tahvel.
MEETOD	Akvaariumi-diskussioon.
INSTRUKTSIOONID	Õpetaja teatab, et enne kui meeskonnatöö algab, peab klass tegema "põhiseaduse meeskonnatööks" ja seda tuleb kohe arutada. Siis moodustuvad 3-4 liikmelised meeskonnad. Lühikese ajurünnaku järel 5-10 minutit, kirjutab iga meeskond 5 paragrahvi vastuseks küsimusele "Mis on oluline heas meeskonnatöös? Mida tuleks vältida?" paberilehele. Järgnevalt valib iga grupp endale (ees)kõneleja akvaariumi-diskussiooniks ja valib kaks asja, mida nende grupp peab eriti vajalikuks põhiseadusse võtta. Sel ajal on õpetaja pannud ringikujuliselt paika toolid kõnelejatele. Üks tool peaks jääma tühjaks, nii et kuulajaskonnast saaksid tulla teised õpilased ja diskussiooniga ühineda. Gruppide kõnelejad arutavad 10-15 minutit, millised viis paragrahvi peaksid olema kirjutatud põhiseadusse. Õpetaja modereerib diskussiooni ja kirjutab valitud fraasid pabertahvlile. Selle paberilehe võib peale diskussiooni klassi üles riputada. Olenemata sellest, kas gruppide kõnelejad jõuavad kokkuleppele põhiseaduse osas või mitte, peab diskussioon lõppema 10-15 minutiga. Siis lähevad õpilased tagasi oma tavalistele kohtadele ja õpetaja küsib grupi kõnelejatelt nende kogemuse kohta, kas nad on rahul tulemustega või mitte. Siis küsib õpetaja kuulajaskonnalt nende muljeid ja arvamusi diskussiooni ja selle tulemuste kohta. Laiendus (15 -25 min): Kogu klass hääletab kõikide akvaariumi diskussioonis arutelu all olnud paragrahvide üle. Pärast võrdleb klass vahetu otsustamise ja kaudse otsustamise tulemusi grupi eeskõnelejate kaudu, õpilased arutavad vahetu otsustamise eeliseid ning puudusi (otsese demokraatia võtme-element) ja esinduse tasemel otsustamist (esindusdemokraatia võtmeelement).

TÖÖLEHT ÕPILASTELE **MEESKONNATÖÖ, TOIMETULEK ERISUSTE JA KONFLIKTIDEGA**

See tööleht annab sulle kasulikku nõu, kuidas töötada meeskonnas. Koostöötamine meeskonnas tähendab, et sa tegutsed koos erinevate inimestega, kellel on erinevad suhtumised/hoiakud, kuid see mitmekesisus võib sinu oma tööle palju juurde anda.
Üheskoos te mitte ainult ei leia uusi ideid selleks, kuidas antud ülesannetega hakkama saada, sa võid teha samal ajal paljusid ülesandeid; pealegi saab igaüks spetsialiseeruda vastavalt oma tugevatele külgedele – ja lõpuks - koos on lõbusam töötada kui üksi!

MÕNED TÄHTSAD ASJAD, MIDA MEELES PIDADA ENNE RÜHMATÖÖGA ALUSTAMIST

- Tuleks korraldada rühmasiseseid diskussioone ülesandele orienteeritult – arutage ülesandeid ja ei midagi muud!
- Igaüks peab saama rääkida lõpuni, kuulajad ei tohi kõnelejat katkestada.
- Arvamused võivad erineda. Tea, et teised meeskonnaliikmed ei tarvitse sinu arvamuse või ettepanekuga nõustuda: ära võta seda isiklikult.
- Rühmatööd tuleb võrdselt jagada, keegi ei peaks oluliselt rohkem töötama kui keegi teine rühma liige.

© Aryanaslam

TEEME ÄRA!

1. Moodustage meeskond. Järgnevalt määrake rollid ja ülesanded igale meeskonna liikmele.
2. Mõelge järgmistele küsimustele ja kirjutage vastused paberilehele. Need on meeskonnatöö reeglid!

- Mis on tulevased meeskonnatöö tulemused?
- Kellele me esitleme oma töögrupi resultaadid (teistele õpilastele, ekspertidele jne)?
- Mida meil on vaja tulemuste saavutamiseks ja selle esitlemiseks (materjalid, arvuti, tapeet jne)?
- Kas me vajame teiste inimeste abi/toetust (nagu õpetajad, intervjuu partnerid jne)?
- Kui palju aega meil rühmatööks on?
- Kuidas me jagame ülesanded loodetud tulemuste saavutamiseks?

3. Igal meeskonnaliikmel on õigus öelda, millise ülesandega ta tahaks tegelda. Kui kaks või rohkem meeskonnaliiget tahavad vabatahtlikult seda ülesannet täita või kui keegi ei taha seda endale võtta, võib liisku heita või arutada ülesannete jaotust. Kui olete jaotamisega valmis, pange see paberile kirja.
4. Nüüd alustage tööd võetud ülesannetega!
5. Enne, kui peate esitlema oma töö tulemusi, arutage nad veel kord läbi (nt kas on ette tulnud takistusi jne).
6. Koguge kokku kõik tulemused, mida teie rühm tahab esitleda.
7. Esitlege oma töö tulemusi.

KASULIKUD VIHJED, KUI TEIE GRUPITÖÖ EI LÄHE HÄSTI:

KUI GRUPI LIIKMED LÄHEVAD VAIDLEMA…

- Ülejäänud grupp: Ärge asuge vaidlema liitlasena kummalegi vaidlevale poolele. Selle asemel katkestage vaidlus ja juhtige tähelepanu sellele, et grupp peab koos töötama, nii peab igaüks oma ülesanded täitma ja diskussioon saab toimuda vaid meeskonnatöö teemal. Kogu meeskond peab üle vaatama “meeskonnatöö reeglid”, mida te kirja panite meeskonnatööd alustades. Seejärel peab kumbki vaidlev pool selgitama oma vaatekohti neutraalsel viisil ja soovitama, mida tema teeks erinevalt ning samuti pakkuma lahenduse. Ei mingeid isiklikke rünnakuid! Teised kuulavad. Nüüd arutage koos lahendust, mis kõigile vastuvõetav ja mis sobib “meeskonnatöö reeglitega”.
- Vaidlemiseks mõne rühma liikmega: Kui te püüate vaielda, püüdke ka mõista teise inimese vaatenurka. Ärge minge isiklikuks, ärge solvake ega rünnake isiklikult! Ärge rääkige mitmekesi samaaegselt! Lõpeta vaidlemine ja vaata veel kord koos teistega üle “meeskonnatöö reeglid”, mis te kirjutasite üles meeskonnatööd alustades. Kas seal on juba juhtlõng, mis võiks lahendada arusaamatuse? Siis selgitage oma vaatekohta neutraalsel viisil ja pakkuge võimalik lahendus. Püüdke leida ühine lahendus, mis on kõigile vastuvõetav.

Loe töölehte ja mõtle oma kogemustele:

? Mis on suurimad raskused rühmatöös?

? Kuidas saaks neid vältida?

Käesolev tööleht käsitleb arvamusekujundamist, osalemist diskussioonis ning diskussiooni modereerimist. Kuna nimetatud oskused on sotsiaalses ja poliitilises elus olulise tähtsusega, on nad väärt, et nende tundmaõppimisele aega pühendada. Moodul on ühtlasi väga sobiv kasutamiseks interdistsiplinaarses hariduses; ülesandeid on lihtne täita kahe õppeaine koostöös (näiteks keeleainetes ning ühiskonnaõpetuses jne).

KÄESOLEVA TÖÖLEHE EESMÄRGID

Käesoleva töölehe eesmärgiks on aidata kaasa eduka poodiumidiskussiooni korraldamisele klassis. Õpilastele antakse tööleht, mis sisaldab võtmemomente mistahes diskussiooni korraldamiseks, kui on oluline, et õpetaja kasutaks seda töölehte konkreetses kõikide õpilaste jaoks vastuolulises küsimuses korraldatava diskussiooni ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks.

KUIDAS SEDA TEHA ? NÕUANDEID ÕPETAJALE

Järgnevad faasid on seotud õpilaste töölehe sisuga.

- Faas 1 on lugeda kastist "KRITEERIUMID INFO-OTSINGUKS" ja vastata töölehel esitatud küsimustele eesmärgiga koostada õpilaste oma loeteluleht/kontrollleht. Meedia kriitiline analüüsimine on arvamuse kujunemise tähtis eeltingimus ja on samuti aluseks diskussioonis osalemiseks ning edaspidi osalemiseks ühiskonna elus aktiivse kodanikuna.
- Faas 2, teemakohast info-otsingut diskussiooni jaoks võib kohandada õpilaste vajadustele: vanemad õpilased võivad selle ülesande täita iseseisvalt kodutööna ja esitada lühidalt oma "uurimisprotsessi" järgmises tunnis ning kontrollida, kas neil on leitud vastused esitatud küsimustele kasti ""KRITEERIUMID INFO-OTSINGUKS" kontroll-lehel. Noorematele õpilastele võib õpetaja ette valmistada ja kätte anda vastuolulisi infolõike meediaväljaannetest, nt Internet jm, ning lasta õpilastel kontrollida infot esitatud kontroll-lehe kriteeriumide põhjal.
- Faas 3, arvamuse kujundamine sisaldab poolt ja vastu argumentide nimekirja koostamist. Noorematele õpilastele võib õpetaja koguda kõik poolt- ja vastuargumendid tahvlile. On väga oluline, et õpilased jõuaksid (vajadusel õpetaja abiga) oma põhjendatud arvamuseni. Õpetaja peab saama ülevaate, kelle arvamusi on rohkem - kas poolt või vastu.
- Faas 4, ettevalmistus diskussiooniks: õpilased loevad 3. osa töölehelt ja soovi korral ka praktilise harjutuse osa "Diskussiooni strateegiatest" (järgneb allpool).
- Faas 5, diskussioon algab: noorematele õpilastele võib moderaatori rolli minek algul olla liiga raske (nõudlik), nii võib õpetaja olla esimesel korral moderaatoriks. Mitte iga õpilane ei osale diskussioonis; algul on vaja 4-6 vabatahtlikku diskussioonis osalejat, kes esindavad nii poolt kui vastu seisukohti ja kes istuvad klassis esimeses reas (või mingil poodiumid) ja kes vaidlevad umbes 10-15 minutit. Kui vabatahtlikke pole, siis osalevad diskussioonis kõik õpilased ja nad annavad vabalt märku, kes tahab midagi öelda, kedagi ei sunnita osalema.
- Faas 6, toimub pärast diskussiooni, õpilastel on võimalus diskussiooni vabatahtlikult kommenteerida: Mis argumendid olid puudu? Mis punkte arutati? jne. Oluline on see, et õpetaja tooks veelkord esile, et diskussioonid ongi vastuolulised ning diskussioonis osalejad ei tohiks oma arvamust teistele peale suruda. Lisaks peaks ta rõhutama, et diskussioonid töögruppides, kes peavad välja töötama ühiselt vastuvõetava lahenduse (kokkuleppe), peavad jõudma kompromissile, millega kõik osalejad on nõus.

ALTERNATIIV VANEMATELE ÕPILASTELE – ROLLIMÄNG:

Kogu diskussiooni võib korraldada rollimänguna või simulatsioonina, nt "Ekspertide teledebatt". Tõelise ja ajakohase poliitilise debati teema valib õpetaja, millele ta lisab ka mingi provokatiivse küsimuse diskuteerimiseks. Õpetaja valib kaks õpilast moderaatoriteks ja jagab klassi võrdseteks gruppideks vastavalt debatis osalevatele sihtgruppidele (erinevate parteide poliitikud, teemaga seotud lobigruppide esindajad, kodanikud, teadlane, ajakirjanik jne). Iga gruppi saab TV debatis esindada üks õpilane (grupp peab valima oma esindaja). Iga grupp valmistab üheskoos ette väited oma diskussioonis osaleja jaoks. See, kas faasid 1 ja 2 on vajalikud või mitte, sõltub õpilaste teadmistest. Samal ajal loevad kaks moderaatorit vihjed töölehtedelt ja valmistavad koos ette mõned vastuolulised küsimused. Järgnevalt leiab aset diskussioon poodiumil kestusega umbes 20-30 minutit. Pärast debatti väljendavad kuulajaskond, diskussioonis osalejad ja moderaatorid suuliselt oma arvamusi, muljeid ja kogemusi.

PRAKTILINE HARJUTUS

TEGEVUSE NIMI	**"DISKUSSIOONI STRATEEGIAD"**
AJAKASUTUS	45 minutit
EESMÄRGID	Avastada kommunikatsioonistrateegiaid diskussiooniks.
VAJALIKUD VAHENDID	Õpetaja peab valima mitmele osavõtjale sobiva TV-diskussiooni teema (10-15 minutit otsinguks meedia raamatukogust või Internetist, nt youtube.com) ja klass vaatab seda (TVs või internetis) koos tunni ajal.
MEETOD	Monitoorimine (seire), meeskonnatöö.
INSTRUEERIMINE	Vastavalt diskussioonis osalejaile (sh moderaator), moodustatakse õpilaste grupid. Iga grupp vaatleb üht diskussioonis osalejat keskendudes järgmistele küsimustele: Kuidas ta diskussioonis osaleb: • Kui pikad on ta fraasid, kas ta räägib pikalt või lühidalt, kas ta viitab kaaskõnelejatele? • Kas ta katkestab kõnelejat või ründab teisi kõnelejaid isiklikult? • Millised on tema žestid? • Kas ta püüab veenda teisi diskussioonis osalejaid? Õpilased teevad märkmeid valitud diskussioonis osaleja kohta. Pärast video analüüsi esitab iga grupp oma analüüsi klassile suuliselt. Pärast seda ergutab õpetaja gruppi reflekteerima, millist diskussioonis osaleja käitumist nad peavad sobivaks.

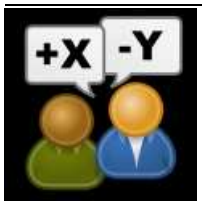

Käesolev tööleht käsitleb diskussiooni tehnikaid. Vesteldes sõpradega ja töötades rühmas tulevad teadmised sellest, kuidas oma argumente veenvalt ja väljendusrikkalt esitada alati kasuks.
Illustratsioon: Wikimedia Commons

© Luigi Chiesa

MIDA ON TARVIS TÄHELE PANNA ENNE KUI TE ALUSTATE RÜHMATÖÖD

KUIDAS VALMISTUDA DISKUSSIOONIS OSALEMA:

- Leia oma seisukoht arutelule tuleva küsimuse suhtes: otsi teemakohast informatsiooni (meediast, raamatutest, küsi ekspertidelt jne) vastavalt allolevas kastis toodud kriteeriumitele:

- **INFO-OTSINGU KRITEERIUMID**
- Mis liiki infoallikaga on tegemist (ajaleht, Internet, raamatud jne.)?
- Millal see info esmakordselt avaldati? Kas see on tänapäevane info või on tegemist mõne vanema väljaandega?
- Mis tüüpi infoga on tegemist? (artikkel, kommentaar, raadiosaade, raport, reportaaž jm.)
- Kes on autor? Kas ta on tuntud mõne oma seisukoha poolest? Mis on ta elukutse/eriala? Kas teda võib pidada eksperdiks selle teema käsitlemisel?
- Kes on selle meediaväljaande omanik? Kelle huve võib olla seostatud selle teemaga?
- Kas pakutud info on objektiivne? Kas tsiteeritakse erinevaid infoallikaid ja esitatakse nii poolt kui vastuargumente?
- Kas toodud info on subjektiivne? Kas esitatakse vaid üheliigilisi argumente (kas poolt või vastu)?
- Mis põhjusel Sinu arvates tuli autor selle infoga välja (kirjutas selle artikli)?

Seejärel koosta loend teema kohta käivatest poolt ja vastuargumentidest. (Kas sina oled nende poolt või vastu ja miks?) Leia põhjendusi oma arvamuse kujundamiseks ja pane need kirja. Seejärel püüa leida vastuargumente oma arvamusele ja pane ka need kirja.

KUIDAS VALMISTUDA DISKUSSIOONIKS MODERAATORINA:

- Nii nagu diskussioonis osalejad, pead sa samuti koguma informatsiooni ja kujundama taustateadmisi antud teemal.
- Mõtle välja teemakohased küsimused diskussioonis osalejaile. Selleks võid kasutada vihjeid, mis on esitatud alljärgnevas “heade fraaside kastis” moderaatoreile. Märgi nad välja oma modereerimiskaartidele.
- Mõtle sinu kasutuses olevatele ajapiiridele: Kui palju aega on sinu käsutuses diskussiooniks? Kui palju aega peaks iga diskussioonis osaleja saama alguses oma seisukoha esitamiseks? Jälgige modereerimisprotsessi kella.
- Räägi diskussioonis osalejatega 15 minutit enne diskussiooni algust: informeeri neid ajapiiridest esimeseks sõnavõtuks ja ka sinu poolt ettevalmistatud küsimustest. Pööra nende tähelepanu ka diskussiooni reeglitele.

ALUSTAGEM!

Alustage diskussiooni ja pidage meeles järgmisi reegleid:

DISKUSSIOONIS OSALEJA:

- Alati räägib üks inimene korraga.
- Ära sega kõnelejale vahele.
- Püsi diskussiooniteema piires – ära räägi teistel teemadel.
- Kui on sinu kord rääkida, ära räägi liiga pikalt, vaid lühidalt ja täpselt.
- Kuula tähelepanelikult teiste diskussioonis osalejate argumente. Kui vaja, tee märkmeid.
- Püüa ise kõneldes viidata teiste diskussioonis osalejate argumentidele.
- Järgi moderaatori korraldusi/juhiseid.

MODERAATOR:

- Pea alati meeles, et kõigil diskussioonis osalejail oleks kasutada ühesugune (võrdne) aeg sõnavõtuks.
- Kui diskussioonis osalejad räägivad läbisegi, sekku ja katkesta.

- Kuula hoolega kõnelejaid, vajadusel tee märkmeid.
- Kui kõneleja räägib midagi teemasse täiesti sobimatut (mittepuutuvat), katkesta ja pööra ta tähelepanu teemas püsimisele.

HEAD FRAASID MODEREERIMISEKS:

- Mida te .... (sellest) arvate?
- Mis põhjusel olete selle poolt või vastu?
- Mida te arvate teise diskussioonis osaleja argumendist?
- See polnud teemakohane küsimus. Palun püsige teema piires (kui kõneleja räägib millestki täiesti teemavälisest).
- X. Y.-l on sõna (kui kõnelejad räägivad üheaegselt või läbisegi).

? Mõtelge info-otsingu protsessile: Kust on võimalik diskussiooni teemalist informatsiooni leida? Tee nimekiri, mis liiki infoallikaid oleks sul vaja objektiivse info saamiseks! (Soovitus: paluge oma õpetajalt TÖÖLEHT *ANDMETE KOGUMISE OSKUSED*)

Aktiivset kodanikuksolekut, eriti demokraatias aktiivselt osalemist tuleb rõhutada eriti poliitikasse ükskõikse ja osavõtmatu suhtumise levimise aegu. Õpilaste kõige loomulikumaks kaasamise võimaluseks on nende osalemine kooli ja kohalikul tasandil.

TÖÖLEHE EESMÄRGID

Töölehe abil on võimalik välja selgitada osalemisvõimalusi. Õpilased peaksid leidma näiteid enda võimaluste kohta konkreetsetes tingimustes pidades seejuures silmas, et erinevates poliitilistes tingimustes on osalemisvõimalused muutlikud.

Kuna Euroopas on noorte inimeste osalemiskogemused ning –tingimused erinevad, võimaldab allolev harjutus vabalt kasutatava e-osalusega wiki-platvormi www.polipedia.at (Austria) või www.polipedia.eu kasutamisega paarisõppimist. Kasutades on-line ühiskonnaõpetuse õpiku teemasid Internetis, saavad noored ise aktiivselt kujundada õppesisusid. Näiteks aitab PoliPedia *neil tegevuse ja osaluse abil omandada ning arendada rühmaga iseseisvalt koos töötades uue meedia kasutamise oskusi.* Selle wiki-platvormi sisu on võimalik luua igas keeles, PoliPedia.at kasutamise juhised on saksa ja inglise keeles. Seal on foorum "Osalemine Euroopas", mis on sobilik kasutamiseks järgnevas harjutuses.

PRAKTILINE HARJUTUS KLASSIS

TEGEVUSE NIMETUS	"OSALEMINE EUROOPAS"
AJAKASUTUS	1-2 tundi
EESMÄRGID	E-osaluse tugevdamine, osalemise alaste teadmiste interkulturaalne vahetamine.
VAJALIKUD VAHENDID	Internet, arvuti
MEETOD	Rühmatöö, kaaslastega sotsiaalses võrgustikus – nt www.polipedia.at või www.polipedia.eu - koos õppimine.
JUHEND	1. Õpetaja palub moodustada 3-4 õpilasega grupid. Iga rühm saab ühe järgnevatest ülesannetest: a) Valimisiga: Missugune on teie riigis aktiivse ja passiivse valimisõiguse iga? Kellel on õigus hääletada, kellel mitte? Kas on toimunud valimisõiguse alaseid reforme? Näiteks on Austrias 16-aastastel õigus osaleda valimistel, passiivne valimisõigus saabub 18 aastaselt (erand: presidendivalimisteks kehtestatud vanuse alampiir on 35 aastat). Mis te sellest arvate? Põhjendage oma arvamust. b) Osalemine koolis: Kuidas te saate koolis osaleda? Tooge näiteid. Kas teie riigis on klassi ja kooli esinduskogud? Missugused? Koostage teiste kasutajate jaoks lühiülevaade. Kas on olemas kooli parlamendid? Kas õpilaste osalemine on sätestatud riigi põhiseaduses? Kas sul on isiklikke kogemusi osalemisega koolis? Kas sinu arvates vajaksid õpilased kooli tasandil rohkem osalemisõigusi? Põhjenda oma arvamust. c) Osalemine kogukonnas: Mõtle oma kogukonnale. Kas noortel inimestel on võimalik osaleda kohaliku omavalitsuse projektides? Millistes? Koostage teiste kasutajate jaoks lühiülevaade. Kas noored inimesed saavad kaasa rääkida kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamises? Kas sinu arvates saavad noored osaleda kohaliku tasandi otsuste vastuvõtmises? Põhjenda oma arvamust. d) Osalemine riigi tasandil: Mõtle riigile, milles sa elad. Kas noortel inimestel on seal osalemisvõimalused? Missugused? Koostage teiste kasutajate jaoks lühiülevaade. Kas valitsus rakendab strateegiaid, mis toetavad noorte osalemisvõimalusi? Kas sinu arvates peaksid noored osalema riikliku tasandi otsuste tegemises? Põhjenda oma arvamust. e) Sinu osalemiskogemused: Kas sa oled kunagi osalenud demonstratsioonil, kirjutanud alla mõnele pöördumisele või osalenud valimistel (koolis, töökohal, poliitilises süsteemis)? Oled sa kunagi saatnud kirja ajalehele? Oled sa kunagi osalenud mtü-de tegevuses? Kui

	jah, siis miks sa seda tegid? Kui ei, siis miks? Põhjenda oma arvamust. Järgnevalt lähevad rühmad arvutiklassi ja logivad sisse wiki-platvormi www.polipedia.at / www.polipedia.eu. Peale registreerimist on nad sisse logitud ja saavad kirjutada foorumis “Osalemine Euroopas” vastavalt oma ülesande teemale. Kui foorumis on juba kirjeid, on võimalik neid kommenteerida ning alustada sellega diskussiooni.

Käesolev tööleht annab sulle kasuliku informatsiooni sellel kohta, kuidas saada aktiivseks ühiskonnas kaasatud isikuks. Nagu sa avastad, on selleks erinevaid teid.

MÕNED TÄHTSAD ASJAD, MIDA TULEB SILMAS PIDADA ENNE KUI TE ALUSTATE RÜHMATÖÖD

Pidage meeles, et osalemiseks on kaks põhimõtteliselt erinevat vormi:

- Osalemise vormid võib sätestada seadusega, nt valimisõigus, õigus demonstreerida jm. Kuid igas riigis on oma eeltingimused osalemiseks - see puudutab valimisiga ja kodakondsust.
- Informaalsed viisid aktiivseks osalemiseks, mis pole seadustes määratletud, on näiteks mittetulundusühingud, osalemine Internetifoorumites jm.

© Alexander Hauk

ALUSTAGEM!

VALDKONNAD, KUS SA VÕID OLLA AKTIIVSELT KAASATUD:

- Koolis /kooli kogukonnas
- Tööl
- Oma kogukonna tasemel / naabruskonnas
- Riigi tasemel
- EL tasemel
- Internetis (globaalsel tasemel)

KAS SA OSKAD PAKKUDA TEISI VALDKONDI?

MÕNED NÕUANDED OSALEMISEKS EUROOPA TASANDIL:

- Noored üle kogu Euroopa võivad osaleda Euroopa Noorsooparlamendi töös (EYP), selleks, et väljendada noorte huve. Nad võtavad koos vastu resolutsioone, mida edastatakse Europarlamendile, Euroopa Komisjonile ja Euroopa Nõukogule.
- Osalemist noorsooprojektides toetab programm "Youth in Action" ("Noored tegutsemas"), mis on Euroopa Komisjoni programm noortele vanuses 13 - 30 aastat.
- Euroopa Liidu liikmesriigi püsielanikule alates 18 eluaastast on lubatud: petitsiooni esitamine Europarlamendile Euroopa Liitu puudutavates või noorte õigusi Euroopa kodanikuna käsitlevates küsimustes, keskkonnaalastes ajades jm.
- Kui sa oled saanud 18-aastaseks, võid sa:
  - o Valida Europarlamendi liikmeid;
  - o Organiseerida EL kodanike initsiatiive (üritusi);
  - o Osa võtta Euroopa Kodanike konsultatsioonidest;
  - o Pöörduda Euroopa Ombudsmani poole, kes uurib EL institutsioonide ja organite kohta esitatud kaebusi ja võimu kuritarvitusi;
  - o Osaleda Euroopa kodanike mistahes initsiatiivis küsimustes, mis kuuluvad EL vastutusalasse.

Austrias alandati 2007. aastal valimisiga nii, et seal saavad 16-aastased osaleda kõikidel Austria ja ka Euroopa Parlamendi valimistel. Passiivne valimisiga algab 18. eluaastast (erand: passiive valimisiga föderaalpresidendi ametikohale algab 35. eluaastast). http://www.cafebabel.co.uk/article/29168/vox-pop-austria-right-vote-16-opinions.html (EN)

Otsi täiendavat informatsiooni Internetist:

- ⌦ Euroopa Noorte Nõukogu: http://www.eypej.org/ (EN)
- ⌦ "Youth in Action": http://ec.europa.eu/youth/index_en.htm (EN)
- ⌦ Euroopa Kodanike Konsultatsioon: http://ecc.european-citizens-consultations.eu/ (EN)
- ⌦ Euroopa Liidu ombudsman: http://www.ombudsman.europa.eu/et/ (ET)
- ⌦ Euroopa Parlament: http://www.europarl.europa.eu/portal/et (ET)

Käesoleval töölehel "Osalemise võimalikud valdkonnad" on käsitletud:

- **?** Otsige konkreetseid näiteid osalemiseks nendes valdkondades.
- **?** Mõelge olukordadele teistes riikides ja samuti ajaloos toimunud osalemisõiguste arengutele ning arutlege (kas koos klassiga või rühmatöös): Kes kehtestab osalemisõigused ? Kas neid õigusi on võimalik avardada või piirata? Tooge näiteid (näiteks – mõelge valimisõiguse arengule jne).

Töö korraldamine on oskus, mis aitab õpilastel paremini töötada ja saavutada kõikides elu aspektides rohkem. Töö korraldamine aitab õppijatel olla motiveeritum ja omada head ülevaadet kogu oma tegevusest.

TÖÖLEHE EESMÄRGID

Teadvustage õpilastele nende töö ja õppimise korraldamise tähtsust. Tööleht pakub õpilastele kasulikke näpunäiteid ja meetodeid nende töö korraldamiseks.

PRAKTILINE ÜLESANNE TUNNIS

TEGEVUSE NIMETUS	**"ÜLESANNETE NIMEKIRJA KOOSTAMINE"**
AJAKASUTUS	30 minutit
EESMÄRGID	Aidata õpilastel korraldada oma tegevust.
VAJALIKUD VAHENDID	Paber, (pasta)pliiats, markerid ... jne
JUHEND	Õpetaja on protsessis juhendaja/vahendaja rollis, andes tagasisidet, pakkudes abi. Õpetaja annab 10 päeva jooksul sooritamiseks 5 või 6 ülesannet. Seejärel juhendatakse õpilasi SMART meetodit kasutama. Ülesannete loend on allpool esitatud, kuid õpetajad on vabad välja mõtlema oma ülesandeid. ▪ Leida hea grammatikaõpik; ▪ Parandada MP3 mängija; ▪ Kirjutada artikkel kodukoha vaatamisväärsustest; ▪ Õppida kasutama efektiivselt ühte Excel'i funktsiooni; ▪ Valida film, mida koos sõpradega vaadata; ▪ Osta suveks roheline T-särk.

TEIL ON TARVIS PALJU TEHA? TE EI TEA, MILLEST ALUSTADA?
Hea töökorraldus aitab teil oma ülesannetest ülevaadet omada ning neid õigeaegselt täita.

dguv Lernportal, Lernen und Gesundheit
© by Michael Hüter

HEA TÖÖKORRALDUSE EELISED
- See aitab teil paremini keskenduda sellele, mida te soovite saavutada.
- Te muutute produktiivsemaks ja sellega seoses ka motiveeritumaks.
- Te olete võimeline töötama otstarbekamalt ning saavutama oma eesmärke efektiivsemalt.
- See aitab teil maandada stressi.
- Kui teil on töö korraldamata, siis põrkute te alati kokku paljude takistustega, mis ei lase teil saavutada eesmärke.

SEADKE EESMÄRGID!
Oma töö edukaks korraldamiseks on tarvis püstitada eesmärgid, mida te soovite teatud aja jooksul saavutada:
- **?** Mis on teie eesmärgiks järgmisel õppeaastal? Sooritada edukalt eksam matemaatikas?
- **?** Mis on teie eesmärgiks järgmisel nädalal? Lõpetada referaat?
- **?** Mida te soovite saavutada täna?

Kui te panete oma eesmärgid kirja, siis annab see teile õppimise korraldamiseks suuna. Veelgi enam, eesmärgid muudavad töö ka teile endale mõõdetavaks.

KASUTAGE EESMÄRGISTAMISEKS SMART TEHNIKAT, ET SELGITADA VÄLJA, KAS TEIE EESMÄRGID ON PÜSTITATUD TOOTLIKULT!

S… pecific (spetsiifiline)	Te peate sõnastama oma eesmärgi väga konkreetselt, märkides mida te täpselt tahate saavutada. Eesmärgid nagu “lugeda kiiremini” või “saada matemaatikas parem hinne” on liiga üldised ja ebakonkreetsed. Täpsemad on näiteks eesmärgid “tahan tunni jooksul lugeda X lehekülge” või “tahan saada matemaatikas hindeks “5””.
M…easurable (mõõdetav)	Kuidas sa saad aru, kas sa oled eesmärgi saavutanud? Muuda oma protsess mõõdetavaks! Kui sa suudad oma edu mõõta, siis on lihtsam olla motiveeritud, kuna sa *näed*, et sa teed tõesti edusamme. Määrake näiteks kindlaks kuupäev(ad), milleks te tahate oma ülesande täita.
A…chievable (saavutatav)	Eesmärgid peavad kasutada olevaid võimalusi arvestades olema saavutatavad (aeg, varustus, teadmised jne). Tuleb leida moodused, mis tagavad eesmärkide täitmise.
R…ealistic (realistlik)	Realistlik tähendab siinkohal seda, et eesmärk on ülesanne, mida sa tahad ja ka suudad täita. Kõrge eesmärk võib olla realistlik. Sa pead otsustama ise, missugust eesmärki sa tahad ja oled suuteline täitma.
T…imed (ajastatav)	Eesmärgid peavad olema ajastatud, mis tähendab, et suured eesmärgid tuleb jagada väiksemateks lühiajalisteks eesmärkideks (mida tuleb teha esimeses järjekorras? mis on järgmine samm?), keskmise pikkusega eesmärkideks ja pikaajalisteks eesmärkideks.

TEHKEM SEDA!

SMART põhimõtteid järgiva eesmärkide loetelu koostamine aitab sul omada ülevaadet oma ülesannetest.

1. Kirjuta üles kõik ülesanded, mida sul tuleb täita. Kasuta ülesannete hindamiseks ning eesmärkide täitmiseks SMART tehnikat.
2. Nüüd rühmita ülesanded järgmiselt:
   a. *Grupp A = ülesanded, mis on väga tähtsad*
   b. *Grupp B = ülesanded, mis on tähtsad*
   c. *Grupp C = ülesanded, mis on tavapärased ja igavad*
3. Pühenda A rühma ülesannetele kõige rohkem ja C rühma ülesannetele kõige vähem aega.

Ajakasutuse puhul on oluline meeles pidada, et selle eesmärgiks ei ole paljude toimingute ära teha jõudmine, vaid palju tähtsam on olla kindel selles, et sa tegeled õiget asjadega, nende asjadega, mis tuleb lihtsalt ära teha.

TÖÖLEHE EESMÄRGID

Tööleht annab õpilastele ülevaate erinevatest ajakasutuse meetoditest.

PRAKTILINE ÜLESANNE TUNNIS

TEGEVUSE NIMETUS	**"OMA NÄDALA PLANEERIMINE"**
AJAKASUTUS	25 minutit
EESMÄRGID	Õpilased koostavad kaaslaste ja õpetaja abiga efektiivse ajakasutuse näidise.
ETTEVALMISTUS JA VAJAMINEVAD VAHENDID	Paber ja (pasta)pliiatsid
JUHEND	Õpetaja palub õpilastel koostada nädala plaani. On tähtis rõhutada: • õpilased panevad kirja oma tunniplaani ja muud kooliga seotud tegevused, • õpilased panevad kirja aja, millal nad lähevad magama ning millal ärkavad üles, • nad märgivad toidukordade ajad (hommikusöök, lõuna, õhtusöök), • nad loetlevad vaba aja tegevusi, • nad panevad kirja reede ja laupäeva õhtuse vaba aja veetmise, • nad märgivad üles puhkepausid nagu uinakud, kohvi/tee joomise. Ülejäänud aeg on sobilik õppimiseks, kuid tuleb meeles pidada, et pikad õppimisele pühendatud ajablokid ei ole realistlikud, need peaksid olema 1 – 2 tunni pikkused. Iga "tööpäeva" lõpus tuleks teha pikk, 2 – 3 tundi kestev paus. Näiteks: peale kooli (umbes kell 3) mine kinno, kohtu sõpradega, vaata televiisorit, puhka kodus jne. Ent seejärel – kella 5 - 6 paiku asu tegema oma tähtsaid ja pakilisi asju.

SUL POLNUD ÜLESANNETE SOORITAMISEKS PIISAVALT AEGA? SUL EI OLNUD PIISAVALT VABA AEGA?
Käesolev tööleht aitab sul parandada oma ajakasutusoskust. Ajakasutus on aja kasutamisele prioriteetide seadmine, mis aitab meil vajalike tegevuste sooritamisel vähem aega raisata, et suudaksime olemasoleva aja jooksul rohkem ära teha.

AJAKASUTUS ÕPPEPROTSESSIS
Tähtis asjaolu on see, et õppimise puhul ei tähenda ajakasutus ilmtingimata rohkemate tegevuste sooritamist, kuna palju olulisem on, et töötataks õigete asjade kallal, niisuguste asjade kallal, mida tõepoolest on tarvis.

HEA AJAKASUTUSE KASULIKKUS
- See vähendab stressi.
- See toob meeltesse rahu ja edutunde.
- See aitab oma energiat efektiivsemalt kasutada.
- See aitab tunnis efektiivsemalt töötada.
- See aitab vabastada aega sõprade ja perekonna jaoks.

OLE TEADLIK OMA AJAKASUTUSEST! JÄLGI ENNAST!
Parim moodus oma ajakasutuse parandamiseks on ettekujutuse saamine oma *hetke* ajakasutuse tavadest!
TEE AJAKASUTUSE KOHTA ÜLESTÄHENDUSI! Võta kasutusse märkmik ning tee ühe nädala jooksul ülestähendusi sellest, mida sa oma "tööaja" iga 15 minuti jooksul teed. See on pisut pingutust nõudev ettevõtmine, kuid tasub ennast kindlasti ära!
Nädala aja pärast on sul selge ettekujutus sellest, millele ja kuidas sa oma aega kulutad. Nüüd näed sa ka seda, millele sa aega lihtsalt raiskad.

VIIVITAMISTE ÜLETAMINE!
Paljud inimesed arvavad, et kui neil on mõni ülesanne täita, siis: "Ma võin teha seda hiljem!" Viivitamine on suur probleem, mille tulemuseks on aja ja motivatsiooni kadu. Kui sa kuulud nende inimeste hulka, kellel on raske ülesannet alustada, siis järgnevalt on toodud mõned nõuanded, kuidas viivitamisest üle saada:

1. Ära muretse! Ära arva, et su ülesanded on teostamatud. Ära kunagi mõtle tervele ülesandele korraga, vaid lahuta see väiksemateks osadeks ja tee esimene samm.
2. Ära alahinda ennast. Kui sa kahtled oma oskustes ja võimetes, siis sa ei õnnestu. Ole kindel selles, mida sa saavutada tahad! Usu endasse!
3. Premeeri ennast *selle järel* kui sa oled oma ülesande(d) täitnud. See võib olla uus CD, sinu lemmikjäätis või vaba õhtupoolik ujulas.
4. Leia endale "viivitamise semu". Otsi keegi, kellel on samasugused ülesanded ning hoidke teineteist oma asjadega kursis. Kehtestage tähtajad ja see, kes saab asjadega hiljem valmis, teeb teisele jäätise välja.

TEEME SEDA!
Parim viis oma ülesandeid korraldada on panna need tähtsuse järjekorda. Selleks võid sa kasutada *Eisenhower'i meetodit*.

1. Koguge kokku kõik ülesanded, mis ootavad lahendamist.
2. Hinnake kõiki ülesandeid nende tähtsuse ja pakilisuse seisukohast ning asetage nad järgmisse raami:

	kiireloomuline	vähem kiireloomuline
tähtis	- … - … - …	- … - … - …
vähemtähtis	- … - … - …	- … - … - …

3. Täida tähtsad ja kiireloomulised ülesanded koheselt.
4. Seejärel täida ülesanded, mis on tähtsad, kuid vähempakilised.
5. Täida ülesanded, mis on kiireloomulised, kuid vähemtähtsad.
6. Lõpuks, kui tähtsad ja kiireloomulised ülesanded on täidetud, soorita vähempakilised ja vähemtähtsad ülesanded.

Selleks, et saada elukestvaks õppijaks, peavad õpilased õppima hindama omaenda õppeprotsessi ja õppe-edu. Hinnates omaenda õppe kvaliteeti, saavutavad õpilased oma töö suhtes vastutustunde. Õpilased hakkavad märkama oma tugevaid külgi ning nõrkusi; nad hakkavad genereerima ideid selle kohta, kuidas parandada oma õppe kvaliteeti ning kuidas püstitada saavutatavaid eesmärke.
Enesehinnanguks võib kasutada enesehinnangu vorme, päevikuid, oma töö kirjalikke kokkuvõtteid, esitada küsimusi, vestelda kaaslaste ja õpetajaga. Seda tehes hakkavad õpilased mõistma, mida nad teavad, mida nad ei tea, mida nad sooviksid teada, kuidas edukalt õppida jne.

- Efektiivne hindamine on kestev protsess. See on pigem hinnangu andmine õppimisele ajas, mitte niivõrd tulemuste hindamine.
- See peaks olema õppija ja õpetaja vaheline koostöö.
- Hindamine peab olema usaldusväärne.

KÄESOLEVA TÖÖLEHE EESMÄRGID

Tööleht teeb õppijad teadlikuks oma õpeprotsessile hinnangu andmise tähtsusest ning annab neile nõu, kuidas kasutada enesehindamise strateegiaid.

PRAKTILINE HARJUTUS KLASSIS

TEGEVUSE NIMETUS	**"TUNNI HINDAMINE"**
AJAKASUTUS	15 minutit
EESMÄRGID	Arendada päevikut kirjutades enesehindamist.
VAJALIKUD VAHENDID	Paber, (pasta)pliiats
JUHEND	Õpetaja palub õpilastel enesehindamise meetodina kirjutada päevikusse vastused küsimustele: 1 Mida ja kui palju oled sa sel korral õppinud? 2 Mis aitas sul sel korral edukalt õppida? 3 Missugused probleemid sul sel korral õppimise juures esinesid ning mis olid nende probleemide põhjused? 4 Mis ideid on sul kindlaks tehtud problmeemidest üle saamiseks? 5 Mida sa edaspidi teed? Lõpus korjake vastused kokku ning arutage läbi, kuidas see töötas ning mismoodi on võimalik meetodit täiustada.

KAS SA TEAD, KUIDAS JA MIDA SA ÕPID?
Enesehinnang on suurema edu võti. Hindamine tähendab siinkohal iseenda õppimisstrateegia ja edusammude kvaliteedile hinnangu andmist eesmärgiga õppida tulevikus tulemuslikumalt.

© sassi / pixelio.de

ENESEHINNANG ON TÄHTIS SEETÕTTU, ET …
- see aitab sul tundma õppida sinu enda õppimis strateegiaid,
- sul on suurem kontroll oma töövõtete ja protseduuride üle,
- paraneb sinu vastutustunne,
- see aitab sul kavandada õppetegevusi,
- see aitab sul tõhusamalt oma tööd hinnata.

PÜSTITA EELNEVALT EESMÄRGID!
Selleks, et oma sooritust hinnata, on sul tarvis eelnevalt paika panna hindamiskriteeriumid. Mõtle läbi, mida sa tahad saavutada.
Võibolla soovid sa …
… omandada teadmisi … kohta … [spetsiifiline küsimus või teema],
… jõuda valmis … [aeg või kuupäev].

Peale eesmärkide püstitamist suudad sa hinnata, kas sa saavutasid need või on veel ruumi täiustamiseks. Küsi endalt:
- Kas ma olen omandanud uusi teadmisi? Kas ma olen omandanud planeeritud teadmisi? Kui ei, siis miks? Kus ilmnesid probleemid?
- Kas ma täitsin oma ülesande õigeaegselt? Kui ei, siis mis olid selle põhjused? Millele sa kulutasid asjatult aega?

SIIN ON MÕNED NÄPUNÄITED SINU ÕPPEPROTSESSI EFEKTIIVSEKS HINDAMISEKS:
- Ole realistlik: hinda ennast objektiivselt;
- Ole spetsiifiline: hinda oma tugevusi;
- Ole aus: ole aus oma tugevuste ja nõrkuste suhtes;
- Ole täpne: kirjelda täpselt, mida sa silmas pead (eesmärgid, raskused jne);
- Ole konstruktiivne: kirjelda oma kahtlusi ja paku välja lahendusi.

TEHKEM SEDA!

HINDA ENNAST! PEA ÕPPEPÄEVIKUT!
Enesehindamiseks võid sa pidada päevikut. See on sinu õppeprotsessi hindamise vahend. Päevik aitab õppida nii edust kui ebaedust ja vigadest. Tulemuseks on, et sa püüad samu vigu teisel korral vältida. Sul tekib võimalus planeerida teadlikult, mida sa soovid teha ja muuta.

ÕPPEPÄEVIKU HEAD OMADUSED
- See aitab sul mõista oma õppimiskogemusi;
- See aitab sul teadlik olla uutest teadmistest ja sellest, kuidas sa need omandasid;
- See aitab sul kindlaks määrata sinu õppimisega seotud probleeme ning nende lahendamise võimalusi.

KUIDAS SEDA TEHA?
- Kasuta oma mõtete ülestähendamiseks märkmikku;
- Ära kuluta õppimispäeviku täitmisele rohkem kui 5 minutit päevas;
- Vaata kord nädalas kirjapandu üle;
- Vaata kord kuus kirjutatu põhjalikumalt üle ja tee järeldusi.

MIDA KIRJA PANNA?
Esmalt pane kirja kuupäev ja aeg, siis sa jäädvustad…
- Missugused tegevused/olukorrad/kogemused olid kerged või rasked;
- Ootamatud probleemid või küsimused;
- Kombeid/tavasid, mis sul on ja mis aitasid sul oma eesmärke saavutada;
- Mida sa tunned ülesandeid täites;
- Kui tõhus sa oled teiste tagasisidet kasutama või eesmärke saavutama;
- Muid asju, mida sa pead oluliseks.

- Probleemõppe ning kompetentsustele orienteritud õppe teoreetilisi probleeme kodanikuhariduses
- õppijakesksed aktiivõppe meetodid aktiivses kodanikuõpetuses
- Õpilaste hindamise võimalused kompetentsustele suunatud õppes

PROBLEEMÕPPE NING KOMPETENTSUSTELE ORIENTERITUD ÕPPE TEOREETILISI PROBLEEME KODANIKUHARIDUSES

„Õppimine on aktiivne teadasaamise protsess, mitte passiivne kuulamine“

SISSEJUHATUS

Kuus õpilast (10. klassist) istuvad ringis ja vestlevad elavalt, kõigil paberid ja märkmeblokid ees, arvuti seina ääres laual on ühendatud Internetiga. Peter ütleb, et ta luges, et veerand saksa noortest vanuses 12 - 19 aastat teab kedagi, kes on langenud kiusamise ja rünnakute alla Interneti sotsiaalvõrgustikes. Tema klassikaaslased kahtlevad, kas see näitaja saab nii kõrge olla ning arvavad, et küberkiusamist tuleb sagedamini ette nooremate kui 15 - 16 aastaste puhul. Samal ajal kui Peter kontrollib oma andmeid üle, küsib Anne: "Mida teised leidsid küberkiusamise statistika kohta Euroopas?"

© Zentrum *polis*

© photobility, wwwfotolia.de

Mida õpilased selles stsenaariumis teevad? Nad osalevad probleemõppes ning jagavad omavahel teavet, mida nad iseseisvalt sotsiaalvõrgustikes toimuva küberkiusamise kohta on leidnud. Mõne päeva pärast koostab see rühm ettepanekud ja strateegiad selle kohta, kuidas piirata küberkiusamist oma koolis ning esitavad need kooli õpilasnõukogule.

Kas te soovite rohkem teada saada probleemõppe kohta? Järgnevast materjalist leiate te ülevaate probleemõppe teoreetilise tausta kohta, samuti praktilisi nõuandeid vastava õppekava koostamiseks ning praktilisi ülesandeid. See võib teid abistada leidmaks niisuguseid probleemõppe mudeleid, mis sobivad teie õpe-eesmärkidega ja teie klassi tingimustega.

↻ Probleemõppe moodulite kohta vaata: DEMOKRAATIA, EUROOPA, INIMÕIGUSED ja MIGRATSIOON (ajaline kestus: ca 6 – 8 tundi), mis on esitatud DVD-l ja VOICE kodulehel www.voice-comenius.org > materials.

1. ÜLEVAADE PROBLEEMÕPPEST

A) KUIDAS JA MILLAL PROBLEEMÕPE TEKKIS?

Alates sellest ajast kui inimkond Maal elab, oleme probleemõppega kokku puutunud – siis kui otsiti toitu, peavarju ja võimalusi ellujäämiseks, mõnikord lausa ohtlikes tingimustes. Haridussüsteemis hakati probleemõppega esimest kord tegelema 1960-ndatel aastatel Kanadas (McMaster'i ülikoolis). Selle juurutamiseks olid praktilised põhjused, kuna meditsiinierialade üliõpilaste õpetamisel osutus efektiivsemaks teha seda traditsiooniliste passiivsele kuulamisele keskenduvate meetodite asemel probleemide lahendamise kaudu. Ilmnes, et töötamine probleemide lahendamise kallal osutus üliõpilasi motiveerivaks ja stimuleerivaks tegevuseks. Sellest ajast alates on probleemõpe levinud laialt üle maailma ning üle erialade.

B) MIS ON PROBLEEMÕPPE PÕHIELEMENDID?

Probleemõpe on õppemeetod, mis kasutab õppeimpulssidena "reaalse elu" probleeme. Kõikides oma mitmekesistes variantides iseloomustavad probleemõpet järgmised kriteeriumid (Barrows'i järgi, 1996):

■ Õpe on õppijakeskne ■ Õppimine toimub väikestes rühmades ■ Õpetajad on abistajad ja juhendajad ■ Probleemid on töö fookuseks, õppimise stiimuliks ning probleemide lahendamise õppimise "mootoriks" ■ Uut informatsiooni omandatakse iseseisvalt õppides.

Terry Barrett (2005) sõnastas probleemõppe operatsionaalse definitsiooni ning kirjeldas esimesena, kuidas seda meetodit kasutada saab:

1. *Esmalt tutvustatakse õpilastele probleemi.*
2. *Õpilased arutavad probleemi väikestes rühmades (probleemõppe tund).*
   a. *Nad selgitavad asjakohaseid fakte.*
   b. *Nad defineerivad probleemi.*
   c. *Nad korraldavad oma varasematel teadmistel põhineva ajurünnaku.*

d. Nad teevad kindlaks, mida nad peavad probleemi lahendamiseks veel teada saama, mida nad seni ei tea (õppeküsimused).
e. Nad arutavad läbi probleemi põhjused.
f. Nad koostavad probleemiga töötamiseks plaani.

3. *Õpilased tegelevad probleemi lahendamise ülesannetega väljaspool õppetundi. Teabeallikatena kasutatakse: raamatukogu, andmebaase, Internetti ja inimesi.*
4. *Nad tulevad kokku probleemõppe tunnis ning jagavad informatsioon, õpetavad üksteist ja töötavad ühiselt probleemi lahendamise kallal.*
5. *Nad esitlevad ja tutvustavad oma probleemi lahendusi.*
6. *Nad võtavad kokku, mida probleemi lahendades õpiti. Igaüks, kes protsessis osales, annab hinnangu individuaalsele ja paaris/rühmatööle ning juhendaja rollile probleemi lahendamises, aga ka igaühe panusele protsessi jooksul.*

C) MIS ON PROBLEEM PROBLEEMÕPPES?

Kogu õppeprotsessi lähtekohaks on hästi esitatud, kompleksne ning avatud reaalse elu probleem. "Probleem" ei tähenda probleemõppes ilmtingimata "raskust", see võib olla mõni väljakutse, dilemma, keerukas küsimus või millegi sooritamine ehk rajamine. Õpilastele probleemi esitamiseks on mitmeid mooduseid (stsenaariumid, mõistatused, diagrammid, artiklid, dialoogid, tsiteeringud, karikatuurid, e-mailid, posterid, luuletused, füüsilised objektid või videoklipid jne). Erinevalt paljudest õpetajale orienteeritud õppevormidest ei saa õpilased alguses teadmisi või lähteandmeid.

D) KOMPETENTSUSTELE ORIENTEERITUS JA PROBLEEMÕPE

Probleemõpe on kompetentsustele orienteeritud õppestrateegia, mis pakub õppijatele võimalusi täiustada elukestva õppe oskusi. Kompetentsuste kontseptsioonid ja mudelid (suunatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele) kodanikuhariduses (EDC/HRE) on mitmekesised ning sagedaste diskussioonide objektid. (vaata VIITED, *Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education* või *European Reference Framework for Lifelong Learning).*

VOICE'i projekti kontekstis, pidades silmas selle eesmärki edendada aktiivseks kodanikuosaluseks vajalikke põhikompetentsusi, on neid kolm põhilist gruppi:

- **õppima õppimise kompetentsus** (st oma õppeprotsessi organiseerimine, uute teadmiste hankimine ja seostamine oskuste ning enesejuhtimise strateegiatega)
- **metoodilised kompetentsused** (st võime leida ja kasutada sobilikke allikaid ning andmeid või esitlusoskusi)
- **sotsiaalsed- ja kodanikukompetentsused** (st rühmatöö alased oskused, poliitilise analüüsi ja hindamise oskused, poliitiline otsustamine ning tegutsemine).

PROBLEEMÕPPE ABIL KUJUNDATAVATE KOMPETENTSUSTE JA OSKUSTE MUDEL

(Agnes, Weber'i mudeli põhjal 2004)

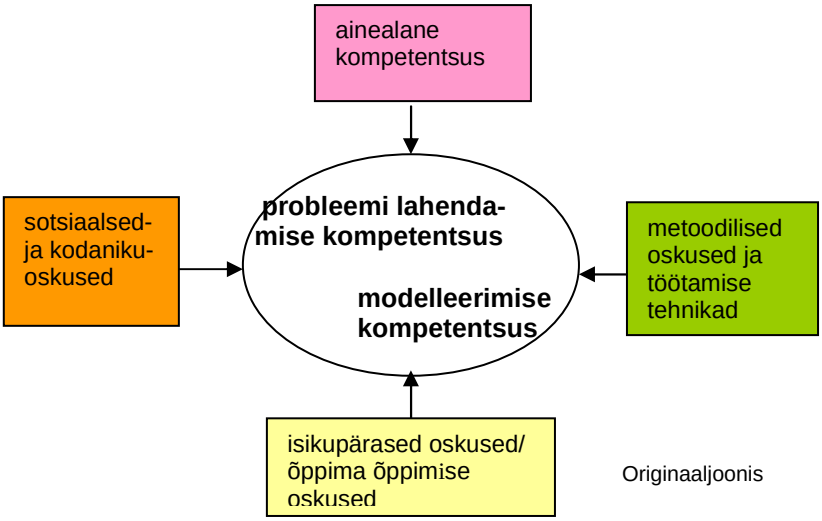

Originaaljoonis

VÕTMEKOMPETENTSUSED: PRAKTILISI NÕUANDEID

Kas te arvate, et teie õpilastel oleks vaja mõnede kompetentsuste alal probleemõppe juurde asumisele eelnevat treeningut? Kas te otsite metoodilist abi selle kohta, kuidas luua vastavaid võimalusi?

Vaadake VÕTMEKOMPETENTSUSTE MOODULITE töölehed (õpilastele ja õpetajatele), mida te võite kasutada paindliku töövahendina õpilastes võtmekompetentsusi kujundades.
Näited:
► Rühmaesitlus: mida on selle korraldamiseks tarvis? Vaadake Õpetajaraamatut *ESITLUSOSKUSTE KOHTA*
► Mida peaks moderaator rühmadiskussiooni ette valmistades silmas pidama? Vaadake Töölehte *DISKUSSIOON: ARVAMUSE AVALDAMINE, OSALEMINE JA MODEREERIMINE*
► Abivahendid, mis toetavad õpilasi iseõppimisel (nt kirjalik ülesannete leht) võite te leida Õppima õppimise oskuste töölehed: *TÖÖ KORRALDAMINE*, *AJAKASUTUS* ja *ENESEHINNANG*.

E) PROBLEEMÕPPE PÕHIMÕTTED JA FILOSOOFILINE TAUST

Konstruktivism: probleemõpe tuleneb konstruktivistlikust õppimiskäsitlusest. Õppijad ise konstrueerivad oma teadmisi, õpitulemused kujunevad õppijate tegevustest. Nendel kognitiivsetele teooriatel on kaks tähtsat aspekti: õpilased töötavad probleemide kallal, mis on tähtsad ja asjakohased. Teiseks püüavad nad ise täita tühikuid, kui õppe käigus ilmnevad asjaolud, mida nad ei tea või ei mõista. Nad koostavad õppe eesmärgina küsimustiku, millele tuleb vastata. Seetõttu oleks vaja, et õppijatel ei oleks eelnevalt eriti palju teadmisi probleemi kohta.
Interdistsiplinaarne ja multidistsiplinaarne lähenemisviis: Probleemõpe on nii interdistsiplinaarne kui multidistsiplinaarne ning väljub ainekeskse õpetuse raamest.
Õppijakeskne ning õpilasele fokusseeritud õppeviis*:* Probleemõppe üheks olulisemaks karakteristikuks on üleminek õpetamise paradigmalt õppimise paradigmale, mis seisneb keskendumises sellele, mida õpilased õpivad, mitte aga sellele, mida õpetaja õpetab.
Õpetaja/tutori roll: Õpetajad, kes rakendavad koolis probleemõpet, muutuvad *sisuedastajatest vahendajateks ("kõrvalseisvaks juhendajaks").* Sõltuvalt õppijate kogemustest ja vanusest täidavad õpetajad probleemõppes erinvaid rolle – traditsioonilist rolli (protsessi alguses ja lõpus) ja juhendaja rolli (kogu protsessi koordineerija ning sujuv vahendaja rolli, kes liigub rühmast rühma ja toetab õppijaid).

2. PROBLEEMÕPE KUI ÕPPESTRATEEGIA KOOLI KONTEKSTIS

Võrreldes Põhja-Ameerikaga ei ole probleemõpe enamiku Euroopa koolide õppekavades leidnud õppestrateegiana arvestatavat kohta. Kutsekoolid ja kaubanduslikud õppeasutused näivad silmapaistvamad probleemõppe põhjalikumal ja süstemaatilisemal kohaldamisel pikema ajavahemiku jooksul, kuigi usaldusväärset statistikat sel alal siiski ei ole.
Sellegi poolest väidavad paljud õpetajad, et probleemõpe kui termin on neile tuntud ning nad kasutavad seda ühel või teisel moel (kas siis vähemkeerukal kujul või hübriidvormides).
On olemas arvukalt kirjeldusi selle kohta, kuidas enamasti Põhja Ameerikast tulenevat probleemõpet kasutatakse probleemide käsitlemisel. Siiski kasutatakse seda mudelit põhi- ja keskkoolis üsna vähesel määral ja sedagi kui hübriidi või siis väikesemahaulsite probleemülesannetena.

Viimastel aastakümnetel on probleemõppe hübriidvormis levima hakanud, erinedes uurimisfaaside pikkuselt, keerukuselt, intensiivsuselt ning õppekeskkonna poolest. Mõned haridueksperdid väidavad, et probleemõpe võib esineda *mistahes* vormis, kui on tegemist probleemipüstitusega, millest õppes juhindutakse.
Probleemõppe "hübriidvormid" sisaldavad paindlikku struktuuri koos erinevate võimalustega – kasutatakse eelpoolkirjeldatud probleemõppe protsessi, kuid integreeritud võivad olla ka miniloengute sessioonid, välitööd, ekstratöötoad, ekspertintervjuud või temaatiliste stsenaariumite loov kasutamine.
Ükskõik missugune ülesanne, stsenaarium või raskusaste valitakse – see peab olema isiklikult motiveeriv ning sobima antud kooli konteksti.

3. PROBLEEMÕPPE PRAKTIKA JA TEGEVUSED KLASSIS

3.1 ÕPETAJA NÕUANDENURK

Kuidas võiksite te õpetajana korraldada probleemõppe protsessi, kuidas saate te õpilasi toetada ja stimuleerida nende enese poolt juhitavat õppimist? Kui te tunnete, et teil pole piisavalt kogemusi, alustage modifitseeritud ja väiksemahulisest probleemõppe vormist, mis vastaks teie ning teie õpilaste vajadustele. Te võite ka proovida erinevaid faase, elustades tavapärasemast õpetajapoolsest sisuesitlusest ja minna üle õpilaste avastusfaasile, mis on stimuleeritud probleemi tutvustamisega, pildiga või fotoga.
Ükskõik missuguse keerukusastme, kestuse või probleemi te valite, on teil tarvis enne probleemõppe juurde asumist vastata kahele põhiküsimusele:

Mis on mooduli õppetulemused? Mis on probleem, mis stimuleeriks õpilasi jõudma nende tulemusteni?

Õppekava kujundamisel võib abi olla järgmisest struktuurist:

- **ÕPPETULEMUSED**
  - Tehke selgeks õppekava mooduli õppetulemused.
- **STANDARDID VÕI VÕRDLUSALUSED**
  - Valige oma probleemõppe projekti jaoks välja 2 või 3 tähtsat standardit või võrdlusalust, määrake selle ajaline kestus ja sobivad hindamisstrateegiad (mõne probleemi saab lahendada kahe õppetunniga, teised võivad kesta nädalaid või isegi kuid).
- **PROBLEEM**
  - Kirjutage või valige probleem, mis tulenevalt tulemustest oleks õpilastele motiveeriv ning sobilik konkreetsele õpilaste grupile. Ühendage probleem õpilaste kontekstiga selleks, et kasutada reaalseid võimalusi.
  - Korraldage töö probleemi, mitte oma aine ümber.
  - Valige probleemi esitluse sobilik formaat (karikatuur, dilemma, stsenaarium, foto, e-mail, objektid, diagrammid, videod jne).
- **ÕPPIMINE MEESKONNAS**
  - Ärgitage koostööd, moodustades õppivad meeskonnad, ning eeldage, et iga õpilane demonstreeriks oma õppetulemusi kas "toote" või esitluse vormis.
  - Andke õpilastele võimalus oma õppekogemuste määratlemiseks.
  - Pärast väikeste rühmade moodustamist ja ülesannete/rollide jaotamist – juhataja või koordinaator, lugeja, jt mosaiikmeetodil (vaata http://www.jigsaw.org/steps.htm (EN) – tund algab.

3.2 ERINEVAT TÜÜPI ÜLESANDED

● probleemülesanded ● õppimisülesanded ● praktilised ülesanded ● strateegilised ülesanded ● diskussiooniülesanded ● probleemõppe digitaalsed vormid.

PROBLEEMÜLESANDED: esindavad probleemõppes kõige levinumaid vorme. Stsenaariumid võivad kujutada juhtumianalüüsi (probleemid "reaalsest elust") või simulatsioone.

- VOICE projekti Probleemõppe moodulid - DEMOKRAATIA, EUROOPA, INIMÕIGUSED ja MIGRATSIOON järgivad niisugust probleemõppe põhimõtet.

ÕPPEÜLESANDED JA PRAKTIKALE ORIENTEERITUD ÜLESANDED

Näide (keskmise astme keerukus): Tulevased paaristöö konflikti vahendajad loevad aktiivsest kuulamisest ja kommunikatsioonist. Nad õpivad aru saama märkuse neljast küljest (faktiline informatsioon, enesekohane ütlus, suhteindikaator ja kaebus) tutvudes Friedemann Schulz von Thun'i "nelja kõrva mudeliga". Inglisekeelne kokkuvõte sellest on leitav:

- *The Communication Model,* http://www.forumzfd-akademie.de/files/va_media/nid1517.media_filename.pdf (EN)

PRAKTIKALE ORIENTEERITUD ÜLESANNE järgneb eelmisele õppefaasile ja selle eesmärgiks on omandatud teadmiste kasutamine praktikas. Peale eelpoolmainitud kommunikatsiooni mudeliga tutvumist võib omandatud teadmisi hakata kasutama praktikale orienteeritud ettekujutletavas ülesandes:

David (11) suitsetab kooliõues, kus talle läheneb direktor. Stephan, kes tunneb häbi, katsub teda hoiatada: "Ole ettevaatlik, direktor tuleb!" David vastab: "Kas sa arvad, et ma olen pime?" Missugusele kõrvale tahtis Stephan rääkida? Missuguse "kõrvaga" võttis David Stephan'i teate vastu?

STRATEEGIAÜLESANDED

Strateegiaülesanded eeldavad komplekssed oskusi ja toimingute head ettevalmistatust. Koolis esinevad need enamasti simulatsioonimängudena. Loodud on ka lai valik metoodilisi eripärasusi. Keskmise raskusastme näide: (on kasutatav ülaltoodud praktikale orienteeritud ülesande puhul):

Kujutlege ette, et te olete paarivaidluse konfliktilahendaja ning olete kutsutud vahendajaks järgmises konfliktsituatsioonis: "*Kooli õues loobivad Pele ja Max Kevini koolikotti, kes tulutult püüab seda kätte saada. Klaasikaaslased vaatavad seda stseeni kõrvalt ja käratsevad. Kui Roland hüüdis "Lõpetage!", lõi Pele teda näkku.*

Kõrgema keerukusastme näited (10. - 12.) klass:

Teema: Rühma vihavaen "Noorterühma selle kuu tegevusplaanis oli kohtumine linnavolikogus. Teil on 10 minutit volikogule oma ettepanekute/strateegiate/plaanide esitamiseks, mille abil lõpetada noorterühmade kuritegevus ja luua paikkonnas turvaline keskkond."

⌦ Stsenaarium on kujundatud Theresa McAbee (Secondary PBL Project, 2008 - 2009) "Hate Free? Can We?", eeskujul. Väga detailse inglise keelse stsenaariumi, standardid, protseduurijuhised ja hindamise alused saab alla laadida: http://wveis.k12.wv.us/Teach21/public/Project/Guide_print.cfm?upid=3300&tsele1=4&tsele2=111 (EN)

Teema: Fantaasiariik (Xlandia) "Te olete ÜRO fantaasiariigi *Xlandia valitsuse rakkerühma liikmed ning soovitate, missuguse valitsuse peaks seal rajama, et riigist kujuneks edukas demokraatia".*

⌦ Allikas: *A government for Xlandia:* See õppeülesanne asetab õpilased ÜRO erinevate demokraatlike riikide esindajatest moodustatud rakkerühma liikmete rolidesse (2004, Buck Institute for Education, Canada) http://www.bie.org/images/uploads/curriculum_units/xlandia.pdf (EN)

DISKUSSIOONÜLESANDED TÖÖRÜHMA TÜÜPI SESSIOONIDES

Diskussioonülesannete püstitamiseks on väga lai teemade ring. Põhimõtteliselt toimub protseduur järgmiselt:

1 tund (kui ajaressurss on piiratud, sobilik ka nooremate õpilastele): ▪ Luuakse väikesed rühmad; ▪ Tundmatud mõisted arutatakse läbi, sõnastatakse probleem ning kogutakse erinevad arvamused ja seisukohad; ▪ Rühmad struktureerivad seisukohti: *püüdke välja tuua kõige tähtsamad seisukohad ning arutlege nende üle süvitsi;* ▪ Õpilased vahetavad informatsiooni ja sõnastavad järeldused.	2 tundi (10 – 12 klass): ▪ Õhkkond on loodud ja rollid on jaotatud (koordinaator / juhataja, aja jälgija, protokollija); ▪ Juhataja loeb ette stsenaariumi; ▪ Ajurünnak (*kõik mida te teate või olete kogenud või mille suhtes teil on stsenaariumiga seoses huvi*); ▪ Diskussioon on kokku võetav peateemaks ▪ 1 või 2 puudujääki õpilaste teadmistes tuuakse esile; ▪ Edasine õpe ja edasine diskussioon/lühi infootsing; ▪ Teine tund (tulemuste esitlemine).

DIGITAALSED PROBLEEMÕPPE VORMID: sisaldavad segu online-õppetundidest ja *tavalistest* õppetundidest (segaõpe). Niinimetatud "jagatud probleemõpe" eeldab on-line probleemõppe kasutamist.

⌦ *Artikkel: The STEP Environment for Distributed Problem-Based Learning on the World Wide Web (by Constance A. Steinkuehler, Sharon J. Derry, David K. Woods, & Cindy E. Hmelo-Silver)* http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.16.8108&rep=rep1&type=pdf (EN)

Mõned ülalesitatud näidetest on võetud: http://methodenpool.uni-koeln.de/problembased/beispiel.html (DE)

3.3 TUNNI MUDELID

On olemas kaks põhilist probleemõppe mudelit:

A) PROBLEEMÕPPE TUNNI MUDEL (Barrows**,** 1989)

Õpikased koostavad probleemõppest toimunud diskussiooni kohta tahvlile järgmise struktuuri ja pealkirjade all kokkuvõtte.

Ideed/Hüpoteesid	Faktid / Mida me teame (süntees & re-süntees).	Mida meil on tarvis teada (õppeküsimused /õppeülesanded).	Mida me peame informatsiooni saamiseks tegema (tegevusplaan).

Õpilased arutlevad probleemide üle ja sõnastavad neid vastvalt oma algteadmistele, püstitavad hüpoteese, määratlevad õppe-eesmärgid ja korraldavad õppeprotsessi. Peale lahenduste leidmise võivad nad oma tulemused tervele klassile ette kanda.

B) SEITSME HÜPPE MEETOD (Schmidt and Moust, 2000)
Järgnevat "seitsme hüppe meetodit" koos ülesandega võite te klassi proovida.

Õppeained: kodanikuõpetus/ühiskonnaõpetus, ainetevaheline
Vanus: sobiv õpilastele vanuses 16 kuni 18 aastat
Stsenaariumi eesmärkide tundmaõppimine:
- Mõista, mis on ACTA (*Anti-Counterfeiting-Trade-Agreement*) ja selgitada sellega seonduvat probleemi;
- Mõista ACTA ümber toimuvat diskussionni (et hinnata ACTA poolt ja vastuargumente) ;
- Mõtiskleda võimaliku grupi surve üle eakaaslastele.

Stsenaarium:
Melinda on 16-aastane kutsekooli õpilane (10. klassist). Hiljaaegu alustas rühm tema koolikaaslasi protestikamapaaniat ACTA vastu. Nad tahavad veenda võimalikult paljusid noori ja täiskasvanuid kirjutama alla petitsioonile, millega kutsustakse üles avaldama poliitikutele survel mitte ratifitseerima lepingut. Klassikaaslane, kes on Melinda sõber, kutsub ka Melindat petitsioonile alla kirjutama. Melinda ei ole hästi kursis ACTAga seoses toimuvaga, ehkki ta on lugenud ühte vastavasisulist ajaleheartiklit. Sa oled üks Melinda paremaid sõpru. Ta küsib sinult, kas sina kirjutaksid petitsioonile alla kui sa oleksid tema olukorras.

1 samm: Tee selgeks tudmatud mõisted ja kontseptsioonid (nt ACTA).

2 samm: Defineeri probleem, loetle selgitamist vajavaid küsimusi.

Probleem(id)/potentsiaalsed definitsioonid:
- Sõber on teinud Melindale ettepaneku kirjutada alla ACTA ratifitseerimise vastasele petitsioonile. Melinda ei ole seni ACTASsse puutuva probleemistikuga kokku puutunud.

Orienteering 2. sammu suhtes: Küsin endalt, kas ….

3 samm: Analüüsi probleemi. Korralda ajurünnak, püüa pakkuda nähtuse kohta välja nii palju erinevaid selgitusi kui võimalik. Kasuta oma varasemaid teadmisi ja üldist arvamust.

Orienteering 3 sammu suhtes: Ma arvan, et …

4 samm: Püüa kirjeldada probleemi kujunemise protsessi (vastavalt sellele, kuidas sa arvad). ACTA kohta võiks see olla (mõned näited).

ACTA leping	*ACTA-t pooldavad argumendid*	*ACTA vastased argumendid*	*Mis kutsub noortes esile protestid ACTA vastu?*
ACTA õiguslikud raamid, EL direktiivid ja kohalikud seadused	*rühmade surve (?)*	jne	jne

5 samm: Formuleeri küsimused iseseisvaks õppeks.

6 samm: Täida lüngad oma teadmistes iseõppimise teel.

7 samm: Jaga oma tulemusi teiste grupiliikmetega ja integreeri teadmised nähtuse asjakohasesse selgitusse.

Kõik rühma liikmed esitavad oma töö tulemused teistele. Varasematele arvamustele alane diskussioon ja reflektsioon, neile hinnangu andmine. Uute teadmiste ja seisukohtade integreerimine.

HARIDUSLIKUD RESSURSID

- Delaware Ülikooli kodelehekülg: Sissejuhatus probleemõppesse koos paljude näidisprobleemidega erinevatest valdkondadest: http://www.udel.edu/inst/ (EN)
- Õppejuhised ja strateegiad (rahvusvaheline, õppijakeskne, avalik hariduslik materjal 37 keeles): www.studygs.net/pbl.htm (EN)
- Projektõpe, probleemõppele sarnanev metoodika. (vt Buck Institute for Education materjalid): www.bie.org/index.php/site/PBL (EN)

VIITED

- Barrett, Terry (2005): Understanding problem-based learning (article in: Handbook of enquiry and problem-based learning. Irish case studies and international perspectives. Editors: Barrett, Terry; Labhrainn, Ian Mac, Fallon, Helen): www.nuigalway.ie/celt/pblbook/, www.aishe.org/readings/2005-2/chapter2.pdf
- Barrows, H. S. (1996): Problem-based learning in medicine and beyond: A brief overview. In Wilkerson, L, & Gijselaers, W.H. (eds.). *New directions for teaching and learning, vol. 68. Bringing problem-based learning to higher education: Theory and practice*, pp. 3-13. San Francisco: Jossey-Bass.
- Delisle, Robert (1997): How-to Use Problem-Based Learning in the Classroom. Association for Supervision and Curriculum Development
- Savoie, J.M., & Hughes A. S. (1994): Problem-based Learning as Classroom Solution. Educational Leadership 52, no. 3
- Euroopa Nõukogu kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse harta – Soovitus CM/Rec(2010)7 ja selgitav memorandum (2010, inglise, prantsuse, vene ja türgi keeles): http://book.coe.int/EN/ficheouvrage.php?PAGEID=36&lang=EN&produit_aliasid=2552
- Kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse harta tekst (inglise ja prantsuse keeles): http://act4hre.coe.int/rus/Learning/Training-courses/Charter-on-Education-for-Democratic-Citizenship-and-Human-Rights-Education (EN)
- Üleeuroopalised suunised elukestvaks õppeks http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc42_en.htm (20 keeles) Eesti keeles: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:ET:PDF

ÕPPIJAKESKSED AKTIIVÕPPE MEETODID AKTIIVSES KODANIKUÕPETUSES

EUROOPALIK LÄHENEMINE AKTIIVÕPPELE KODANIKUHARIDUSES

Kodanikuõpetus, tema põhisisu ja mõisted on kaasaegses Euroopas tekkinud erinevates ajaloolistes ja poliitilistes oludes ning on seega riikide lõikes varieeruvad. Euroopas elamine nõuab oma kodanikelt siiski teatud sarnaseid teadmisi ja oskusi, et meie kontinendi eripalgelises, dünaamilises ja mõnikord vastuolulises elus edukalt osaleda. Üldiselt on Euroopas valitsemas arvamus, et aktiivõpe ja aktiivsed õpistrateegiad on kodanikuõppe seisukohalt tähtsad.

Euroopa Nõukogu on pööranud palju tähelepanu kodanikuõpetusele ja aktiivseks kodanikuks kasvamisele. Nõukogu on publitseerinud hulgaliselt materjale alates poliitilistest dokumentidest lõpetades praktiliste käsiraamatutega, mida klassis võiks kasutada selleks, et toetada õpetajaid eesmärgiga aidata neil korraldada kodanikuõpetust võimalikult huvitavalt ja tulemuslikult.[2] Gabriella Battaini-Dragoni Euroopa Nõukogu Hariduse, Kultuuri, Pärandkultuuri ja Noorsoovaldkonna peadirektor on eriliselt rõhutanud, et aktiivõpe "…on erilise tähtsusega, kui meie ühiskonnad tahavad tõesti koos edasi liikuda demokraatia ja inimõiguste arenguteel. See on kesksel kohal, kui tahame kindlustada, et tänased ja tulevaste aegade kodanikud – nii noored kui vanad - on asjakohaselt ette valmistatud oma rollide täitmiseks vastutustundlike kodanikena nii oma kogukonnas kui laiemalt Euroopas ja kaugemalgi".[3]

MIS ON AKTIIVNE JA INTERAKTIIVNE ÕPPIMINE?

AKTIIVÕPE

Haridustöötajate kasutuses on termin "aktiivõpe" rohkem intuitiivne mõistmine kui üldine definitsioon. Siiski on olemas mõned üldiselt tunnustatud aktiivõppe kriteeriumid:

© Sulev Valdmaa

- Õpilased teevad midagi selleks, et avastada, töödelda ja rakendada informatsiooni. Aktiivõpe toimub siis, kui õpilastele antakse võimalus astuda interaktiivsemasse suhtesse õppekursuse sisuga ja mille käigus neid julgustatakse pigem looma kui lihtsalt vastu võtma uusi teadmisi.
- Õpilased tegelevad ülesannetega, mis on seotud **analüüsi**, **sünteesi ja evalvatsiooni ehk hindamisega**. Selles kontekstis tähendavad aktiivõpetuslikud strateegiad niisuguseid tegevusi, mis kaasavad õpilasi mingisse tegevusse ja panevad neid mõtlema selle üle, mida nad teevad.[4]

- Praktilisel tasemel sisaldab aktiivõpe kõike, alates kuulamispraktikast, mis aitab õpilastel süveneda sellesse, mida nad kuulevad, kuni lühikeste kirjalike harjutusteni, milles õpilased reageerivad loetud materjalile, keerulistele rühma-harjutustele, milles õpilased rakendavad kursuse materjali "reaalse elu" olukordadele ja/või uutele probleemidele.
- Aktiivõppe keskkonnas, õpetajad pigem vahendavad kui dikteerivad, kuidas õpilased õpivad. Aktiivõpe lubab õpilastel õppida klassiruumis pigem õpetaja/juhendaja ja teiste õpilaste abiga kui täiesti omaette.

Uuringud on näidanud, et aktiivõpe on erakordselt efektiivne õpetamise tehnika. Kui võrrelda aktiivõpet traditsiooniliste õpetamismeetoditega (nt loeng), omandavad õpilased rohkem materjali, mäletavad infot kauem ja neile meeldib tund rohkem.

Probleemipõhine õpe on üks õppemeetoditest, mis edendab aktiivset õppimist, keskendudes "reaalse maailma" probleemile kui impulsile õppimiseks.

↻ *Kas sa soovid rohkem teada saada probleemõppest? Sa leiad teoreetilisi ning praktilisi juhiseid* ÕPETAJAKOOLITUSE MOODULID: *KOMPETENTSUSTELE ORIENTEERITUD PROBLEEMÕPE KODANIKUÕPETUSES*

[2] Euroopa Nõukogu kodulehel kättesaadavad materjalid: http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/education/E.D.C/

[3] D. Kerr, B. Losito, and others. Strategic support for decision makers. Policy tool for education for democratic citizenship and human rights Drawing upon the experiences of the Council of Europe's EDC/HRE project. Strasbourg 2010.

[4] Charles C. Bonwell and James A. Eison. Active Learning: Creating Excitement in the Classroom. http://www.ntlf.com/html/lib/bib/91-9dig.htm.

INTERAKTIIVNE ÕPPIMINE

Interaktiivne õppimine tähendab informatsiooni omandamist interaktiivsete vahenditega (hands on: mida saab käega katsuda). Interaktiivse õppimise vastand on passiivne õppimine, mis tähendab vaid õppeprotsessi vaatlemist või lihtsalt informatsiooni ärakuulamist. Tänaseks on interaktiivne õpe koolides laialt levinud ja sisaldab sageli arvutite jm käega katsutava (instrumentaariumi) kasutamist. Mõnikord kasutavad õpetajad interaktiivset õppimist selleks, et köita õpilasi ja äratada neis huvi aine sisu vastu, kuna nad ei suuda alati edukalt kaasata õpilasi ainega tegelema "Õpilased ei tule kaasa" kui kasutatakse tavalist loenguformaati. [5] Enamik õppesisu, sh kodanikuõpetus ja demokraatiaharidus, on paremini mõistetavad, kui kasutatakse interaktiivset õppimist.

AKTIIVÕPPE TOOMINE KLASSI

Aktiivõppe tehnikate kasutamine klassis võib olla väljakutseks nii õpetajatele kui õpilastele, kes pole selle õppeviisiga harjunud. Õpetaja loobub oma kesksest rollist "eksperdina," "grupi liidrina," "kontrolli ja autoriteedi allikana", kui ta saab vahendajaks ja õpilased võtavad endale suurema vastutuse mitte ainult selle eest, mida nad õpivad, vaid ka kuidas nad õpivad. Aktiivõpe klassis tähendab/nõuab õpilastelt tegutsemist. Neil on võimalus avaldada isiklikke arusaamu ja esitada interpretatsioone, kujundada ise oma vastuseid. Protsess lubab õpilastel katsetada oma ideedega, kujundada mõisteid ja integreerida mõisteid süsteemideks. Pealegi võib see positiivselt mõjutada õpilaste suhtumist iseendasse ja kaaslastesse õppeprotsessis, edendada meeskondade moodustumist klassis. Aktiivõpe avab uue ruumi sotsiaalse kogemuse saamiseks õpilaste omavahelises suhtelemises kui ka suhtlemises õpetajaga.

Õpetaja seisukohalt aitab aktiivõpe paremini pakkuda seda, mida õpilased vajavad ning valida just selline raskusaste, mis on sihtgrupile sobivaim. Samuti annab aktiivõpe õpetajale aega täita õpetaja ülesandeid treenerina, kuulajana, nõustajana.

MÕNED ÕPETAJATE EELARVAMUSLIKUD MURED SEOSES AKTIIVÕPPEGA:

- Kui ma ei pea loengut, kaotan klassi üle kontrolli.
- Kui tegelen klassis aktiivõppega, ei jõua ma ainekava täita.
- Paljud õpilased võivad rühmatööd pahaks panna ja koostööst keelduda.
- Kui annan rühmadele teha kodutöö, esitluse, või projektid, siis mõned õpilased saavad "priiküüti" teiste õpilaste arvel ning neid hinnatakse töö eest, milles nad pole aktiivselt osalenud.
- Paljude meeskondade koostöö pole hea - nad täidavad ülesandeid pealiskaudselt ja ei lõpeta neid korralikult, samas mõned õpilased kaebavad nende rühmaliikmete üle, kes ei osale piisavalt töös.
- Rühmad võivad ülesande täitmisel alati ära kasutada vaid ühte või kahte liiget ning pärast on teistel raskusi individuaalsete testide või hinnangulehtede täitmisel.
- Mõned õpilased kaebavad, et neile ei meeldi nn õpilaskeskne lähenemine ja väidavad, et nad õpiksid "tavalises tunnis" rohkem.[6]

INTERAKTIIVSE ÕPETAMISE JA ÕPPIMISE STRATEEGIAD

NÄITEID KASUTAMISEKS KLASSIS

Interaktiivse õpetamise ja õppimise strateegiaid nagu ka nende grupeerimise võimalusi on mitmeid. Üks võimalus on jagada need viide põhigruppi, kuid õppetöös rakendatakse sageli nende kombinatsioone:

A) PROBLEEMIDE LAHENDAMISE MEETODID
B) KOOSTÖÖS ÕPPIMISE MEETODID
C) DISKUSSIOONIMEETODID
D) ROLLIMÄNGUD, SIMULATSIOONID, MÄNGUD
E) INTERAKTIIVNE HINDAMINE

Järgnevalt on kirjeldatud mõningaid hästi läbiproovitud kodanikuhariduses kasutatavaid meetodeid – A)-st E)-ni:

A) DOKUMENDI/ALLIKAPÕHINE ÕPE JA ÕPPIMINE, mida kutsutakse ka *autentseks uuringuks*. See kuulub probleemi lahendamise meetodite hulka. Samal ajal sisaldab dokumendi/allikapõhine õpe ka teisi lähenemisi, nt koostöös õppimine, diskussioonid jne. Tööülesanne keskendub lähtedokumendile,

[5] http://www.wisegeek.com/what-is-interactive-learning.htm
[6] (http://education.stateuniversity.com/pages/2099/Instructional-Strategies.html)

milleks võib olla traditsiooniline trükis, kuid üha enam kasutatakse allikatena **Internetipõhiseid uusi meedia allikaid.** Dokumente võib analüüsida erinevatest vaatenurkadest: sobiva info leidmine (kriitiline mõtlemine), erinevate osapoolte seisukohtade selgitamine (empaatia), mõistete/ideede formuleerimine (analüüs, süntees).

Õpetaja valib dokumendi/allika, mida tuleb lugeda kas kodus või tunnis. Õpilasi julgustatakse kasutama dokumenti kogu protsessi ulatuses. Kogu protsess koosneb erinevatest staadiumitest/etappidest nagu sisu uurimine, faktide leidmine, informatsiooni ja ideede analüüsimine ning sünteesimine, iseenda asetamine kellegi rolli sõltuvalt olukorrast või probleemist, oma leidude ja seisukohtade esitlemine ja kaitsmine, üldine diskussioon. Dokumendi/allikaanalüüsi väljund on asjakohane tulemuste presentatsioonil.

B) KOLLEKTIIVNE JOONISTAMINE üks mitmetest meetoditest, mis soodustavad koostöös õppimist. See on jõukohane aktiivõppe meetod igas vanuses õpilastele, mis edendab nende intellektuaalset arengut. Joonistamine on protsess, kus erinevatest allikatest pärit informatsioon "tõlgitakse" pildiks. Selle meetodi kasutamise eesmärk on omandada koostöös uusi teadmisi, täiendada ja teha kokkuvõtteid ning väljendada uusi ideesid.

Õpetaja valib joonistamiseks ülesande, mis toetub allikatele, millega on eelnevalt tutvutud. Allikast pärit informatsioon võib viidata mingile olukorrale, kus on vaja võtta seisukohta või kujutleda soovitavat tulevikuolukorda jne. Joonistuse hindamiseks võib seda selgitada ja analüüsida, seda võivad teha autor(id) või teised õpilased, kes räägivad, kuidas nad seda või erinevate gruppide pilte/pilti mõistavad. Protsessi kokkuvõtteks on soovitav korraldada grupidiskussioon, kus õpilased võivad iseloomustada/käsitleda seda põhimõistet, mis oli joonistamisülesande aluseks. Meetod sobib samuti teiste kasutatud strateegiate interaktiivseks hindamiseks aktiivõppe käigus.

C) DISKUSSIOONIMEETODID on kõige üldisemalt kasutatavad strateegiad aktiivõppe edendamiseks. Selleks on hea põhjus. Kui õppimise eesmärk on edendada teadmiste/informatsiooni pikaajalist mäletamist, motiveerida õpilasi ise edasi õppima, lubada õpilastel rakendada informatsiooni uutes olukordades või arendada õpilaste mõtlemisoskusi, siis on eelistatavad just diskussioonimeetodid. Nimetatud eesmärkide saavutamiseks peaksid õpetajad teadma, kuidas rakendada erinevaid alternatiivseid tehnikaid ja strateegiaid. Selleks on vaja luua toetav intellektuaalne ja emotsionaalne keskkond, mis julgustab õpilasi võtma kaalutud riske ja väljendama vastakaid arvamusi, mis on oluline oskus diskussioonis.[7]

Oma "klassikalises" tähenduses mõistetakse diskussiooni kui **diskussioonigrupi** tegevust - grupp inimesi arutab ühist huvi pakkuvaid küsimusi. Hea diskussioon vajab põhjalikku ettevalmistust nii õpetajatelt kui õpilastelt.[8]

10 SAMMU HEA DISKUSSIOONI KORRALDAMISEKS

1	Paluge õpilastel **ennast ette valmistada** diskussiooniks kokkulepitud teemal ja lugeda läbi allikas/tekst või otsida infot Internetist, et olla suuteline vahetama mõtteid/ideid, pakkuma lahendusi, suurendama omaenda kompetentsust jne vastaval teemal. Ettevalmistust võib teha kodutööna või ka tunnis klassis, raamatukogus, arvutiklassis.
2	Klassiruumis istuvad diskussioonis osalejad ringis ja seda soovitatakse ka õpetajale.
3	Õpetaja selgitab/tuletab meelde järgneva diskussiooni reeglid (vabatahtlik järjekord kõnelemisel, üksteise tähelepanelik kuulamine, viisakus kõnelejate poole pöördumisel, palve oma ideid ümber sõnastada, kui need pole arusaadavad jne).
4	Üks õpilane valitakse/määratakse jälgima ja kirja panema eelseisvat diskussiooni. Diskussiooni jälgimiseks antakse kontroll-leht, mis ütleb, mida jälgida: Kas keegi püüdis domineerida? Kui palju õpilasi ei võtnud aktiivselt osa diskussioonist? Kas oli riskantseid kohti, kus teema käsitlus oleks võinud minna vales suunas? Millistel juhtudel oli vaja õpetaja abi? Kas keegi oli teis(t)ele abiks diskussiooni käigus? Millised ootamatud momendid ilmnesid diskussiooni käigus, jne).
5	Keegi (võib olla ka õpetaja) alustab diskussiooni sissejuhatusega.
6	Osalejad võtavad sõna vabas järjekorras ja arendavad diskussiooni kui protsessi.
7	Õpetaja jälgib diskussiooni ja aitab protsessile kaasa ning sekkub, kui teema hakkab

[7] Charles C. Bonwell and James A. Eison. Active Learning: Creating Excitement in the Classroom. http://www.ntlf.com/html/lib/bib/91-9dig.htm.

[8] http://drscavanaugh.org/discussion/inclass/discussion_strategies.htm

	muutuma või kui tekivad liiga pikad pausid, jne.
8	Õpetaja teeb loogilised kokkuvõtted /jätab endale viimase sõna, kui on ilmne et kõik teema aspektid on käsitlemist leidnud.
9	Õpilane, kes jälgis diskussiooni ja tegi ülestähendusi annab ülevaate oma tähelepanekutest teistele osalejatele. Selline ettekanne loob osalejaile pildi neutraalse vaatleja seisukohalt selle kohta kuidas diskussioon kulges, mis juhtus ja kuidas diskussioonis osalejad sellega toime tulid.
10	Lõpetuseks üldised kommentaarid ja repliigid ettekande kohta ja kogu protsessi hinnang õpetajalt.

Diskussioonioskuste arendamiseks on mitmeid meetodeid ja tehnikaid, nt kontsentrilised ringid, poolt ja vastu debatid, akvaarium, maailmakohvik jne.

AKVAARIUM on diskussiooni vorm, mida saab kasutada arutelude korraldamiseks suurtes rümades. See võimaldab kogu rühmal diskussioonis osaleda. Neli – viis tooli paigutatakse ringi nii, et neil istujad on nägudega sissepoole. See on akvaarium. Ülejäänud toolid asetatakse kontsentrilistesse ringidesse väljapoole akvaariumit. Valitakse välja osalejad, kes istuvad akvaariumitoolidele, teised istuvad välimistele toolidele. Avatud akvaariumis jäetakse üks tool tühjaks. Suletud akvaariumis on kõik toolid hõivatud. Moderaator tutvustab teemat ja osalejad alustavad vestlust. Välimisel tooliringil istujad jälgivad diskussiooni.

Avatud akvaariumi korral võib iga pealtvaataja igal ajahetkel minna ja istuda ise toolile ning ühineda diskussiooniga. Kui see juhtub, siis peab keegi akvaariumis istujatest lahkuma ja vabastama oma tooli. Diskussioon toimub olukorras, kus osalejad vabalt ühinevad ja lahkuvad. Olenevalt sellest kui suur on diskutantide grupp võib lasta paljudel pealtvaatajatel asuda akvaariumisse ning ühineda diskussiooniga. Kui aeg saab otsa, suletakse akvaarium ja moderaator teeb diskussioonist kokkuvõtte.

Suletud akvaariumi korral diskuteerivad osalejad mõne aja. Kui aeg lõppeb, lahkub üks rühm ja pealtvaatajatest moodustub uus rühm. Diskutantide ümberformeerumine jätkub kuni paljud pealtvaatajad on saanud osaleda akvaariumidiskussioonis. Kui viimane rühm on diskussiooni lõpetanud sulgeb moderaator akvaariumi ja teeb diskussioonist kokkuvõtte.
Allikas: http://en.wikipedia.org/wiki/Fishbowl_(conversation) (EN)

MAAILMAKOHVIK on lihtne ja efektiivne ning paindlik meetod, mille abil saab suuri rühmi diskussiooni tõmmata selliselt, et diskutantide erinevad huvid oleks arvesse võetud. Spetsiifiline kontekst, eesmärk, asukoht ja teised asjaolud on selle meetodi puhul iga kord ainulaadsed, kuid järgmised viis komponenti on alati samad:

1) *"Sisseseadmine"*: Looge "eriline" keskkond, püüdes aimata kohvikut, nt kasutage väikeseid laudu, mis on kaetud ruudulise laudlinaga, pange valmis märkmepaberi blokk, värvilised pliiatsid, vaas lilledega ning soovi korral "jutupliiats". Igas lauas olgu neli tooli.
2) *Tervitussõnad ja alustamine*: Kohvikupidaja lausub alustuseks tervitussõnad ja tutvustab Maailmakohviku tegevusi, selgitades konteksti ja Maailmakohviku etiketti. Kohvikupidaja püüab luua külaliste jaoks pingevaba õhkkonna.
3) *Võikesed vestlusringid*: Tegevus algab esimesega kolmest või rohkemast väikeste rühmade kahekümneminutilisest vestlusringist. Kahekümne minuti täitumisel liigub rühm järgmisse lauda, kusjuures rühm võib valida ühe liikme järgmise laua kohvikupidajaks, kes ütleb järgmises lauas tervitussõnad ja tutvustab kohvikukülalistele, mis toimus eelmises lauavestluse ringis.
4) *Küsimused*: Igas kohvikulauas on diskussiooniks spetsiifiline küsimus, mis haakub tervikliku teemaga. Sama küsimust võidaks diskuteerida rohkem kui üks kord, kuid küsimused võivad olla ka uued, soodustades diskussiooni suunamist põhiküsimuse suunas.
5) *Kokkuvõte*: Peale väikeste rühmade vestlusringi (või soovi korral vahepeal) palutakse osalejatel jagada oma mõtteid toimuvast suure rühmaga. Neid mõtteid kujutatakse graafiliselt, kasutades selleks erinevaid viise, kõige sagedamini pabertahvlile joonistades.
   Allikas: www.theworldcafe.com/method.html (EN)

D) SIMULATSIOON: Simulatsioon kutsub õpilasi mängima rolle mängulistes olukordades selleks, et õppida oskusi, mis on ülekantavad "tegelikku ellu". Õpilased teevad simulatsiooni käigus otsuseid ja õpivad nii õnnestumistest kui nurjumistest. Simulatsioonid lubavad õppida tundma keerulisi mõisteid ja saavutada meisterlikkus lihtsamates ning ohutumates keskkondades toimetulekuks.

Simulatsioonidel on enamasti neli faasi. Esimene: Õpetaja alustab tundi ja selgitab simulatsiooni eesmärke, annab ülevaate sellest, kuidas simulatsioon toimub.
Sellele järgneb teine faas, kus õpilased õpivad tundma simulatsiooni reegleid, protseduure ja eesmärke.Neid informeeritakse sellest kui palju on simulatsiooniks aega.
Kolmandas faasis leiab aset simulatsioon ise, milles õpetaja on treeneriks, kes annab tagasisidet, selgitab valesti mõistetud mõisteid ja tuletab meelde reegleid. Õpetaja ei ütle õpilastele, mida teha ega anna ka otsest abi. Simulatsiooni debriifingu (hindamise) aspekt on neljas faas, mis lubab kirjeldada ja analüüsida saadud kogemust, võrrelda toimunut tegeliku elu olukordadega ja seostada kogemusi õpitava ainega.Õpetaja roll on olulise tähtsusega lõpufaasis, kus ta aitab õpilastel mõista saadud kogemust ja seostada seda õppekursuse sisuga.[9]

Allikas: http://education.stateuniversity.com/pages/2099/Instructional-Strategies.html (EN)

E) INTERAKTIIVNE HINDAMINE viitab dünaamilisele protsessile, mis on ühtlasi nii pidevaks kui kokkuvõtvaks hindamiseks. See põhineb kolme dimensiooni hindamisel: õpetaja tajud, õpilaste tajud ja õpilaste esitus. Õpilastele antakse vahendid (töölehed, teised hindamisvahendid jm), et nad saaksid õpetajale teada anda, mis nende arvates läks hästi, mis mitte, arvestades nii nende oma esitust kui ka seda, kuidas nemad õpetaja esitust tajusid.

Allikas:
http://technologysource.org/article/interactive_assessment_and_course_transformation_using_webbased_tools/ (EN) (23.07.2012)

- Kui te soovite rohkem teada saada enese- või lõpp hindamisest, leiate te näiteid ÕPETAJAKOOLITUSE MOODULID: *ÕPILASTE HINDAMISE VÕIMALUSED KOMPETENTSUSTELE SUUNATUD ÕPPES*

LISAMATERJALE

Mõningaid materjale on võimalik tellida Internetist või laadida Internetist vahetult alla.

- Euroopa Nõukogu inimõiguste käsiraamat töötamiseks noortega, väike käsiraamat praktikutele: http://eycb.coe.int/compass/en/chapter_1/1_4.html#1412 (EN)
- Euroopa Nõukogu demokraatliku kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse Harta: www.coe.int/t/dg4/education/edc/Charter/Charter_EN.asp (EN)
- Euroopa Nõukogu: käsiraamat õpetajatele: http://book.coe.int/EN/index.php?PAGEID=165&lang=EN (EN)
- Euroopa Nõukogu kuueosaline käsiraamat "Living Demokraatia" („Elav demokraatia"): http://www.edchreturkey-eu.coe.int/Resources_for_teachers_en.asp (EN)
  - EDC/HRE Volume I - Educating for Demokraatia
  - EDC/HRE Volume II - Growing Up In Demokraatia
  - EDC/HRE Volume III - Living in Demokraatia
  - EDC/HRE Volume IV - Taking Part in Demokraatia
  - EDC/HRE Volume V - Exploring Children's Rights
  - EDC/HRE Volume VI - Teaching Demokraatia

[9] http://education.stateuniversity.com/pages/2099/Instructional-Strategies.html

Alates sellest ajast kui kompetentsustele suunatud õppimist hakati seostama kutseõppega, on Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (ILO) kompetentsustele põhinevale hindamisele palju tähelepanu pööranud. ILO on toetanud kompetentsustel põhinevate õppekavade arendamist alates 1960. aastatest. Seda on esile tõstnud ka Euroopa Nõukogu oma Demokraatliku kodakondsushariduse / Inimõigustealase hariduse (EDC/HRE) poliitikas. Paljud õpetajatele mõeldud abimaterjalid on kättesaadavad Euroopa Nõukogu kodulehel. Euroopa komisjon on oma *valges paberis "Õpetamine ja õppimine – õppiva ühiskonna poole" 1995* ja *Haridus ja täiendkoolituspollitika 2010* tunnistanud kompetentsusele suunatud õppe suurt potentsiaali hariduses.

1. TAUSTAINFORMATSIOON

A) HINDAMINE JA HINNANGU ANDMINE KOMPETENTSUSTELE SUUNATUD ÕPPES

"Orikas ei kogu kaalu tema kaalumisest"
Anonüümne farmer

Me oleme nõus ülaltoodud mõtteteraga, kuid on siiski tõsi, et kaalumine annab teada, kas orika juurdevõtmisega on kõik korras. Samamoodi on hindamine kompetentsustele suunatud õppes diagnoosivaks vahendiks, et teha kindlaks, kas õpilased omandavad õppe eesmärkides ette nähtut.

Hindamine ja hinnangu andmine toimub tavalises õppetöös traditsioonilises teadmisi kontrollivate testide abil. Niisuguseid teste võib kasutada ka kompetentsustele suunatud õppes siis kui soovitakse kindlaks teha õpilaste poolt omandatud teadmiste taset ja hulka, kuid meie peamine tähelepanu peab olema suunatud õppijate erinevate oskuste kujunemise ja saavutatuse mõõtmisele.

Selleks et olla kompetentsustele orienteeritud õppes võimeline saavutusi mõõtma on tarvis et:

- asjakohased mõõdetavad kompetentsused oleksid selgelt defineeritud, mõistetud ja aktsepteeritud;
- kompetentsused oleksid defineeritud niisugusel tasemel, mis võimaldab mõõdetavust;
- mõõdetavad kompetentsused oleksid selgelt seostatud õppe eesmärkidega;
- kompetentsusi hinnataks erinevate meetodite abil ning erinevaid vahendeid kasutades;
- hindamise tulemused oleksid selged ning sõnastatud selliselt, et kõik, kes on kaasatud (õpilased, õpetajad...), mõistaksid neid;
- hindamise tulemusi kasutataks kompetentsustele suunatud õppe kui protsessi enda tulemuslikkusele hinnangu andmiseks ning edasiste õppijate õppimisoskusi arendavate õppestrateegiate kavandamiseks.

Sisuliselt on kompetentsipõhise hindamise eesmärgiks luua seosed järgmiste võtmeteemade vahel:

- kes sa oled (enesehindamine);
- mida sa suudad teha (isiklikud ja ametialased hoiakud);
- mida sa oleksid võimeline tegema (potentsiaal);
- mida sa soovid teha (eesmärgid);
- mida sa kompetentsustele suunatud õppe käigus tegid (tulemused/saavutused).

Selles mõttes on traditsiooniline enesehindamine (erinevate küsimustike abil), 360-kraadiline (ehk mitmel allikal põhinev) hindamine (kõik asjassepuutuvad isikud annavad üksteisele tagasisidet) ja hindamine tulemustele hinnangu andmise põhjal ("enne ja pärast" teadmiste testimine) õpetajate poolt kõige sagedamini kasutatavad vormid.

B) KOMPETENTSUSTEL PÕHINEVAD HINDAMISMEETODID

Kui on tarvis valida kompetentsustele suunatud õppe hindamismeetodeid tuleb esmalt mõelda, missuguseid kompetentsusi me soovime konkreetses olukorras mõõta. Võib eristada kaheksat erinevat tulemuste kategooriat ning nende hindamise võimalikke meetodeid:

1. Kriitiline mõtlemine ja otsustamine (argumentide leidmine, reflekteerimine, hindamine, hinnangu andmine, otsustamine): essee, raport, päevikupidamine, situatsiooni esitlemine huvigrupile.
2. Probleemide lahendamine ja plaanide tegemine (probleemide määratlemine, probleemide tekitamine, probleemide sõnastamine, andmete analüüsimine, vaatlemine, katsete

kavandamine, planeerimine, teabe kohandamine): probleemi stsenaarium, grupitöö, tööl baseeruv probleem, juhtumi analüüs.

3. Protseduuride esitlemine ja tehnikate demonstreerimine (arvutamine, näitude võtmine, seadmete kasutamine, menetluste järgimine, protokollide järgimine, juhiste järgimine): rollimäng, video valmistamine (stsenaariumi kirjutamine ja video filmimine), posteri valmistamine, varustuse kasutamise illustreeritud juhise koostamine.
4. Enesearendamine (koostöö tegemine, iseseisvalt töötamine, iseseisev õppimine, enesejuhendamine, ajakasutus, ülesannete täitmine, organiseerimine): päevik, portfoolio, õppekokkulepe, rühmatöö reeglite koostamine.
5. Informatsiooni hankimine ja kasutamine (uurimine, juurdlemine, interpreteerimine, teabe organiseerimine, informatsiooni hindamine ja ümberhindamine, andmekogumine, teabeallikate otsimine ja kasutamine, vaatlemine ja interpreteerimine): annoteeritud bibliograafia, projekti raport, kirjaliku suhtlemisoskuste demonstreerimine, mingisugust muudatust taotleva sisuga PowerPoint esitluse loomine, mõnda küsimust tutvustava väljapaneku või kollektsiooni koostamine koolis, erinevatel allikatel põhinev suulist või kirjalikku esitlust ette valmistav uurimistöö (individuaalne või rühmatöö), avaliku elu tegelasele kirja kirjutamine.
6. Teadmiste demonstreerimine ja arusaamine (meeldetuletamine, kirjeldamine, aruandlus, jutustamine, äratundmine, identifitseerimine, seostamine): kirjalik eksam, suuline eksam, essee, raport, kommentaar, valikküsimustega küsimustik, definitsioonide ja sõnaliste vastete sobitamine, tekstilõigust võtmeideede/informatsiooni leidmine, ajaleheartikli tausta selgitamine, poolt- ja vastuargumentide esitamine vastuolulises küsimuses, statistika analüüs, uute seaduste kehtestamisega seonduvate probleemide üle arutlemine.
7. Kujundamine, loomine, esitlemine (ettekujutamine, visualiseerimine, kujundamine, tootmine, loomine, uuendamine, esitlemine): portfoolio, performance, esitlemine.
8. Kommunikatsioon (ühe- ja kahesuunaline kommunikatsioon, kommunikeerumine rühmas, verbaalne, kirjalik ja mitte-verbaalne suhtlemine, vaidlemine, kirjeldamine, kaitsmine, intervjueerimine, läbirääkimine, esitlemine, spetsiifiliste kirjalike vormide kasutamine: ettekande kirjutamine (essee, ettekanne, hinnangut andev kirjutis jne.), suuline esitlus, rühmatöö, diskussioon/debatt, rollimäng, rühmatöös aktiivselt osalemine, edukalt toimuva rühmatöö jaoks vajalikest erinevatest rollidest teadlik olemise demonstreerimine, võime rühma kui terviku tööle hinnangut anda, demonstreerida teadlikkust arvamuse kujunemise viisidest teadlik olemisest, teadlik olemine külalise küsitlemise/intervjueerimise viisidest konkreetsetes küsimuses.

C) HINDAMISE PLANEERIMISE ETAPID

Kompetentsustele suunatud õppe hindamist võib kavandada viies etapis.

1. Enne alustamist tuleb hindajal esitada järgmised küsimused: Milleks hinnata? Mida hinnata? Kuidas hinnata? Kui oluline on hinnata?
2. Järgmisena tuleb valida otstarbekohased hindamismeetodid ning vahendid, luua või kohandada vajadusel juba olemasolevaid hindamismaterjal.
3. Kolmandaks tuleb planeerimisprotsessis mõelda kriitiliselt läbi ja hinnata hindamiseks valitud vahendeid. Kas need annavad soovitud tulemuse?
4. Neljandaks tuleb kompetentsustele suunatud õppe hindamise läbiviimist korraldada.
5. Viiendaks tuleb anda hinnang hindamismeetoditele, -materjalidele ning kogu hindamisprotsessile, samuti tuleb vajadusel anda soovitusi võimalikeks muudatusteks sama protsessi läbiviimisel tulevikus.

D) HINDAMISMEETODID PROBLEEMÕPPES

Kui kompetentsustele suunatud õppe hindamine võib paljude õpetajate jaoks koolis nö klassikalisest hindamisest – hinnangu andmine ja hinda panemine - suuresti erinev, siis hindamine probleemõppes võib kujuneda koguni tõsiseks väljakutseks. Probleemõpe kasutab teadmiste kujundamiseks ning kogemuste saamiseks reaalse elu olukordi.
Lisaks hea probleemikirjelduse koostamise tõsisele ülesandele on õpetajate jaoks probleemõppes keerukaks ka otsustamine, kuidas hinnata ja anda hinnangut kasutatud meetodite efektiivsusele ning kas õppijad on saavutanud püstitatud eesmärkide täitmise.
Vajalik on kaheastmelise hindamismeetodi kujundamine:

- protsessi tasandil,
- sisu tasandil.

Niisugune hindamine kasutab eeskujuna õppijate mõtlemisvõimet arendavate õppetegevuste sooritusnäiteid. Protsessi tasandi hindamiseks kasutatakse peamiselt õpilaste enesehinnanguid, paarilise poolt antud hinnanguid ja sooritustokkuvõtteid, ent sisutasandi eel- ja järelhindamist peaks kasutama koos protsessi "mõõtva" portfoolile hinnang andmisega.
Teoreetikud jagavad probleemõppe hindamise peamiselt protsessi tasandi soorituse hindamiseks, portfoolio hindamiseks ning refleksiooniks ja enesehinnanguks. Kõik need meetodid on kooskõlas õppijakeskse lähenemisega probleemõppes, kus õpilastel on tavapärasest suurem roll otsustamaks, kus ja millal on keegi neist vastutav oma soorituse eest. Protsessi tasandi hindamine, mis sisaldab enesehinnangut, paarilise poolt antud hinnanguid ja sooritustokkuvõtteid lubab õpilastel ühtlasi määratleda oma edenemist ning raskusi ja kujundab neist sellega iseseisvamaid õppijaid.
Veelgi enam, portfoolio hindamine lubab õpilastel mitte ainult näha õppetulemusi, vaid ka seda, kuidas nad protsessi kestel edenesid ning mida dokumentatsiooni kogudes ja luues saavutasid.

E) HINDAMISVAHENDITE KUJUNDAMINE PROBLEEMÕPPES

Lähtudes probleemõppe põhimõtetest peavad hindamisvahendid:

- olema ise autentseks ülesandeks,
- sisaldama andmeid, mis on taasesitatavad,
- andma õpilastele võimaluse hinnata oma arusaamu,
- andma õpetajale aluse õpilaste edusammude hindamiseks.

Mõistetavalt on niisugustele tingimustele vastava hindamisvahendi kujundamine probleemõppe sõlmküsimuseks. Sobiv hindamisvahend on seega samamoodi "reaalse elu" ülesanne. Samamoodi on see kodanikuhariduses/inimõiguste alases hariduses (EDC/HRE).
Hindamist tuleb vaadelda samuti kui õppeprotsessi ega tohi selles näha mingit omaette ja eraldiseisvat ettevõtmist. Traditsioonilises õppetöös tõmmatakse selge piir õppeprotsessi lõpu ja sellele järgneva hindamise vahele. Niisugune piiritõmbamine soodustab õpilastel järgnevat lihtsakoelist mälukasutust ja passiivset osalemist probleemõppes.

2. TEGEVUSED KLASSIS

A) NÄITEID HINDAMISEST PROBLEEMÕPPES

Selleks, et järgida probleemõppe põhimõtteid, tuleb loobuda traditsioonilisest lihtsate küsimustike kasutamisest ja fragmenteeritud küsimuste esitamisest, kuna me soovime, et õpilased analüüsiksid probleemi lahendamiseks fakte, püstitaksid hüpoteese ja hindaksid probleemi lahendamistvajava kitsaskoha seisukohast.
Hindamisvahendi näiteks on juba probleemi sõnastamine, mis nõuab õpilastelt õppetulemustest piisava arusaamisvõime demonstreerimist. Selleks, et ka suurem õppijate rühm suudaks ülesandega toime tulla, peab lahendusele jõudmine olema võimalik hindamiseks antud aja jooksul.
Näiteid tegevustest klassis:
- enesehinnangu faasis juhtige oma õpilasi arutlema lähteandmete/ressursside *kvaliteedi* üle (nt Interneti lingid, dokumendid, intervjuud) ning selle üle, kuivõrd need vastavad õppeülesande täitmise vajadustele.
- paluge õpilastel viia enese- või grupihinnang läbi juba mõne õppefaasi järel, et teha kindlaks võimalikud probleemid ning muuta, mida vaja, esitades järgnevaid küsimusi: Mis on faktid? Mis on probleem? Mida me probleemi kohta teame? Missugused on võimalikud lahendused? Mida meil on vaja teada selleks, et probleemi lahendada? Kuidas me vajaliku informatsiooni leiame?
- lõpliku hinnangu andmiseks paluge õpilastel öelda, kui hästi nad ülesande täitsid. Kui nad peaksid esitama oma töö tulemi isikutele, kes on probleemi eest vastutavad, mida nad ütleksid? Kas väljapakutud lahendus(ed) on realistik(ud)? Kas selgitused on antud piisavalt selgesti? Kas väljapakutud lahend tooks kaasa mõne olulisema muudatuse? Kas oleks vaja kaasata sponsoreid? Kas ajakirjanike jaoks on piisavalt andmeid, et kirjutada artikkel? Kui ei, siis mis jääb puudu ja miks?

B) HINDAMISE LISAMINE PROBLEEMÕPPESSE – NÕUANNE ÕPETAJALE

Selleks, et probleemõppes hindamist tulemuslikult kasutada, on alljärgnevalt esitatud mõned soovitused:

- Tunni eesmärgid peavad olema teadmiste, oskuste ja õpilaste osaluse osas hästi püstitatud.
- Õppe-eesmärke tuleb õpilastele enne ülesande täitmise juurde asumist arusaadavalt selgitada.
- Õpilaste enese- ning paarishindamiseks nii erinevate õppe-etappide kui kogu protsessi lõpus tuleb kavandada piisavalt aega.
- Soovitage õpilastel kasutada erinevaid esitlustehnikaid (st mitte ainult raporteid-kokkuvõtteid, vaid ka PowerPoint esitlusi, rühmaesitlusi, portfoolioid, debatte kuulajaskonna ees).

- Eksperimenteerige protsessi lõpus erinevate enese- ning paarishindamise meetoditega, kasutage probleemsõnastusi.
- Ärge kasutage traditsioonilisi hindamise elemente nagu skaalad, vaid proovige muid sümboleid - emotsioonidega näosümbolid, valgusfoor, värvid, rõõmsad või kurvad helid jne.
- Arutage kolleegidega koolis teema võimaliku integratsiooni üle teiste õppeainetega. Küsige, kuidas on õpilasi teistes ainetes sarnase teemaga tegeledes hinnatud. Püüdke teie probleemõppe suhtes kujundada teiste kolleegide kaasa-aitavat suhtumist.
- Täiendage oma õppestiilide alaseid teadmisi ning püüdke moodulisse lisada mõningaid enese- ning paarishindamise võtteid (nt keele ja sõnade kasutamine, mustrite ja loogika kasutamine, visuaalsete piltide kasutamine, "asjade" emotsionaalselt läbi mõtlemine, diagrammi koostamine, puutetundlikkus jt).
- Kaasake õpilasi hindamismeetodite kujundamisse.
- Korraldage oma kolleegidega kompetentsustele suunatud õppe ja probleemõppe hindamise ühisõpet ning jagage oma häid kogemusi.

Euroopa Nõukogu brošüür *Kuidas kõik õpetajad saavad toetada kodanikuõpetust ja inimõiguste õpetamist: kompetentsuste arendamise raamkava (Moodul 3)* (*How all teachers can support citizenship and human rights education: a framework for the development of competences (Tool 3))* pakub selles küsimuses rohkem nõuandeid. Selles tutvustatakse ka erinevaid meetodeid õpilaste teadmiste, oskuste, hoiakute ja osaluse hindamiseks probleemõppes.

C) HINDAMISE HINDAMINE

Selleks, et määratleda, kui hästi töötasid kompetentsustele suunatud õppes ning probleemõppes hindamiseks rakendatud meetodid, võib rakendada omakorda hindamist. See võib olla kas formaalne või kokkuvõttev.

Kompetentsustele suunatud õppes ning probleemõppes kõige sagedamini ette tulevaks raskuseks on hindamistulemuste objektiivsus. Selle probleemi lahendus ei ole nii ühene ega lihtsalt saavutatav. Erinevalt traditsioonilistest hindamismeetoditest nagu valikvastustega küsimused, on enamus kompetentsustele suunatud õppe ning probleemõppe hindamismeetodeid üsna subjektiivsed.

Algselt püstitatud hindamiseesmärgi ning õpitulemuste vahel peab olema selge vastavus. Kompetentsustele suunatud õppes ning probleemõppes on õpilastele antav enesehindamise võimalus võtmetähtsusega, kuna see annab neile võimaluse võrrelda nende poolt saavutatut sellega, mille nad ise enda jaoks algselt eesmärgiks seadsid. Nad omandavad ühtlasi oskusi, mis on vajalikud selleks, et otsekui jälgida hiljem iseenda õppimist kõrvalt ning kujuneda iseseisvaks täiskasvanud õppijaks.

Tänases Euroopas diskuteeritakse hindamise küsimuste üle palju. Haridueksperdid on vaielnud formaalse ja kokkuvõtva hindamise plusside ja miinuste üle. Kui kompetentsustele suunatud õppes ja probleemõppes nähakse enese- ja paarishindamises kõige sobilikumat osalusmetoodikat, pole selle rakendamiseks olemas ühest soovitust.

Kuigi lähenemisviise, tehnikaid ja meetodeid saab kombineerida, on vajadus õpilaste tulemusliku õppimise koordineerimise ja hindamise planeerimiseks aktuaalne. Õpilaste saavutustele tuleb mõtestatud tagasiside kasuks, ning kas me neid numbriliselt või muul viisil hindame või ei, jääb õpilaste töötulemustele hinnangu andmine koolide õppekava oluliseks osaks ka tulevikus. Seega – efektiivne hindamismoodus peaks andma võimaluse tõlkida seda õpilaste saavutuste hindamisel numbrilisteks näitajateks.

"Kui kokk maitseb suppi, on see formaalne.
Kui külastaja maitseb suppi, on see summaarne."
Bob Stake

KASULIKKE ALLIKAID

- Human Rights Education in the School Systems of Europe, Central Asia and North America: A Compendium of Good Practice, section V. on »Evaluation and Assessment Approaches«, http://www.hrea.org/erc/Library/display_doc.php?url=http%3A%2F%2Ftandis.odihr.pl%2Fdocuments%2Fhre-compendium%2F&external=N (EN)
- European Commission (2008a). Education and Training 2010. http://ec.europa.eu/education/policies/2010/et_2010_en.html (EN)
- Competencies-oriented learning: http://en.wikipedia.org/wiki/Competency-based_learning (EN)
- ILO: Training policies for vulnerable groups in Central and Eastern European countries www.ilo.org/skills/pubs/WCMS_107658/lang--en/index.htm (EN)
- ILO: skills, knowledge and employability: www.ilo.org/global/topics/skills-knowledge-and-employability/lang--en/index.htm (EN)
- Council of Europe: Division for Citizenship and Inimõigused Education www.coe.int/t/dg4/education/edc/default_en.asp (EN)
- European Commission: Education and training: http://ec.europa.eu/education/at-a-glance/about141_en.htm (EN)

VIITED

- Euroopa Komisjon: *White Paper "Teaching and Learning – Towards a Learning Society" 1995:* http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com95_590_en.pdf (EN)
- Euroopa Komisjon: *Education and training policy 2010*: http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/compendium05_en.pdf (EN)
- Nightingale, P., Te Wiata, I.T., Toohey, S., Ryan, G., Hughes, C., Magin, D. (1996). Assessing Learning in Universities Professional Development Centre, University of New South Wales, Australia.
- Tai, Gillian Xiao-Lian and Yuen, May Chan (2007). Authentic Assessment Strategies in Problem Based Learning. CINE, Faculty of Creative Multimedia Multimedia University, Cyberjaya, Selangor, Malaysia: www.ascilite.org.au/conferences/singapore07/procs/tai.pdf (EN)
- George, J. & Cowan, J. (1999). A Handbook of Techniques for Formative Evaluation (1st Ed.). London: Kogan Page Limited.
- Hart, D. (1994). Authentic Assessment: A Handbook for Educators. Menlo Park, CA; Addison-Wesley Pub. Co.
- Waters, Robert and McCracken, Michael (1997). Assessment and Evaluation in Problem-Based Learning, Frontiers in Education Conference, Pittsburgh.
- Woods, Donald (1994). Problem-based Learning: How to Gain the Most from PBL, McMaster University.
- Stevens, F. et al (1996). User-Friendly Handbook for Project Evaluation: Science, Mathematics, Engineering and Technology Education, NSF.
- Aspy, D.N., Aspy, C. B., & Quimby, P.M. (1993). What doctors can teach teachers about problem-based learning. Educational Leadership, 50(7), 22-24.

DEMOKRAATIA

Abraham Lincoln defineeris demokraatiat järgmiselt: "Demokraatia on rahva valitsus: rahva poolt ja rahva huvides“ (“Government of the people, by the people, for the people”). Kaasaegses tähenduses on demokraatia valitsemisvorm, milles kõikidel täiskasvanud kodanikel on võrdne võimalus kaasa rääkida nende elu mõjutavates otsustustes. Valitsemise vormina on demokraatia aruandekohuslik rahva ees. Demokraatia ühiskonnakorrana on siiski veelgi enam kui enamuse võim. Demokraatia eeldab, et inimeste omavalitsus algab kõige madalamalt võimalikult valitsemise tasandilt: üksikust kodanikust. Kodanikud valitsevad isiklike vabaduste (isiku suveräänsus) ja eraomandi kaudu, mis koos on aluseks kodanikukohusele (isiklik vastutus).

MÕNED DEMOKRAATIA TUNNUSJOONED

- Demokraatia on valitsemisvorm, kus võimu ja kodanikukohust teostavad ning täidavad kõik täiskasvanud kodanikud kas otseselt või nende poolt vabalt valitud esindajate kaudu.
- Demokraatia seisneb enamuse võimu ja individuaalsete õiguste põhimõtetes. Demokraatia teeb võimatuks kõikvõimsa keskvõimu, detsentraliseerides selle piirkondlikule ja kohalikule tasandile mõistes et kõik võimu tasandid peavad olema rahvale kättesaadavad ning aruandekohuslikud rahva ees.
- Üks põhilisemaid demokraatia ülesandeid on kaitsta niisuguseid põhilisi inimõigusi nagu kõnevabadus ja usuvabadus; õigus seaduste võrdsele kaitsele; õigus organiseeruda ning osaleda täiel määral ühiskonna poliitilises, majanduslikus ja kultuurielus.
- Kodanikel pole demokraatias mitte ainult õigus vaid ka kohustus osaleda poliitilises elus, mis samas kaitseb nende õigusi ja vabadusi.

DEMOKRAATIA JA INIMÕIGUSED

Demokraatia ja inimõigused on erinevad mõisted. Kui demokraatia keskendub *inimestele kollektiivselt*, siis inimõigused seonduvad *indiviididega*. Ent ei “puhas demokraatia” ega “puhtad inimõigused” suuda kodanikele garanteerida inimväärikuse austamist. Demokraatiat ja inimõigusi vaadeldakse iseseisvate mõistetena, mis peavad omama kohta humaansetes õigusriikides.
Inimõiguste kontseptsioon rajaneb usul sellesse, et igal inimolendil on õigus kasutada oma õigusi ilma diskrimineerimiseta. Inimõigused erinevad teistest õigustest kahe asjaolu poolest.
Esiteks on need:

- omased kõikidele inimestele ainuüksi seetõttu, et nad on sündinud inimestena (neid ei pea nt ostma või tagama);
- võõrandamatud (õigusega määratletud piirides); ja
- võrdsed kõikide jaoks.

Teiseks, põhilised inimõigustest tulenevad kohustused on riikidel, mitte indiviididel.
Tänapäeval on maailmas veel palju inimesi, kelle põhilisi inimõigusi iga päev rikutakse. Seetõttu on inimõiguste kaitse siiani oluline rahvusvahelise kogukonna ülesanne.

DEMOKRAATLIKUD VALITSUSED – ERINEVAD VORMID

Demokraatiad esinevad kahes põhilises vormis – otsesed ja esindusdemokraatiad. Otseses demokraatias võivad kodanikud ilma vahendajateta osaleda vahetult otsustusprotsessides. Ent ka täna nagu minevikus on enimlevinud nii 50000 elanikuga linna ja 50 miljoni elanikuga riigi jaoks esindusdemokraatia, milles kodanikud valivad ametnikke, kes hakkavad otsuseid langetama, seadusi sõnastama ja ühishüve programme ellu viima.

EURO

Euro (sümbol €, kood EUR) on 27-st Euroopa Liidu liikmest 17 riigis kasutatav ühisraha. Eurot kasutatakse lisaks veel viies Euroopa riigis - Montenegros, Andorras, Monacos, San-Marinos, Vatikanis ning selle kasutamine on arutluse all Kosovos. Kokku kasutab eurot igapäevaselt 332 miljonit eurooplast.

EUROOPA

Pindala poolest üks väiksemaid maailmajagusid, mis hõlmab 10,180,000 ruutkilomeetrit ehk 2% Maakera pindalast ning umbes 6.8% maismaast. Euroopa umbes 50 riigist on Venemaa nii pindala kui rahvaarvu poolest suurim (seejuures asub Venemaa nii Euroopas kui Aasias) ning Vatikan väikseim. Rahvaarvult on Euroopa Aasia ja Aafrika järel 11%-ga kolmas.

EUROOPA SÖE- JA TERASEÜHENDUS (EUROPEAN COAL AND STEEL COMMUNITY (ECSC))
Kuuest riigist (Prantsusmaa, Lääne-Saksamaa, Itaalia, Belgia, Luksemburg ja Holland) 1951. aastal moodustatud ühendus, mille eesmärk oli Lääne-Euroopa integratsiooni toetamine külma sõja aastatel ning aluste rajamine kaasaegsete arengute jaoks. Euroopa esimene riikideülene ühendus.

EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHUS
Euroopa Nõukogu inimõiguste kaitse organ, mis lähtub oma tegevusest Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsioonist ja mille pädevus hõlmab kõiki riike, mis on selle konventsiooni ratifitseerinud (kõiki Euroopa Nõukogu 47 liikmesriiki). Kohtusse võib pöörduda isik siis, kui liikmesriigi kohtusüsteem ei kaitse konventsiooniga talle tagatud õigusi ja kõik siseriiklikud võimalused oma õigusi kaitsta on ammendatud. Samuti võib riik esitada kaebuse teise riigi vastu.

EUROOPA MAJANDUSÜHENDUS (EMÜ) (EUROPEAN ECONOMIC COMMUNITY (EEC)) - tuntud ka kui Ühisturg, oli 1957. aastal loodud Prantsusmaa, Lääne-Saksamaa, Itaalia, Belgia, Luksemburgi ja Hollandi majanduste integreerimiseks. Maastrichti lepingu (Euroopa Liidu leping) jõustumisel 1993. aastal muutis organisatsioon oma nime **Euroopa Liiduks**.

EUROOPA LIIT (EL) (EUROPEAN UNION (EU))
27 peamiselt Euroopas paikneva iseseisva riigi majandusklik ja poliitiline liit. EL ajalugu ulatub 1950-ndatesse aastatesse, mil kuus riiki moodustasid esmakordselt Euroopa Majandusühenduse (EMÜ) ning Euroopa Aatomienergia Ühenduse (EURATOM). Oma algusaastatest alates on EL tänaseks kujunenud hiiglaslikuks turuks, kus käibib euro. Ühendus, mis sai alguse majandusliku liiduna, on nüüdseks kujunenud võimsaks poliitiliseks erinevaid poliitikavaldkondi nagu välissuhted, piirikontroll ja pagulasreeglid koordineerivaks asotsatsiooniks. Kui Euroopa Liit tähistab 27 riigi ühendust, siis Euroopasse tervikuna kuulub kokku 49 riiki. Sellele vaatamata kasutatakse mõisteid *Euroopa Liit* ja *Euroopa* mõnikord sünonüümidena (nt "Euroopa kindlus"). EL loeb oma alguseks Euroopa Söe ja Teraseühendust (ECSC) ning 1958. aastal moodustatud Euroopa Majandusühendust. Järgnevatel aastatel liitus organisatsiooniga uusi riike ning see kasvas. Lisaks majanduspoliitikale tuli juurde teisigi poliitikavaldkondi, mida hakati kooskõlastama. 1993. aastal nimetati tolleks ajaks 12 liikmesriigiga organisatsioon Euroopa Liiduks (EL), millist nime see kannab tänagi. Peale viimast, kuuendat laienemist 2007. aastal kuulub EL-i 27 riiki. Laienemisjärjekorras on veel 5 riiki. 17 ülejäänud Euroopa riiki ei kuulu EL-i. EL toimib riikideüleste sõltumatute institutsioonide hübriidsüsteemi ja valitsustevaheliselt langetatud ning liikmesriikides läbi arutatud otsuste kaudu.
Põhiteave Euroopa Liidu kohta: http://europa.eu/about-eu/basic-information/index_et.htm
EL liikmeriikide loendit vaata http://europa.eu/about-eu/countries/index_et.htm

EUROTSOON –17 EL liikmesriigi majanduslik ja rahanduslik liit, kus on kasutusele võetud ühisvaluuta euro: Austria, Belgia, Küpros, Eesti, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Kreeka, Iirimaa, Itaalia, Luksemburg, Malta, Holland, Portugal, Slovakkia, Sloveenia ja Hispaania.

EUROOPA PIIRIKONTROLLI HAJUTAMINE
Kuna Põhja-Aafrika rannik on paljude Euroopa-suunaliste migrantide rännete lähtekohaks – eeskätt Hispaaniasse, Itaaliasse ja Kreekasse – on EL sisse seadnud lepingute sõlmimise Põhja-Aafrika riikidega, millega püütakse laiendada piirikontrolli väljapoole Euroopat. Kuna EL liikmesriigid on kirjutanud alla Genfi pagulasseisundi konventsioonile ning on seetõttu konventsiooni tingimustega seotud, püüavad nad rahvusvahelise õiguse toime vältimiseks viia piirikontrolli toiminguid väljapoole Euroopat. Nii toimides püütakse sõlmida piiritoimingute lepinguid kolmandate riikidega, mis asuvad geograafiliselt väljaspool Euroopa piire, ega ole seetõttu Genfi pagulasseisundi konventsiooniga seotud ja võivad inimesi piirilt tagasi saata ilma seadusi rikkumata. Niisuguse käitumise tõttu langevad põgenikud üha sagedamini ebainimliku kohtlemise alla. Vaatamata niisugusele uuele poliitikale pürgivad tuhanded inimesed ebakindlate elamistingimuste eest kodumaal ikkagi "Euroopa kindlusesse". Paljud neist ebaõnnestuvad. Rahvusvahelised mittetulundusühing UNITED on siiani dokumenteerinud rohkem kui 15000 migrantide surmajuhtumit, mis kõik olid põhjustatud EL jäigast immigratsioonipoliitikast.
http://www.unitedagainstracism.org/pages/map_FortressEurope_OWNI.htm (EN)

PÕGENEMINE JA VARJUPAIK
Võime valida kas vahetada elukohta või mitte eristab migranti põgenikust. Terminit migrant kasutatakse tavaliselt kõikidel juhtudel, kui tegemist on inimeste vaba valikuga vahetada isiklikku mugavust, silmas pidades elukohta, ilma et keegi seda takistada püüaks. Vastavalt ÜRO 1951. aasta Genfi Pagulasseisundi Konventsiooni definitsioonile on põgenik isik, kes põhjendatud kartuse tõttu

rassilise, usulise, rahvuse, sotsiaalsesse gruppi kuulumise või poliitiliste veendumuste pärast viibib väljaspool oma kodumaad, kuna tema turvalisus oma päritoluriigis ei ole tagatud. Otsuse, kas tegemist on migrandi või põgenikuga, langetab vastuvõtva maa immigratsiooniküsimustega tegelev ametkond.

GLOBALISEERUMINE

Mõiste globaliseerumine kirjeldab riikide ja inimeste kasvanud vastastikust seotust ning sõltuvust, mis on toimunud viimaste aastakümnete jooksul, ning kestab siiani, seda eriti tänu kasvanud tehnoloogilistele võimalustele. Globaliseerumise protsess on tihedalt seotud kaubavahetuse soodustamise ning rahaturgude vabaduse püüu ja rahvusvaheliste piiride avanemisega. (Maailma Terviseorganisatsioon 2011, http://www.who.int/trade/glossary/story043/en/index.html (EN). Tähelepanuväärse arvu tööliste liikumine üle maakera on üks globaliseerumise ja migratsiooni ilminguid. Kui globaliseerumist peetakse üldiselt positiivseks nähtuseks, on sellel siiski ka inimeste elutingimustele halbu mõjusid. Anti-Globaliseerumise Liikumise peamine argument on maailmas esineva ebavõrdsuse edasine süvenemine, mis on põhjustatud kasvavast rahvusvaheliste korporatsioonide tegevusest oma kasumite suurendamisel töötingimuste ja keskkonna tervislikkuse arvelt.
http://www.forumsocialmundial.org.br/main.php?id_menu=4&cd_language=2 (EN) (03.07.2012)

INIMÕIGUSED

Inimõigused (Human Rights (HR)) on kõikidele inimestele ühtviisi omased vaatamata inimeste rahvusele, elukohale, soole, nahavärvile, usutunnistusele või muudele tunnustele. Meil on kõigil ühesugused inimõigused – ilma igasuguse vahe tegemiseta. Need õigused on omavahel vastastikuses seoses ning jagamatud.
Inimõigusi jagatakse kahte suurde rühma. Üks on kodaniku- ja poliitilised õigused nagu õigus elule, ühetaolisus seaduse ees, eneseväljendusvabadus. Teise rühma moodustavad majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused nagu õigus tööle, sotsiaalsele turvalisusele ja haridusele ning kollektiivsed õigused nagu õigus arenemisele ja enesemääratlemisele.
Universaalsed inimõigused on tavaliselt kaitstud seadustega – lepingutega, rahvusvahelise õigusega, üldiste põhimõtetega ja teiste rahvusvahelise õiguse allikatega. Rahvusvahelised inimõigusi sisaldavad seadused panevad valitsustele kohustuse toimida nii, et inimõigused ning üksikisikute ja gruppide fundamentaalsed vabadused oleks kaitstud.

PRIVAATSUSE JA TURVALISUSE ALASED INIMÕIGUSED

Inimõiguste ülddeklaratsioonis on palju individuaalsele turvalisusele, eneseväljendusvabadusele ja kultuurilistele vabadustele pühendatud artikleid. Inimõigused käsitlevad samas ka kohustusi ning nõuet austada teiste inimeste õigusi ja üldist korda, milleta õiguste tagamine pole mõeldav.
Lapse õiguste konventsioon on laste (iga inimene kes on noorem kui 18 aastat) õiguste suhtes Inimõiguste ülddeklaratsioonist spetsiifilisem. Selle artikkel nr 16 ütleb “Mitte ühegi lapse eraellu, perekonnaellu, kodusse ega kirjavahetusse ei või meelevaldselt ega ebaseaduslikult sekkuda, samuti ei tohi ebaseaduslikult rünnata tema au ja head mainet.” Artikkel 17 räägib laste õigustest juurdepääsust meediale ja pressile, kuid sätestab samas, et “ … tähelepanu tuleb pöörata informatsioonile ja materjalidele, eriti neile, mille eesmärk on lapse sotsiaalse, vaimse ja kõlbelise heaolu ning füüsilise ja vaimse tervise areng.”

INIMÕIGUSTE ALASED LEPINGUD

Inimõiguste ülddeklaratsioon on tõlgitud 382 keelde ning need kõik on kättesadavad OHCHR kodulehel http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Introduction.aspx (EN)
Kui deklaratsioon on riikide jaoks ainult moraalselt kohustava jõuga, siis lepingud ja konventsioonid on õiguslikult siduvad. See tähendab, et riigid peavad need alla kirjutama ja ratifitseerima ning muutma vajadusel sisreiiklikud seadused nendega kooskõlas olevateks. Lisa inimõiguste põhidokumentidele võib leida ÜRO Inimõiguste ülemkomissari publikatsoonides “The UN inimõigused treaty system” (“ÜRO inimõiguse lepingute süsteem”), mis on pdf failina samuti Internetist leitav. http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet30en.pdf (EN)
Selleks, et saada teada, missugused dokumendid on konkreetne riik, sh Eesti, ratifitseerinud, tuleb külastada ÜRO veebileheküge http://treaties.un.org/Pages/Treaties.aspx?id=4&subid=A&lang=en (EN) ja klikkida seal soovitud dokumendil.
Mittediskrimineerimine on rahvusvahelise inimõiguste alase õiguse valdkondadevaheline põhimõte. See põhimõte sisaldub kõikides peamistes inimõiguste alastes lepingutes ning on keskseks teemaks paljudes inimõiguste alastes konventsioonides. Põhimõte kohandub kõikide inimõiguste ja vabadustega seoses igaühele ning keelab diskrimineerimise niisuguste tunnuste nagu sugu, rass, nahavärv jne põhjal. Mittediskrimineerimise põhimõttega kaasneb võrdsuse põhimõte, mis sisaldub

Inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklis 1: "Kõik inimesed sünnivad vabadena ja võrdsetena oma väärikuselt ja õigustelt."
Inimõigused toovad endaga kaasa nii õigusi kui kohustusi. Riigid võtavad endale rahvusvahelise õiguse alusel kohustusi ja ülesandeid kaitsta ja täita inimõigusi. Üksikisiku tasandil, samas kui meil on meie inimõigused, peaksime silmas pidama ka teiste inimõigusi (st meil on meie õigused ja ka kohustused). Üldiselt erinevad inimõiguste konventsioonid on seatud kaitsma inimrühmi, kes on eriti tundlikud ja vajavad seetõttu positiivset diskrimineerimist, st juriidiliste dokumentidega tagatud erilist hoolt (näiteks lapsed, naised, etnilised vähemused, sõjavangid).

INTERNETITURVALISUS JA ISIKUANDMETE KAITSE

Internetiturvalisus ehk on-line turvalisus on inimeste ja nende informatsiooni turvalisus Internetti kasutades. Paljud rühmad, Interneti leheküljed ja valitsused on väljendanud muret seoses laste Internetikasutusega. Enamikul sotsiaalsetel võrgustikel ja suhtlusruumidel on olemas nõuandeleheküljed sellest kuidas kasutada Internetti õigesti, et kaitsta oma infot ning ka lapsi ja peret. Direktiiv 95/46/EC sisaldab viiteid isikuandmete kaitseks Euroopa Liidu tasemel. See kehtestab reguleeriva raamistiku, mis peaks looma tasakaalu isikute privaatsuse kaitse põhimõtte ja informatsiooni vaba leviku põhimõtte vahel Euroopa Liidus. Sel otstarbel seab direktiiv piirid eraviisilise teabe kogumisele ja nõuab igalt oma liikmesriigilt rahvusliku institutsiooni asutamist, mis oleks vastutav niisuguste andmete kaitse eest.
Vaata lisaks
http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/data_protection/l14012_en.htm

KONTROLLIMATU MIGRATSIOON

Tõkked, mida migrandid ja põgenikud kolmandatest riikidest kohtavad, sunnivad neid tuhandete kaupa kasutama illegaalseid võimalusi pääsemaks riiki, kus neil on turvaline, ning kus nende majanduslik toimetulek on võimalik.
Euroopa Liidus on kontrollimatuks migratsioon kolmandatest riikidest pärit isikute puhul see, kui nad asuvad riigis ilma EL liikmesriigi poolt välja antud isikut tõendavate dokumentideta. Tulenevalt oma sellisest õiguslikust staatusest puuduvad neil põhiõigused. Teised kasutatavad terminid on “illegaalne migratsioon”, “volitamata migratsioon”, “dokumenteerimata migratsioon”. Kuna ei õiguslikust ega eetilisest vaatekohast ei saa ükski inimolend olla illegaalne, siis on Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee ja teisedki rahvusvahelised organisatsioonid hakanud üha rohkem kasutama mõistet “ebaregulaarne”
http://cms.horus.be/files/99931/MediaArchive/migration/illegal_immigration_communication_Solidar_position.pdf (EN)
Ajades tõrjumise poliitikat pigistab EL silma kinni rände algpõhjuste osas. On tõsisasi, et Euroopa Liit on ise mänginud olulist osa selles, et kolmandates riikides on tekkinud ebastabiilne olukord, mis on praeguse suure väljarände otseseks põhjuseks (võtame näiteks Põhja-Aafrika, kus EL on toetanud mitme poliitilise liidri kukutamist). Ebakindlate elutingimuste tõttu paljudes kolmandates riikides püüavad tuhanded inimesed pidevalt siseneda "Euroopa kindlusse", ning paljud ei suuda seda.
Rahvusvaheline valitsusväline organisatsioon UNITED on dokumenteerinud siiani rohkem kui 15000 surmajuhtumit, mis on otseselt põhjustatud ELi karmist sisserändepoliitikast.
http://www.unitedagainstracism.org/pages/map_FortressEurope_OWNI.htm (EN) (03.07.2012)

MIGRATSIOON JA MIGRANDID

Migratsioon on inimolendite dünaamiline ja püsiv tunnus. Migratsioon on alati toimunud. Enamiku aja jooksul minevikust ei ole migratsiooni dokumenteeritud, korraldatud või piiratud. *Ladinakeelne* sõna “*migrare*” tähendab “*liikuma” (teise kohta)*, “*rändama*”. Migratsioon on üldine mõiste nii immigratsiooni kui emigratsiooni kohta. Migratsioon on protsess, mis kannab inimese elu sotsiaalse keskme [või: muudab kellegi tavalise leukoha] teise kohta,

- kas üle rahvusvaheliste piiride (rahvusvaheline migratsioon),
- riigisiseselt (sisemigratsioon),

mõnikord ajutiselt, mõnikord alatiseks. Kõige mõjusamad tegurid mis eristavad migratsiooni teistest rände vormidest (reisimine, ametisõidud jne.) seisnevad aja/kestuse mõõtmetes, vahemaas (sise-/rahvusvahelised piirid) ja rände eesmärgid/põhjused. Pole olemas üle-euroopaliselt kokku lepitud siduvat definitsiooni selle kohta, kes on “migrant”.
Migratsiooni Ameerika Ühendriikides nagu Euroopa Liiduski võib samamoodi defineerida kui sisemigratsiooni.
Need, kellel õnnestub piiri ületada, kogevad tavaliselt teist – nähtamatut – piiri Euroopa riikides. Kuna illegaalsed migrandid kujutavad endast tööjõudu, millest paljud EL riigid on sõltuvad, ning sisseränne

Euroopasse jätkub, võib “kindlus” lõpuks osutuda segadust tekitavaks.
http://www.unitedagainstracism.org/pages/underframeFatalRealitiesFortressEurope.htm#_14 (EN)

TÕUKE- JA TÕMBEFAKTORID

Põhjused inimeste kodumaalt lahkumiseks võivad olla väga erinevad. Sageli on see põhjustaud nn “tõuke- ja tõmbefaktoritest”, mis seisnevad asukohamaa/piirkonna ning sihtriigi/piirkonna majanduslikes, demograafilistes ja sotsiaalsetes tingimustes.
Asukohamaa (lähteriigi) tõukefaktoriteks või –asjaoludeks on ebasoodsad ning selletõttu lahkuma tõukavad on halvad tööhõive tingimused, madalad palgad, halb meditsiiniline teenindamine, poliitiline surve, halvad elamistingimused, poliitiliste ja usuliste vabaduste puudumine, sõda jne.
Tõmbefaktorid on asjaolud/tingimused, mis on sihtkohas atraktiivsed, nagu elamistingimused, tööolud, haridus, parem arstiabi, turvalisus, poliitilised ja usulised vabadused jne.
On oluline tähele panna, et rändeotsust ei põhjusta mõni üksik tõuke- või tõmbeasjaolu, vaid nende kompleks nagu perekonna olukord, sissetulek, oskused, teadmised, huvid, ressursside olemasolu, sotsiaalsed suhted jne. Kuigi tänapäeva maailma mobiilsuseks on palju põhjuseid, on üheks olulisemaks mõjuriks jätkuv globaliseerumise protsess. Globaliseerumine tähendab laias laastus rahvusvahelise kaubavahetuse barjääride “madaldumist”, mis avaldab mõju paljudele elu aspektidele.

SCHENGENI ALA – “AVATUD PIIRIDE EUROOPA

Inimeste vaba liikumine on Euroopa Liidu poolt oma kodanikele tagatud õigus. Schengeni lepe, mis allkirjastati 1985. aastal, kaotas kontrolli EL sisepiiridel. Kaupade, teenuste ja kapitali vaba liikumine on samuti piirideta Euroopa ja Euroopa integratsiooni tunnus. Täna on piirideta Schengeni alaga liitunud enamus Euroopa Liidu liikmesriike (välja arvatud Suurbritannia ja Põhja-Iirimaa Ühendatud Kuningriik ning Iirimaa, kes osalevad lepingus eritingimustel, Bulgaaria, Küpros and Rumeenia on liitumisjärgus), ja ka EL-I mitte kuuluvad riigid Island, Norra ja Šveits.

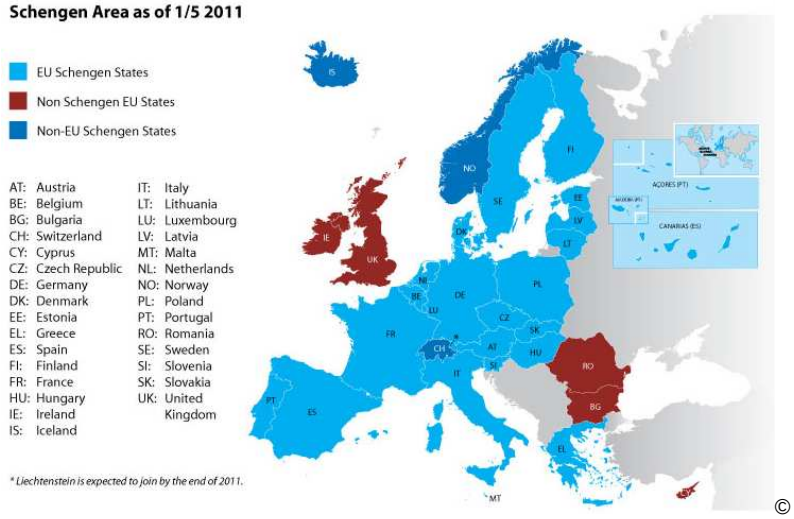

© Wikimedia Commons

http://ec.europa.eu/home-affairs/policies/borders/borders_schengen_en.htm (EN)
http://www.auswaertiges-amt.de/EN/EinreiseUndAufenthalt/Schengen.html (DE)
http://en.wikipedia.org/wiki/Schengen_Agreement (EN) (Artikkel on osa seeriast: Politics and government of the European Union (Euroopa Liidu poliitika ja valitsemine))

KOLMANDATE RIIKIDE KODANIKUD

Euroopa Liidus kasutatakse seda mõistet nende isikute kohta, kes ei ole ei selle riigi kodanikud, kus nad antud hetkel elavad, ega ka mõne teise Euroopa Liidu riigi kodanikud. Analoogsed mõisted on "*välisriikide kodanikud*" ja "*mitte-EL kodanikud*".

ÜHINENUD RAHVASTE ORGANISATSIOONI LAPSE ÕIGUSTE KONVENTSIOON

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni lapse õiguste konventsioon on dokument, mis sätestab laste kodaniku-, poliitilised, majanduslikud, tervisealased ja kultuurilised õigused. Konventsioon defineerib lapsena iga inimolendi, kes on alla kaheksateist aastat vana, kui just asukoha riigi seadusandlus ei ole sätestanud siin madalamat vanusepiiri. Konventsioon kuulutati välja 20. novembril 1989.
Riigid, kes on selle konventsiooni ratifitseerinud, on sellega rahvusvahelise õiguse kaudu seotud. Konventsiooni järgimist jälgib ÜRO Lapse Õiguste komitee, mis koosneb erinevate riikide sõltumatutest ekspertidest üle maailma. Konventsiooni on ratifitseerinud kõik maailma riigid, välja arvatud Somaalia ja USA.

INIMÕIGUSTE ÜLDDEKLARATSIOON

Inimõiguste ülddeklaratsioon kuulutati välja 10. detsembril 1948. Kõikide riikide kohustus üle maailma on kaitsta ja tagada kõiki inimõigusi ja põhivabadusi vaatamata riikide poliitilistele, majanduslikele, ja kultuurilistele süsteemidele. Seetõttu on tavaliselt riikide põhiseadused viidud kooskõlla inimõiguste ülddeklaratsiooniga.

INIMÕIGUSTE ÜLDDEKLARATSIOON - AJALUGU

Teise maailmasõja järgsetel aastatel hakkas rühm inimesi, keda juhtis poliitik ja aktivist Eleanor Roosevelt, mõtlema sellest, kuidas tulevikus hoida ära lõppenud sõja taolist kohtutavat sündmust. Nad koostasid loendi universaalsetest inimõigustest, mis on ühised kõikidele maailma sündinud inimolenditele, ning edastasid selle Ühinenud Rahvaste Organisatsioonile. Varsti peale seda, 10. detsembril 1948, võttis ÜRO Peaassamblee – ÜRO kõrgeim esindusorgan – selle dokumendi vastu. Sellest ajast alates hakkas Inimõiguste ülddeklaratsioon, mis iseenesest on mittesiduv inimõiguste alane moraalne avaldus, rajama teed kõikidesse maailma põhiseadustesse ning inimõiguste alastesse teistesse dokumentidesse.

Illustratsioonide autoriõigused

Cover - CandyBox Images - www.fotolia.com

Lk 12 - Weird Beard: Minaret, Licence CC-BY http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.en

Lk 18 – Mõlemad kaardid www.youreuropemap.com , Licence CC-BY http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.en

Lk 32 - Philipp Hertzog: Fortress Europe, Litsents CC BY-SA 3.0, http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.en

Lk 42 - Autor Jerry King'i loal.

Lk 49 - rubysoho: Strichmännchen, ratlos, www.fotolia.de

Lk 54 - www.fotolia.com

Lk 55 - Elisabeth Turek

Lk 58 - Aryanaslam, Litsents CC BY-SA 3.0, http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.en

Lk 61 - Luigi Chiesa: Discussion, Litsents CC BY-SA 3.0, http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.en

Lk 65 - Alexander Hauk, Litsents CC BY 2.0, http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.en

Lk 67 - dguv Lernportal'i loal, Lernen und Gesundheit ja autor Michael Hüter

Lk 69 - TonyVC: The passage of time, Litsents CC-BY, http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.en

Lk 71 - sassi / www.pixelio.de

Lk 73 - (1) Zentrum *polis* - Politik Lernen in der Schule. (2) photobility #23501599, www.fotolia.de

Lk 74 - Originaaljoonis

Lk 80 - Sulev Valdmaa

Lk 94 - Wikimedia Commons